

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง พลเมืองดี โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน
ตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
3. คุณธรรม จริยธรรม
4. ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์
จุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดแก่ผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ
มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล
การเรียนรู้ ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 ก, หน้า 5-28)

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ
ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและ
เป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มี
ความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษา
ตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนา
ตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา
มีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาคือ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับ
ผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนกระบวนกรต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และ

การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยี ด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมอง และพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์ เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญ

ในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อ การประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายใน และการประเมินคุณภาพ ภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ที่ช่วยสะท้อน ภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการ กำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัด ประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดขั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษา ภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 3)
2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย: ความรู้ ทักษะและวัฒนธรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ความชื่นชม การเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย และภูมิใจในภาษาประจำชาติ
2. คณิตศาสตร์: การนำความรู้ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการ แก้ปัญหา การดำเนินชีวิต และศึกษาต่อ การมีเหตุผล มีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ พัฒนาการคิด อย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์
3. วิทยาศาสตร์: การนำความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล ทิศวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และจิตวิทยาศาสตร์
4. ภาษาต่างประเทศ: ความรู้ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรม การใช้ภาษาต่างประเทศ ในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้และการประกอบอาชีพ

5. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม: การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก อย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย

6. การงานอาชีพและเทคโนโลยี: ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการทำงาน การจัดการ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการใช้เทคโนโลยี

7. ศิลปะ: ความรู้ และทักษะในการคิดริเริ่ม จินตนาการ สร้างสรรค์งานศิลปะ สุนทรียภาพและการเห็นคุณค่าทางศิลปะ

8. สุขศึกษาและพลศึกษา: ความรู้ ทักษะและเจตคติในการสร้างเสริมสุขภาพพลานามัย ของตนเองและผู้อื่น การป้องกันและปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพอย่างถูกวิธี และทักษะในการดำเนินชีวิต

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญ ให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

1. หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตาม มาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและ พัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

2. กระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัย กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการ สร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึง จำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการ กระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึง มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระ การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและ เทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียน เข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่าย การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุง เลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของ ผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็น เป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูล และสารสนเทศที่แสดง พัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ การวัด และประเมินผลการ เรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และ ระดับชาติ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมศึกษานั้นถือเอาจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรเป็นจุดสูงสุดที่จะต้องสนองหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดประสงค์ และคุณภาพของผู้เรียน สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมไว้ดังนี้ (กรวยศึกษาธิการ, 2551 ข, หน้า 1-5)

1. จุดประสงค์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีดังนี้

- 1.1 ความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด
- 1.2 ให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ
- 1.3 เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น
- 1.4 มีความอดทน อดกลั้น
- 1.5 ยอมรับในความแตกต่าง
- 1.6 มีคุณธรรม
- 1.7 สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และสังคมโลก

2. คุณภาพผู้เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เมื่อ นักเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วดังนี้

- 2.1 ได้เรียนรู้และศึกษาความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
- 2.2 ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาตนเองเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้
- 2.3 ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 2.4 ได้รับการส่งเสริมให้มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศไทย มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

2.5 เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

3. สาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยกำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ดังนี้

3.1 ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

3.2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครอง ในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

3.3 เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3.4 ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

3.5 ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรและภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. สารและมาตรฐานการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสารและมาตรฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ไว้ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระ คือ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตใน สังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ซึ่งในการวิจัย เรื่อง การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง พลเมืองดี โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎี การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนั้น ผู้วิจัยได้เลือกเนื้อหาในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 ซึ่งมีตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 ข, หน้า 62-64)

สาระที่ 2: หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยม ที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคม โลกอย่างสันติสุข

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางตามมาตรฐาน ส 2.1

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4-ม.6	1. วิเคราะห์และปฏิบัติตน ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก	1. กฎหมายพ่งเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญา เช่น ซื้อขาย ขายฝากเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ กู้ยืมเงิน จำนำ จำนอง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		2. กฎหมายอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย 3. กฎหมายอื่นที่สำคัญ เช่น รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน กฎหมายการรับราชการทหาร กฎหมาย ภาษีอากร กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค 4. ข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญา สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กฎหมาย มนุษยธรรมระหว่างประเทศ
ม.4-ม.6	2. วิเคราะห์ความสำคัญของ โครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	1. โครงสร้างทางสังคม - การจัดระเบียบทางสังคม - สถาบันทางสังคม 2. การขัดเกลาทางสังคม 3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม 4. การแก้ปัญหาและแนวทางการพัฒนาทางสังคม
ม.4-ม.6	3. ปฏิบัติตนและมีส่วน สนับสนุนให้ผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็น พลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก	1. คุณลักษณะพลเมืองดีของประเทศชาติและ สังคมโลก เช่น - เคารพกฎหมาย และกติกาสังคม - เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่น - มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ และสังคม - เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง - มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหา เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม - มีคุณธรรม จริยธรรมใช้เป็นตัวกำหนด ความคิด

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4-ม.6	4. ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนวทางพัฒนา	1. ความหมาย ความสำคัญ แนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชน 2. บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศในเวทีโลกที่มีผลต่อประเทศไทย 3. สาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน 5. ปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนา
ม.4-ม.6	5. วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล	1. ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม 2. ลักษณะและ ความสำคัญของวัฒนธรรมไทยที่สำคัญ 3. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย 4. ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมสากล 5. แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ดีงาม 6. วิธีการเลือกรับวัฒนธรรมสากล

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

ความหมายของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เดิมที่เรียกว่าชุดการสอน (Instructional Package) หรือ Learning Package เพราะเป็นสื่อที่ครูนำมาใช้ประกอบการสอน แต่ต่อมาแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น นักการศึกษาจึงเปลี่ยนมาใช้คำว่าชุดการเรียนรู้ (Learning Package) บางครั้งเรียกรวมกันว่าชุดการเรียนการสอน เพราะการเรียนรู้

เป็นกิจกรรมของนักเรียน และการสอนเป็นกิจกรรมของครู กิจกรรมของครูกับนักเรียนจะต้องเกิดคู่กัน บางครั้งก็จะพบคำว่า “ชุดกิจกรรม” เพื่อจะได้คลุมถึงกิจกรรมของครู และนักเรียน (นภคณ ยิ่งยงสกุล, 2555) ดังนั้นในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือชุดการสอน ชุดการเรียน ชุดการเรียนการสอนไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2543, หน้า 91) ได้อธิบายว่า ชุดการสอน หรือ ชุดการเรียน มาจากคำว่า Instructional Package หรือ Learning Package หมายถึง เป็นชุดของสื่อประสม (Multimedia) ที่ใช้สื่อการสอนตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปรวมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ตามที่ต้องการ สื่อที่นำมาใช้ร่วมกันนี้จะช่วยเสริมประสบการณ์ซึ่งกันและกันตามลำดับขั้นที่จัดเอาไว้เป็นชุด ๆ บรรจุอยู่ในซอง กล่อง หรือกระเป๋า ก็แล้วแต่ผู้สร้างจะทำขึ้น ในการสร้างชุดการสอนนี้จะใช้วิธีจัดระบบเป็นหลักสำคัญด้วยจึงทำให้มั่นใจได้ว่าชุดการสอนจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจ พร้อมทั้งสอนอีกด้วย

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 23 อ้างถึงใน วรวิทย์ นิเทศศิลป์, 2551, หน้า 268) ชุดการสอน Package เป็นสื่อประสมที่พัฒนาขึ้น มีระบบตามวัตถุประสงค์แนวคิดและเนื้อหาสาระ ชุดการสอนมีวัตถุประสงค์ที่จะสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ชุดการสอนเรื่องการอ่าน จะไปใช้เรื่องการเขียนไม่ได้ ชุดการสอนรายบุคคลหรือชุดการสอนกิจกรรม

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2553, หน้า 14) กล่าวว่า ชุดการเรียนการสอน เป็นนวัตกรรมที่ครูใช้ประกอบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนศึกษาและใช้สื่อต่าง ๆ ในชุดการเรียนการสอนที่ผู้สอนสร้างขึ้น ชุดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบของการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยคำแนะนำให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอนที่เป็นระบบชัดเจนจนกระทั่งผู้เรียนสามารถบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยผู้เรียนเป็นผู้ศึกษาชุดการเรียนการสอนด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551, หน้า 269) ได้อธิบายสรุปไว้ว่า ชุดการสอน หมายถึง ระบบการผลิตและการนำสื่อประสมที่สอดคล้อง มาใช้กับวิชาหรือหน่วยหรือหัวเรื่องเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อาจจะใช้ชื่อเรียกอีกอย่างว่า ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

รัตนะ บัวสนธ์ (2554, หน้า 34) ชุดการสอน บางครั้งก็เรียกว่า ชุดการเรียน (Learning Package) จัดเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นสื่อประสม (Multimedia) ที่ประกอบด้วยสื่อตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปที่ใช้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย สื่อดังกล่าวนี้จะจัดไว้เป็นชุด ๆ บรรจุอยู่ในซอง หรือ

ในกระเป๋าสุดการสอนเป็นสื่อที่จัดทำขึ้นสำหรับให้ครูใช้ประกอบการสอน และให้ผู้เรียนใช้ประกอบการเรียนเป็นรายบุคคลได้อีกด้วย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2554, หน้า 80) สุดการสอน หรือ “Instructional Package” เป็นสุดสื่อการสอนที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ คือ ใช้สอนได้เฉพาะเรื่องเท่านั้น ในสุดการสอนจะมีสื่อประสมที่ผลิตขึ้นโดยวิธีการจัดระบบ ส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งพิมพ์ เช่น บัตรคำสั่ง บัตรงาน ภาพสุด และโสตทัศนวัสดุบางประเภท

Houston (1972, p. 10 อ้างถึงใน วรวิทย์ นิเทศศิลป์, 2551, หน้า 268) สุดการสอน หมายถึง สุดของประสบการณ์ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนเพื่อผลสัมฤทธิ์ตาม จุดมุ่งหมายเฉพาะ ซึ่งสุดการสอนอาจมีรูปแบบต่าง ๆ กัน

สุดการสอน คือ การนำระบบสื่อประสม (Multimedia) ที่สอดคล้องกับเนื้อหา และ ประสบการณ์ของแต่ละหน่วยมาช่วยให้การเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น สุดการสอนนิยมจัดไว้ในกล่องหรือซองเป็นหมวด ๆ ภายในสุดจะประกอบด้วยคู่มือการใช้ สื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาและประสบการณ์ เช่น ภาพประกอบ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ กิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีประสบการณ์กว้างขึ้น

Good (1973, p. 136) สุดการสอน คือ โปรแกรมทางการสอนทุกอย่างที่จัดไว้เฉพาะ มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน คู่มือครู เนื้อหา แบบฝึกหัด ข้อมูลที่เชื่อถือได้ มีการกำหนด จุดมุ่งหมายของการเรียนไว้อย่างครบถ้วน สุดการสอนนี้ครูเป็นผู้จัดให้นักเรียนแต่ละคนเป็นผู้ ได้ศึกษาด้วยตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้คอยแนะนำเท่านั้น

Gordon (1973, p. 10) กล่าวว่า สุดการสอนเป็นสุดของวัสดุอุปกรณ์ และกระบวนการ เกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ ความมุ่งหมาย กิจกรรม การเรียน และการประเมินผล

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า สุดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ สุดการสอน หรือ สุดการเรียน หรือสุดการเรียนการสอน นั่นเอง ซึ่งหมายถึง นวัตกรรมการสอนที่ครูใช้ประกอบการ สอน ที่มีลักษณะเป็นสื่อประสม ที่ประกอบด้วยสื่อตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปที่ใช้ร่วมกัน เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ในหน่วยการเรียนแต่ละหน่วย โดยนักเรียนเป็น ผู้ศึกษาสุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ

ประเภทของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

นักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้แตกต่างกันออกไป ดังนี้

ชัยวงศ์ พรหมวงศ์ และคนอื่น ๆ (2523, หน้า 118 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นธพานนท์, 2553, หน้า 15) ได้แบ่งประเภทของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือ ชุดการเรียนการสอน ไว้ 4 ประเภท คือ

1. ชุดการเรียนการสอนประกอบการบรรยาย เป็นชุดการเรียนการสอนที่มุ่งขยายเนื้อหาสาระการสอนแบบบรรยายให้ชัดเจนขึ้น โดยกำหนดกิจกรรมและสื่อการสอนให้ผู้สอนใช้ประกอบการบรรยาย ซึ่งอาจเรียกว่าชุดการเรียนการสอนสำหรับครู ชุดการเรียนการสอนจะมีเนื้อหาวิชาเพียงหน่วยเดียวและใช้กับผู้เรียนทั้งชั้น โดยแบ่งหัวข้อที่จะบรรยาย เนื้อหา และกิจกรรมไว้ตามลำดับขั้น ชุดการเรียนการสอนแบบนี้มีสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น แผนการสอน แผนภูมิ รูปภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ผู้สอนซึ่งเป็นผู้จัดทำชุดการเรียนการสอนจะบรรจุชุดการเรียนการสอนในกล่องที่มีขนาดเหมาะสม ในกรณีที่สื่อการสอนนั้นเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ราคาแพง หรือขนาดเล็กมาก หรือเป็นสิ่งที่มีชีวิต ไม่สามารถบรรจุลงในกล่องได้ ควรมีการกำหนดข้อมูลการใช้สื่อไว้ในคู่มือครูเพื่อเตรียมการสอน

2. ชุดการเรียนการสอนสำหรับกิจกรรมแบบกลุ่ม เป็นชุดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม อาจจัดในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ก็ได้ ชุดการเรียนการสอนแต่ละชุดจะประกอบด้วย ชุดการเรียนการสอนย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์มีชื่อหรือบทเรียนครบชุด ตามจำนวนผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละศูนย์ ซึ่งจะไว้ในรูปแบบสื่อประสม อาจใช้เป็นตัวรายบุคคลหรือทั้งกลุ่มใช้ร่วมกันได้

ในระหว่างทำกิจกรรมในแต่ละศูนย์นั้น ถ้าผู้เรียนมีปัญหาหรือมีข้อสงสัยสามารถซักถามผู้สอนได้ และถ้าทำกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์เสร็จเร็วก่อนกำหนดเวลา ผู้เรียนสามารถศึกษาในศูนย์สำรองที่จัดเตรียมไว้ในระหว่างรอเวลาที่จะเข้าสู่ศูนย์อื่นต่อไป

3. ชุดการเรียนการสอนรายบุคคล เป็นชุดการเรียนการสอนที่จัดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามคำแนะนำที่ระบุไว้ ถ้าสงสัยในตอนใดก็ถามผู้สอนได้ ผู้เรียนสามารถปรึกษากันระหว่างเรียนได้ ผู้เรียนอาจนำไปศึกษานอกเวลาเรียน หรือนำไปศึกษาที่บ้านก็ได้ โดยมีผู้ปกครองหรือบุคลากรอื่นคอยแนะนำให้ช่วยเหลือได้

4. ชุดการเรียนการสอนทางไกล เป็นชุดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่อยู่ต่างถิ่นต่างเวลา มุ่งสอนให้ผู้เรียนได้ศึกษาดด้วยตนเอง ไม่ต้องเข้าชั้นเรียน ชุดการเรียนการสอนทางไกลนี้ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา เช่น ชุดการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ตันบรรจง (2531, หน้า 181 อ้างถึงใน สุนทร์ สินธพานนท์, 2553, หน้า 16) ได้แบ่งชุดกิจกรรม หรือ ชุดการเรียน ออกเป็น 4 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ชุดการเรียนการสอนสำหรับครู ครูใช้เป็นคู่มือประกอบการสอน ซึ่งใช้สอนนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่หรือนักเรียนทั้งชั้น ชุดการเรียนการสอนนี้ประกอบด้วยคู่มือครู และสื่อการเรียนการสอน ชุดการเรียนการสอนประเภทนี้มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้บ้างขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนของครู

2. ชุดการเรียนการสอนตามเอกัตภาพ หรือชุดการเรียนการสอนรายบุคคล เป็นชุดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง

3. ชุดการเรียนการสอนที่ใช้กับศูนย์การเรียนรู้ เป็นชุดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนแต่ละคนได้เลือกเรียนอย่างอิสระ โดยเวียนศึกษาไปตามศูนย์ต่าง ๆ จนครบ

4. ชุดการเรียนการสอนแบบผสม เป็นชุดการเรียนการสอนที่จัดกิจกรรมไว้หลายอย่างเพื่อให้ครูเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524, หน้า 60-61 อ้างถึงใน สุนทร์ สินธพานนท์, 2553, หน้า 16-17) ได้จำแนกประเภทของชุดกิจกรรม หรือ ชุดการเรียนการสอนไว้ 2 ประเภท พอสรุปได้ดังนี้

1. ชุดการเรียนการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม เป็นชุดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เช่น วิธีการของศูนย์การเรียนรู้ หรือบทเรียนโมดูล

2. ชุดการเรียนการสอนรายบุคคล เป็นชุดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามลำพัง ผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้ในเวลาที่แตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนสามารถทดสอบความก้าวหน้าในการเรียนของตนเองได้ตลอดเวลาและสามารถตรวจคำตอบได้ทันที ชุดการเรียนการสอนนี้จะพัฒนาความรับผิดชอบของผู้เรียน

สุนทร์ สินธพานนท์ (2553, หน้า 16-17) กล่าวว่า ชุดกิจกรรม หรือ ชุดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับครูผู้สอนในการจัดการศึกษาในระบบนั้นสามารถจัดทำได้ 4 รูปแบบคือ

1. ชุดการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอน เป็นชุดการเรียนการสอนที่ครูใช้ประกอบการสอน ประกอบด้วยคู่มือครู สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรม และสื่อการเรียนประกอบการบรรยายของผู้สอน ชุดการเรียนการสอนนี้มีเนื้อหาสาระวิชาเพียงหน่วยเดียวและใช้กับนักเรียนทั้งชั้นแบ่งเป็นหัวข้อที่จะบรรยาย มีการกำหนดกิจกรรมตามลำดับขั้น

2. ชุดการเรียนการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม เป็นชุดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ร่วมกัน โดยปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในชุดการเรียนการสอน

หรืออาจจะเรียนรู้ชุดการเรียนการสอนในศูนย์การเรียนรู้ กล่าวคือในแต่ละศูนย์การเรียนรู้จะมีชุดการเรียนการสอนในแต่ละหัวข้อย่อยของหน่วยการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนศึกษา ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะหมุนเวียนศึกษาความรู้และทำกิจกรรมของชุดการสอนจนครบทุกศูนย์การเรียนรู้

3. ชุดการเรียนการสอนรายบุคคล เป็นชุดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในชุดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถศึกษาได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และเมื่อศึกษาจนครบตามขั้นตอนแล้วผู้เรียนสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ด้วยตนเอง

4. ชุดการเรียนการสอนแบบผสม เป็นชุดการเรียนการสอนที่มีการจัดกิจกรรมหลากหลาย บางขั้นตอนผู้สอนอาจใช้วิธีการบรรยายประกอบการใช้สื่อ บางขั้นตอนผู้สอนอาจให้ผู้เรียนศึกษาความรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคล และบางขั้นตอนอาจให้ผู้เรียนศึกษาความรู้จากชุดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551, หน้า 269) ได้แบ่งประเภทของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือชุดการสอน ไว้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ชุดการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนจะใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียน ประกอบด้วยคู่มือครู เนื้อหา สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล
2. ชุดการสอนแบบกลุ่มย่อยหรือศูนย์การเรียนรู้ เป็นชุดการสอนที่ผู้เรียนเป็นผู้ใช้ และเรียนรู้ภายในกลุ่มด้วยตนเอง ประกอบด้วยบัตรคำสั่ง เนื้อหา สื่อประสม การประเมินผล และอาจจะมีเฉลยแบบประเมินผลไว้ด้วย
3. ชุดการสอนแบบรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองโดยลำพัง ประกอบด้วยบัตรคำสั่ง เนื้อหา สื่อประสม การประเมินผล และเฉลยแบบประเมินผล
4. ชุดการสอนทางไกล เป็นชุดการสอนที่ใช้เรียนกับการสอนระบบเปิด โดยสถานศึกษาจะส่งชุดการสอนไปให้กับผู้เรียนที่บ้าน โดยอาศัยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์เป็นหลัก และอาศัยสื่ออื่นประกอบด้วย เช่น เทปเสียง วิทยุทัศน์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น ภายในรูปเล่มของชุดการสอนนั้น จะประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และการประเมินผลสำหรับผู้เรียนศึกษาได้โดยลำพัง

บุญเกื้อ ควรรหาเวช (2543, หน้า 94-95) ได้แบ่งประเภทของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือชุดการสอน ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ดังนี้

1. ชุดการสอนประกอบคำบรรยาย เป็นชุดการสอนสำหรับผู้สอนจะใช้สอนผู้เรียนเป็นกลุ่มใหญ่หรือเป็นการสอนที่ต้องการปูพื้นฐานให้ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้และเข้าใจในเวลาเดียวกัน มุ่งในการขยายเนื้อหาสาระให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ชุดการสอนแบบนี้จะช่วยให้ผู้สอนลดการพูดให้น้อยลง

และใช้สื่อการสอนที่มีพร้อมอยู่ในชุดการสอน ในการเสนอเนื้อหามากขึ้น สื่อที่ใช้อาจได้แก่ รูปภาพ แผนภูมิ สไลด์ फिल्मสตริป ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง หรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ เป็นต้น ข้อสำคัญก็คือสื่อที่จะนำมาใช้นี้จะต้องให้ผู้เรียนได้เห็นอย่างชัดเจนทุกคน ชุดการสอนชนิดนี้บางคนอาจจะเรียกว่าชุดการสอนสำหรับครูก็มี

2. ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรม เป็นชุดการสอนสำหรับผู้เรียนเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 5-7 คน โดยใช้สื่อการสอนที่บรรจุไว้ในชุดการสอนแต่ละชุด มุ่งที่จะฝึกทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนและให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการร่วมกัน ชุดการสอนชนิดนี้มักจะใช้ในการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียนการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในตอนต่อไป

3. ชุดการสอนแบบรายบุคคลหรือชุดการสอนตามเอกัตภาพ เป็นชุดการสอนสำหรับผู้เรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคล คือ ผู้เรียนจะต้องศึกษาหาความรู้ตามความสามารถและความสนใจของตนเอง อาจจะเรียนที่โรงเรียนหรือที่บ้านก็ได้ ส่วนมากมักจะมุ่งให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนเพิ่มเติม ผู้เรียนสามารถประเมินผลการเรียนด้วยตนเองได้ด้วย ชุดการสอนชนิดนี้อาจจะจัดในลักษณะของหน่วยการสอนย่อยหรือโมดูลก็ได้

นอกจาก 3 ประเภทดังกล่าวนี้แล้ว อาจมีผู้แยกย่อยออกเป็นชนิดอื่น ๆ อีก เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีการใช้ชุดการสอนทางไกล ซึ่งเป็นชุดการสอนผู้สอนกับผู้เรียนอยู่ต่างถิ่น ต่างเวลา กัน มุ่งสอนให้ผู้เรียนศึกษาได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา นอกจากนี้ยังมีชุดการฝึกอบรมชุดการสอนของผู้ปกครอง ชุดการสอนทางไปรษณีย์ เป็นต้น

การแบ่งประเภทของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังกล่าวข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า นักการศึกษา แบ่งประเภทของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้เหมือนกัน ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบคำบรรยาย หรือชุดกิจกรรมสำหรับครู
2. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบกลุ่ม หรือชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบศูนย์การเรียน
3. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบรายบุคคล หรือชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามเอกัตภาพ
4. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือชุดการสอนทางไกล

แต่ส่วนที่แตกต่างกันคือ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบผสม ซึ่งเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดกิจกรรมไว้หลายอย่างเพื่อให้ครูเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม บางขั้นตอนครูอาจให้นักเรียนศึกษาความรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคล และบางขั้นตอนอาจให้นักเรียนศึกษาความรู้จากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

องค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

นักการศึกษาต่างก็ได้กำหนดองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้
คาร์ดาเรลลี (Cardarelli 1973, p. 150 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นขพานนท์, 2553, หน้า 17)

ได้กำหนดองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ว่าต้องประกอบด้วย

1. หัวข้อ (Topic)
2. หัวข้อย่อย (Subtopic)
3. จุดมุ่งหมายหรือเหตุผล (Rational)
4. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives)
5. การทดสอบก่อนเรียน (Pretest)
6. กิจกรรมและการประเมินตนเอง (Activities and Self - Evaluation)
7. การทดสอบย่อย (Quiz หรือ Formative Test)
8. การทดสอบขั้นสุดท้าย (Posttest หรือ Summative Evaluation)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523, หน้า 120 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นขพานนท์, 2553, หน้า 17-18)

ได้จำแนกองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ 4 ส่วนคือ

1. คู่มือครูสำหรับผู้ใช้ชุดการเรียน เป็นคู่มือสำหรับผู้เรียนที่ต้องการเรียนจากชุดการเรียน
2. เนื้อหาสาระและสื่อ จัดให้อยู่ในรูปของสื่อการเรียนแบบประสมและกิจกรรมการเรียนการสอนแบบกลุ่มและรายบุคคลตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
3. คำสั่งหรือการมอบงาน เพื่อกำหนดแนวทางในการเรียนให้ผู้เรียน
4. การประเมินผล เป็นการประเมินผลกระบวนการ ได้แก่ แบบฝึกหัดรายงานการค้นคว้า และผลการเรียนรู้ในรูปแบบสอบถามต่าง ๆ ส่วนประกอบทั้งหมดจะอยู่ในกล่องหรือซองโดยจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการใช้

บุญชม ศรีสะอาด (2537, หน้า 95-96 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นขพานนท์, 2553, หน้า 18)

ได้กล่าวว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

คู่มือการใช้ ชุดการเรียน	บัตรงาน	แบบทดสอบวัด ความก้าวหน้าของผู้เรียน	สื่อการสอน ต่าง ๆ
-----------------------------	---------	--	----------------------

1. คู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้ เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้ชุดการเรียนรู้การสอนศึกษา และปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ อาจประกอบด้วยแผนการสอน สิ่งที่ต้องเตรียมก่อนสอน บทบาทของผู้เรียน การจัดชั้นเรียน (ในกรณีของชุดการสอนที่มุ่งใช้กับกลุ่มย่อย เช่น ในศูนย์การเรียนรู้)

2. บัตรงาน เป็นบัตรที่มีคำสั่งว่าจะให้ผู้เรียนปฏิบัติอะไรบ้าง โดยระบุกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนของการเรียน

3. แบบทดสอบวัดความก้าวหน้าของผู้เรียน เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับตรวจว่า หลังจากเรียนชุดการเรียนการสอนจบแล้ว ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่

4. สื่อการเรียนต่าง ๆ เป็นสื่อสำหรับผู้เรียนได้ศึกษา มีหลายชนิดประกอบกัน อาจเป็นประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น บทความ เนื้อหาเฉพาะเรื่อง จุลสาร บทเรียน โปรแกรม หรือประเภท โสตทัศนูปกรณ์ เช่น รูปภาพ แผนภูมิต่าง ๆ เทปบันทึกเสียง फिल्मสตริป สไลด์ขนาด 2 X 2 นิ้ว ของจริง เป็นต้น

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553, หน้า 18-19) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีดังนี้

1. คำชี้แจงในการใช้ชุดการเรียนการสอน เป็นคำชี้แจงให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ของการเรียน ศึกษาชุดการเรียนการสอนและส่วนประกอบของชุดการเรียนการสอน เช่น ประกอบด้วย บัตรคำสั่ง บัตรปฏิบัติการ บัตรเนื้อหา บัตรฝึกหัดและบัตรเฉลย บัตรปฏิบัติการและบัตรเฉลย บัตรทดสอบ และบัตรเฉลยบัตรทดสอบ

2. บัตรคำสั่ง เป็นการชี้แจงรายละเอียดของการศึกษาชุดการเรียนการสอนนั้นว่าต้องปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างไร

3. บัตรกิจกรรมหรือบัตรปฏิบัติการ บางชุดการเรียนการสอนอาจออกแบบให้มีบัตรกิจกรรมหรือบัตรปฏิบัติการ ซึ่งเป็นบัตรที่บอกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ

4. บัตรเนื้อหา เป็นบัตรที่บอกเนื้อหาให้ผู้เรียนศึกษา สิ่งที่ควรมีในบัตรเนื้อหาคือ หัวเรื่อง สูตร นิยาม และคำอธิบาย

5. บัตรแบบฝึกหัดหรือบัตรงาน เป็นแบบฝึกหัดที่ให้ผู้เรียนทำหลังจากได้ทำกิจกรรม และศึกษาเนื้อหาจนเข้าใจแล้ว (ในกรณีวิชาคณิตศาสตร์อาจมีหัวเรื่อง สูตร นิยาม กฎ ที่ต้องการใช้ในโจทย์ฝึกหัด)

6. บัตรเฉลยบัตรแบบฝึกหัด เมื่อผู้เรียนทำบัตรแบบฝึกหัดเสร็จแล้ว สามารถตรวจสอบความถูกต้องจากบัตรเฉลยบัตรแบบฝึกหัด

7. บัตรทดสอบ เมื่อผู้เรียนได้ทำบัตรแบบฝึกหัดเสร็จแล้ว ผู้เรียนจะมีความรู้ในหัวข้อที่เรียนนั้น ๆ ต่อจากนั้นจึงให้ผู้เรียนทำบัตรทดสอบ

8. บัตรเฉลยบัตรทดสอบ เป็นบัตรที่มีคำเฉลยของบัตรทดสอบที่ผู้เรียนได้ทำไปแล้ว เป็นการตรวจสอบหรือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในการศึกษาชุดการเรียนการสอนนั้น
บุญเกื้อ ควรหาเวช (2543, หน้า 95-97) องค์กรประกอบสำคัญในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
จำแนกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ

1. คู่มือครู เป็นคู่มือและแผนการสอนสำหรับผู้สอนหรือผู้เรียนตามแต่ละชนิดของชุดการสอน ภายในคู่มือจะชี้แจงถึงวิธีการใช้ชุดการสอนเอาไว้อย่างละเอียด อาจจะทำเป็นเล่ม หรือแผ่นพับก็ได้ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดและหลักการเขียนในตอนต่อไป

2. บัตรคำสั่งหรือคำแนะนำ จะเป็นส่วนที่บอกให้ผู้เรียนดำเนินการเรียนหรือประกอบกิจกรรมแต่ละอย่าง ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ บัตรคำสั่งจะมีอยู่ในชุดการสอนแบบกลุ่มและรายบุคคล ซึ่งจะประกอบด้วย

2.1 คำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา

2.2 คำสั่งให้ผู้เรียนดำเนินการกิจกรรม

2.3 การสรุปบทเรียน

บัตรคำสั่งนี้ มักนิยมใช้กระดาษแข็งตัดเป็นบัตร ขนาด 6 คูณ 8 นิ้ว

3. เนื้อหาสาระและสื่อ จะบรรจุไว้ในรูปของสื่อการสอนต่าง ๆ อาจประกอบด้วย
บทเรียนโปรแกรม สไลด์ เทปบันทึกเสียง फिल्मสตริป แผ่นภาพโปร่งใส วัสดุกราฟฟิกส์ หุ่นจำลอง
ของตัวอย่าง รูปภาพ เป็นต้น ผู้เรียนจะศึกษาจากสื่อการสอนต่าง ๆ ที่บรรจุอยู่ในชุดการสอน
ตามบัตรคำที่กำหนดไว้ให้

4. แบบประเมินผล ผู้เรียนจะทำการประเมินความรู้ด้วยตนเองก่อนและหลังเรียน
แบบประเมินผลที่อยู่ในชุดการสอนอาจจะเป็นแบบฝึกหัดให้เติมคำในช่องว่างเลือกคำตอบที่ถูก
จับคู่ คูณผลจากการทดลอง หรือให้ทำกิจกรรม เป็นต้น

ส่วนประกอบข้างต้นนี้จะบรรจุในกล่องหรือซอง จัดเอาไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวก
แก่การใช้ นิยมแยกออกเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. กล่อง

2. สื่อการสอนและบัตรบอกชนิดของสื่อการสอนเรียงตามการใช้

3. บันทึกการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

3.1 รายละเอียดเกี่ยวกับวิชา และหน่วยการสอน

3.2 รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เรียน

3.3 เวลา จำนวนชั่วโมง

3.4 วัตถุประสงค์ทั่วไป

3.5 วัตถุประสงค์เฉพาะ

3.6 เนื้อหาวิชาและประสบการณ์

3.7 กิจกรรมและสื่อการสอนประกอบวิธีสอน

3.8 การประเมินผล วัดผล การทดสอบก่อนและหลังเรียน

4. อุปกรณ์ประกอบอื่น ๆ

รัตนะ บัวสนธิ์ (2554, หน้า 35) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยทั่วไปแล้วจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. คู่มือครู (หรือนักเรียน) เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครู (กรณีเป็นชุดการสอนประกอบคำบรรยาย) หรือนักเรียน (กรณีเป็นชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ หรือชุดการเรียนรู้รายบุคคล) ใช้ ในคู่มือนี้จะประกอบไปด้วย คำชี้แจงการใช้ชุดกิจกรรม และบทบาทของครูหรือนักเรียนที่จะต้องปฏิบัติ

2. บัตรคำสั่งหรือคำแนะนำ บัตรนี้จะใช้สำหรับนักเรียน เพื่อบอกให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ บัตรคำสั่งนิยมใช้กระดาษแข็งตัดตามขนาด 6 X 4 นิ้ว และบรรจุไว้ในซองหรือกระเป๋า ชุดกิจกรรม (หรือชุดการเรียนรู้) รายบุคคล และชุดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียนรู้

3. เนื้อหาสาระและสื่อ เนื้อหาสาระต่าง ๆ จะบรรจุหรือจัดพิมพ์ไว้ในสื่อแต่ละชนิดแตกต่างกันออกไป อาทิ หนังสืออ่านประกอบ เทปบันทึกเสียง สไลด์ ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ เป็นต้น ผู้เรียนจะต้องศึกษาเนื้อหาสาระในสื่อแต่ละประเภทตามบัตรคำสั่งที่ระบุไว้

4. แบบวัดผลการเรียน แบบวัดผลการเรียนอาจมีหลายประเภท เช่น แบบทดสอบชนิดต่าง ๆ (อาทิ แบบเลือกตอบ จับคู่ เติมคำ) แบบฝึกหัด แบบสังเกตการปฏิบัติ และแบบรายงานตนเอง ทั้งนี้ แบบวัดผลจะมีทั้งที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน และทดสอบหลังเรียน

จากการศึกษาองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังกล่าวข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีดังนี้ คำชี้แจงในการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ บัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา บัตรกิจกรรม บัตรเฉลยบัตรกิจกรรม บัตรแบบทดสอบ และบัตรเฉลยแบบทดสอบ ซึ่งจะจัดไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการใช้

ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2554, หน้า 86-87) การผลิตชุดการสอนแผนจุพามี ขั้นตอนการจัดไว้เป็นระบบ โดย แบ่งเป็นขั้นตอนสำคัญ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตร อาจกำหนดเป็นหมวดวิชา หรือ บูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการ ตามที่เห็นเหมาะสม
2. กำหนดหน่วยการสอน เป็นการแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอน โดยประมาณ การเนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งครั้ง
3. กำหนดหัวเรื่อง เป็นการแบ่งหน่วยออกเป็นหน่วยย่อย โดยผู้สอนจะต้องถามตนเอง ว่าในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอะไรบ้าง แล้วกำหนดออกมาเป็น 4-6 หัวเรื่อง
4. กำหนดมโนทัศน์และหลักการ เป็นการกำหนดมโนทัศน์และหลักการที่สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปรวมแนวคิด สาร และหลักเกณฑ์สำคัญไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการ จัดเนื้อหาที่สอนให้สอดคล้องกัน
5. กำหนดวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับ หัวเรื่อง โดยกำหนดเป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อนแล้ว เปลี่ยนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องมี เจาะใจ และเกณฑ์การเปลี่ยนพฤติกรรมไว้ทุกครั้ง
6. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนต้องทำ โดยให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะ เป็นแนวทางในการเลือกและการผลิตสื่อการสอน (“กิจกรรม การเรียนรู้” หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่านบัตรคำสั่ง ตอบคำถาม เขียนภาพ ทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เล่นเกม ฯลฯ)
7. กำหนดแบบประเมินผล เป็นการกำหนดแนวการวัดและประเมินผล โดยต้อง ประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม อาจใช้แบบสอบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ผู้สอนทราบว่า หลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้ง ไว้หรือไม่
8. เลือกและผลิตสื่อการสอน เป็นการกำหนดวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ครูใช้ ซึ่งถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้วก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็น หมวดหมู่ในกล่องที่เตรียมไว้ ก่อนนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ เรียกว่า “ชุดการสอน”
9. หาประสิทธิภาพชุดการสอน เป็นการนำชุดการสอนไปทดลองใช้เพื่อเป็นการประกัน ว่าชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในการสอนตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นล่วงหน้า

10. การใช้ชุดการสอน เป็นการนำชุดการสอนที่ได้ปรับปรุงและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้ว ไปใช้สอนผู้เรียนได้ตามประเภทของชุดการสอน (แบบบรรยาย แบบกลุ่มและรายบุคคล) และระดับการศึกษา (ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา) โดยกำหนดขั้นตอนการใช้ดังนี้

10.1 ขั้นทดสอบก่อนเรียน เพื่อพิจารณาพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน (ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที)

10.2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

10.3 ขั้นประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ (ขั้นสอน) ผู้สอนบรรยายหรือให้มีการแบ่งกลุ่มประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

10.4 ขั้นทดสอบหลังเรียน เพื่อวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปแล้ว

ศุคนธ์ สิ้นทพานนท์ (2553, หน้า 19-20) กล่าวว่า การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือชุดการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนนั้น ครูควรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. เลือกหัวข้อ (Topic) กำหนดขอบเขต และประเด็นสำหรับของเนื้อหา ผู้สร้างชุดการเรียนการสอนควรเลือกหัวข้อและประเด็นสำคัญ ได้จากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับชั้นที่จะสอนว่าหัวข้อใดเหมาะสมที่ควรนำไปสร้างชุดการเรียนการสอน ที่ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาความรู้ได้ด้วยตนเอง

2. กำหนดเนื้อหาที่จะจัดทำชุดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

3. เขียนจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน การเขียนจุดประสงค์ควรเขียนเป็นลักษณะจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบจุดประสงค์ว่าเมื่อศึกษาชุดการเรียนการสอนจบแล้ว ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถอย่างไร

4. สร้างแบบทดสอบ การสร้างแบบทดสอบ มี 3 แบบ คือ

4.1 แบบทดสอบวัดพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อดูว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานก่อนที่จะมาเรียนเพียงพอหรือไม่ (เมื่อทดสอบแล้วถ้าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ ผู้สอนควรแนะนำให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ โดยวิธีใด เป็นต้น หรือผู้สอนอาจอธิบายความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนในเรื่องนั้น ๆ)

4.2 แบบทดสอบย่อย เพื่อวัดความรู้ของผู้เรียนหลังจากผู้เรียนเรียนจบในแต่ละเนื้อหาย่อย

4.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ใช้ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังจากการศึกษาชุดการเรียนการสอนจบแล้ว

5. จัดทำชุดการเรียนรู้การสอน ประกอบด้วย

5.1 บัตรคำสั่ง

5.2 บัตรปฏิบัติการ และบัตรเฉลย (ถ้ามี)

5.3 บัตรเนื้อหา

5.4 บัตรฝึกหัด และบัตรเฉลยบัตรฝึกหัด

5.5 บัตรทดสอบและบัตรเฉลยบัตรทดสอบ

6. วางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ผู้สอนเตรียมออกแบบการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้การสอน โดยมีหลักการสำคัญคือ

6.1 ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นผู้เพียงคอยชี้แนะ

และควบคุมการเรียนรู้การสอน

6.2 เลือกกิจกรรมหลากหลายที่เหมาะสมกับชุดการเรียนรู้การสอน

6.3 ฝึกให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยการคิดอย่างหลากหลาย เช่น คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

6.4 มีกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียน ได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น

7. การรวบรวมและจัดทำสื่อการเรียนรู้การสอน

สื่อการเรียนรู้การสอนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน สื่อการเรียนรู้การสอนบางชนิดอาจมีผู้จัดทำไว้แล้ว ผู้สอนอาจนำมาปรับปรุงดัดแปลงใหม่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์ที่ต้องการสอน ในกรณีที่ไม่มีสื่อที่ตรงตามจุดประสงค์ที่จะสอน ครูผู้สอนต้องสร้างสื่อการเรียนรู้การสอนใหม่ ซึ่งต้องใช้เวลา

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2543, หน้า 97-99) กล่าวถึงขั้นตอนในการสร้างชุดการสอนแบบ ศูนย์การเรียนรู้ 10 ขั้นตอนนี้

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจจะกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการ ตามที่เห็นเหมาะสม

2. กำหนดหน่วยการสอน แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอน โดยประมาณ เนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งครั้ง

3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนจะต้องถามตนเองว่าในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์ออกมาเป็น 4-6 หัวเรื่อง

4. กำหนดความคิดรวบยอดและหลักการ จะต้องให้สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปรวมแนวคิด สาระ และหลักเกณฑ์สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาที่สอนให้สอดคล้องกัน

5. กำหนดวัตถุประสงค์ ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง เป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อนแล้ว เปลี่ยนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเงื่อนไขและเกณฑ์พฤติกรรมไว้ทุกครั้ง

6. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเลือกและการผลิตสื่อการสอน กิจกรรมการเรียนรู้หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่าน บัตรคำสั่ง ตอบคำถาม เขียนภาพทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เล่นเกมส์

7. กำหนดแบบประเมินผล ต้องออกแบบการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้การสอบแบบอิงเกณฑ์ (การวัดผลที่ยึดเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน วัตถุประสงค์ โดยไม่มีการนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่น) เพื่อให้ผู้สอนทราบว่า หลังจากผ่าน กิจกรรมมาเรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและผลิตสื่อการสอนวัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ครูใช้ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้วก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ในกล่องที่ เตรียมไว้ ก่อนนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ เรียกว่า ชุดการสอน

9. หาประสิทธิภาพชุดการสอน เพื่อเป็นการประกันว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมามีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างจำต้องกำหนดเกณฑ์ขึ้นล่วงหน้า โดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนบรรลุผล

10. การใช้ชุดการสอน ชุดการสอนที่ปรับปรุงและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้ว สามารถนำไปสอนผู้เรียนได้ตามประเภทของชุดการสอนและระดับการศึกษา

10.1 ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อพิจารณาพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน (ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที)

10.2 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

10.3 ชี้นำประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ (ขั้นสอน) ผู้สอนบรรยายหรือแบ่งกลุ่มประกอบ กิจกรรมการเรียนรู้

10.4 ชี้นำสรุปผลการสอน เพื่อสรุปความคิดรวบยอดและหลักการที่สำคัญ

10.5 ทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อดูพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปแล้ว

จะเห็นได้ว่าการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องทำเป็นลำดับขั้นตอนเริ่มจาก การเลือกหัวข้อ กำหนดเนื้อหาที่จะจัดทำชุดกิจกรรม เขียนจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน สร้างแบบทดสอบ จัดทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การรวบรวม และจัดทำสื่อการเรียนการสอน

คุณค่าหรือประโยชน์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2554, หน้า 80-81) กล่าวว่าการจัดสื่อเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ประโยชน์แก่ครูและนักเรียนหลายประการดังนี้

1. ช่วยให้ครูและนักเรียนได้รับความสะดวกในการใช้ เพราะสามารถที่จะหยิบไปใช้ได้ทันทีชุดละเรื่องสำหรับการสอนแต่ละครั้ง
2. ทำให้ครูมีความพร้อมอยู่ตลอดเวลา แม้จะเลิกสอนไปเป็นเวลานาน เมื่อกลับมาสอนใหม่ก็เพียงแต่ศึกษาแผนการสอนและคู่มือการทบทวนก็สามารถจะสอนได้ เพราะในชุดมีสื่อต่าง ๆ ไว้พร้อมสรรพแล้ว
3. โดยที่เป็นชุดสื่อประสม จึงช่วยให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะช่วยถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่สลับซับซ้อนและมีความเป็นนามธรรมสูง เช่น การทำงานภายในเครื่องจักร อวัยวะของร่างกาย การขยายพันธุ์ของสัตว์ชั้นต่ำ ฯลฯ ซึ่งสอนให้คิดด้วยการบรรยายไม่ได้
4. ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ไม่ว่าผู้สอนจะอารมณ์ดีหรือไม่อย่างไร ชุดกิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนเรียนได้ต่อไปโดยไม่หยุดชะงัก เพราะไม่ต้องฟังคำอธิบายจากครูอยู่ตลอดเวลา
5. ทำให้การเรียนรู้เป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอน แม้ครูจะพูดไม่เก่ง แต่ชุดกิจกรรมก็จะช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. ในกรณีที่ครูขาดและมีครูมาสอนแทน นักเรียนก็จะสามารถเรียนจากชุดกิจกรรมได้ดีเท่ากับเรียนจากครูที่สอนประจำ

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553, หน้า 21-22) กล่าวถึงประโยชน์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถในการศึกษาความรู้ในชุดกิจกรรมด้วยตนเองเป็นการฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ ทักษะการอ่าน และสรุปความรู้อย่างเป็นระบบ
2. การทำแบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะการเรียนรู้ และแบบฝึกทักษะการคิดทำชุดกิจกรรมทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดโดย สมศ.
3. ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง จากการที่ผู้เรียนทำตามคำสั่งในขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดในชุดกิจกรรม การตรวจแบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะการเรียนรู้ หรือใบงานด้วยตนเองนั้น ทำให้ผู้เรียนรู้จักฝึกตนเองให้ทำตามกติกา
4. ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน เป็นการฝึกความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

5. การใช้ชุดกิจกรรมนั้นสามารถศึกษานอกเวลาเรียนได้ ขึ้นอยู่กับการออกแบบของผู้สอนที่เอื้อต่อการศึกษาด้วยตนเอง

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551, หน้า 270) กล่าวว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคุณค่า ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่ซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง
2. ช่วยสร้างความสนใจของนักเรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนเองและสังคม
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
4. ช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะจัดไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถหยิบไปใช้ได้ทันที โดยเฉพาะผู้ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอนล่วงหน้า
5. ทำให้การเรียนการสอนเป็นอิสระจากอารมณ์ผู้สอน สามารถใช้ได้ตลอดเวลา ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือความขัดข้องทางอารมณ์มากน้อยเพียงไร

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2543, หน้า 110-111) ประโยชน์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนแบบรายบุคคล ผู้เรียนเรียนได้ตามความสามารถ ความสนใจ ตามเวลาและโอกาสที่เหมาะสมของแต่ละคน
2. ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครู เพราะชุดการสอนช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเอง หรือต้องการความช่วยเหลือจากผู้สอนเพียงเล็กน้อย
3. ช่วยในการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะผู้เรียนสามารถนำเอาชุดการสอนไปใช้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา
4. ช่วยลดภาระและช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้แก่ครู เพราะชุดการสอนผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถนำไปใช้ได้ทันที
5. เป็นประโยชน์ในการสอนแบบศูนย์การเรียน
6. ช่วยให้ครูวัดผลผู้เรียนได้ตรงตามความมุ่งหมาย
7. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
8. ช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ
9. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเคารพ นับถือ ความคิดเห็นของผู้อื่น
10. ในกรณีที่ขาดครู ครูคนอื่นสามารถแทนได้ เพราะเนื้อหาวิชาอยู่ในชุดการสอนเรียบร้อยแล้ว ครูสอนแทนก็ไม่ต้องเตรียมตัวมาก

11. ช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอน ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนครู แม้ครูจะพูดหรือสอนไม่เก่ง ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากชุดการสอนที่ได้ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพมาแล้ว

12. สำหรับชุดการสอนรายบุคคลและชุดการสอนทางไกล ผู้เรียนสามารถเรียนเองได้ที่บ้าน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าได้ว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประโยชน์ในการช่วยให้ครูและนักเรียน ได้รับความสะดวกในการใช้ สร้างความพร้อมและความมั่นใจให้ครู จัดปัญหาการขาดแคลนครู ช่วยให้ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่ซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง และช่วยให้ครูวัดผลนักเรียนได้ตรงตามความมุ่งหมาย และส่งผลให้นักเรียนสามารถศึกษาความรู้ฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ ทักษะการอ่าน และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

ข้อจำกัดของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2553, หน้า 22) กล่าวถึงข้อจำกัดของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. ผู้สอนต้องนำวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนมาใช้ก่อนเริ่มบทเรียน หรือระหว่างการศึกษาบทเรียน มิฉะนั้นแล้วผู้เรียนจะไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
2. เรื่องที่ให้ผู้เรียนศึกษาความรู้ด้วยตนเอง ควรเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสาระที่ง่าย สำหรับผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองได้
3. การให้ผู้เรียนศึกษาชุดการเรียนการสอนนั้นต้องมีบัตรงาน/ ใบงาน/ แบบฝึกหัด/ แบบฝึกทักษะการเรียนรู้ที่ฝึกผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ และควรมีเฉลยให้ผู้เรียนตรวจสอบความรู้ของตนเอง ซึ่งถ้าเป็นกรณีคำถามปลายเปิด หรือฝึกทักษะการคิด จะไม่มีเฉลยที่ชัดเจนลงไปจึงต้องมีแบบเฉลยที่หลากหลาย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่จะให้นักเรียนศึกษาความรู้ด้วยตนเอง ควรเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสาระที่ง่าย และครูจะต้องใช้วิธีสอนหรือเทคนิคการสอนร่วมกับการให้นักเรียนศึกษาบทเรียน ทำใบงานหรือแบบฝึกหัดเพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์

คุณธรรม จริยธรรม

ความหมายของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ความหมายของการพัฒนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 (2546, หน้า 779) ได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา” คือ “ทำให้เจริญ” ดังนั้น การพัฒนา (Development) จึงหมายถึง การทำให้เจริญ

ทิสนา เขมมณี (2550, หน้า 5) การพัฒนา หมายถึง การสร้าง การทำให้ดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้น หรือการทำให้เป็นไปตามจุดหมายที่กำหนด

จินตนา สุจิตานนท์ (2554, หน้า 117) กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือ การเปลี่ยนให้ดีขึ้น

ดังนั้น การพัฒนา จึงหมายถึง การทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สมบูรณ์แบบขึ้น หรือการทำให้เป็นไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

คำว่า คุณธรรม และ จริยธรรม แม้มีความหมายที่แตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน กล่าวคือ “คุณธรรม” เน้นเรื่องความสำนึกในความดี เป็นกรอบความคิด ความรู้ผิดชอบชั่วดี ที่ยึดมั่นอยู่ภายใน เกิดจากการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีการบังคับ เป็นรากฐานของจริยธรรม “จริยธรรม” เน้นที่ประพฤติกกรรมหรือการแสดงออกถึงความถูกต้องดีงาม ซึ่งเกิดจากการปลูกฝัง กฎเกณฑ์ของสังคม ความรู้สึกรับชอบแบบแผน กฎเกณฑ์ และค่านิยมของสังคม (สถาบันอนาคต ศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี), 2549, หน้า 7) ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

สุทธีวรรณ ตันติธรรมาวงศ์ และศศิกาญจน์ ทวีสุวรรณ (2552, หน้า 11) สรุปไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นความคิดดีที่กระตุ้นให้ มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงามและสามารถจำแนกความถูกผิดได้ มีสติสัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบชั่วดี มีอุปนิสัยความตั้งใจและเจตนาที่ดีงาม ส่วนจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรม ที่แสดงออกให้เห็นเป็นการปฏิบัติดี ปฏิบัติได้ถูกต้องที่เป็นผลมาจากความคิดที่สังคมหรือบุคคล เห็นร่วมกันเป็นสิ่งที่ดี โคนมีกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

ทิสนา เขมมณี (2550, หน้า 4) คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจ ของมนุษย์ที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรม เป็นการ แสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ก, หน้า 8-9) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึงสิ่งที่มี คุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาปใฝ่ความดี และเป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดี มีความสงบเย็นภายใน ส่วนคำว่าจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่พึงประพฤติปฏิบัติ มีความประพฤติที่ดีงาม ต้องประสงค์ของสังคมเป็นหลัก หรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุข เกิดความสามัคคี

เกิดความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต เช่น ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม

กระทรวงวัฒนธรรม (2550, หน้า 10 อ้างถึงใน สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ และ ศศิกาญจน์ ทวีสุวรรณ, 2552 หน้า 11) คุณธรรม หมายถึง การปฏิบัติตนและประพฤติตนตาม ศีลธรรมอันดี และยึดหลักจริยธรรมความถูกต้องและดีงาม ส่วนจริยธรรมหมายถึง กฎเกณฑ์ ความประพฤติที่ดีของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์เอง ได้แก่ ความเป็นผู้มีปัญญา และ รู้จักไตร่ตรอง แยกแยะความดีความชั่ว ถูก-ผิด ควร-ไม่ควร เป็นการควบคุมตนเองและเป็นการ ควบคุมกันเองในกลุ่มหรือเป็นศีลธรรมเฉพาะกลุ่ม

ปราชญา กล้าพัญญ (2549, หน้า 38-65) กล่าวว่า คำว่า คุณธรรม เป็นคำสมาส ผสมกัน ระหว่าง คุณ กับ ธรรม

คุณ หมายถึง ความดีที่มีอยู่ประจำในสิ่งนั้น ๆ ธรรม หมายถึง คุณงามความดี เมื่อสองคำ รวมกันเข้าเป็นคุณธรรม (Morality) หมายถึงสภาพคุณงามความดี

คุณธรรม หมายถึง คุณความดีที่มีอยู่ประจำใจ คนที่มีคุณธรรม คือ คนที่มีใจโอบอ้อมอารี มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงไม่เบียดเบียนใคร ไม่ทำร้ายใคร คนที่มีคุณธรรมจะรักความยุติธรรม และมีเมตตาต่อผู้อื่นเสมอ ส่วนผู้ที่กลั่นแกล้งผู้อยู่ได้บังคับบัญชาที่ไม่ทำตามความต้องการของตนเอง เป็นคนไม่มีคุณธรรม ผู้ที่ดูแลให้คนงานในบริษัทได้รับความเป็นธรรมในเรื่องค่าแรง สวัสดิการ ต่าง ๆ เป็นคนมีคุณธรรม

คุณธรรม จึงหมายถึง คุณความดีทุกประการที่มีประจำใจคน เป็นความดีของผู้มี เมตตา มีความยุติธรรม ไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียน แม้คนที่เป็นศัตรู

คำว่าคุณธรรมนี้ ภาษาอังกฤษ เรียกว่า Virtue ก็ได้ หรือ Morality ก็ได้เช่นเดียวกัน หมายถึง ความเป็นเลิศแห่งอุปนิสัย และความประพฤติที่ดี

ส่วนคำว่าจริยธรรม ประกอบด้วย จริย กับ ธรรม เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีว่า จริยา แปลว่า ความประพฤติ จริย กับ จรยา เป็นคำเดียวกัน ของภาคคนละภาษา จริยธรรม แปลว่า ธรรมะ ที่ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น จริยธรรม (Morality) หมายถึงความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง เกษมสุขขึ้นในสังคม และสมาชิกของสังคม

ดุจเดือน พันธมนาวิน (2551, หน้า 5) กล่าวว่า คุณธรรม (Virtue) หมายถึง เป็นสิ่งที่ บุคคลเห็นว่าดีงามมาก มีประโยชน์มาก และเลวน้อย มีประโยชน์น้อย ในกาลเทศะหนึ่ง ๆ เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความอดทน ความขยันขันแข็ง ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ การมีระเบียบ วินัย เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนมากแล้ว คุณธรรมมักมีความเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา

ส่วนคำว่า จริยธรรม (Morality) (Piaget, 1932; Kohlberg, 1976 อ้างถึงใน ดุจเดือน พันธมนาวิน, 2551, หน้า 6) เป็นระบบของการทำความดีละเว้นความชั่ว มีทั้งปัจจัยนำเข้า (Input)

ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงเหตุทั้งทางด้านจิตใจและสถานการณ์ของจริยธรรมและพฤติกรรมจริยธรรม รวมทั้งมีปัจจัยส่งออก (Output) ซึ่งเป็นผลของการมีจริยธรรมหรือพฤติกรรมจริยธรรม ซึ่งผลนี้อาจอยู่ในรูปแบบทั้งจิตลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลผู้กระทำ และเหตุผลต่อบุคคลอื่น ต่อกลุ่ม ต่อสิ่งแวดล้อมและต่อโลก จริยธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อค่านิยม หรือคุณธรรม ตั้งแต่ 2 ตัว ขัดแย้งกัน ทำให้บุคคลต้องตกอยู่ในสภาพที่ต้องตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาในการเลือกที่จะปฏิบัติตามคุณธรรม หรือค่านิยมตัวใดตัวหนึ่ง เช่น ความกตัญญูต่อบุคคล ขัดแย้งกับความรับผิดชอบต่อน้ำที่ เป็นต้น บุคคลที่ตัดสินใจเลือกคุณธรรมหรือค่านิยมตัวที่มีประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าที่เป็นประโยชน์แก่เฉพาะตนหรือพวกพ้องในกลุ่มเล็ก ๆ จึงมักเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมสูง

ประกาศรี สีสำไพ (2550, หน้า 18-24) กล่าวว่า คุณธรรม (Moral) คือสภาพของ คุณงามความดีภายในตัวบุคคล ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข จันทสมบูรณ์ คือ ความสุขใจ ผลิตผลของความดีเป็นธรรมชาติที่กล่าวได้ว่าทำดีได้ดี ส่วนคำว่า จริยธรรม (Ethics) หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม จริยธรรม คือการกระทำทั้งทางกาย วาจาและใจที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

ราชกิจจานุเบกษา (2550, หน้า 1) อธิบายว่า คุณธรรม หมายถึง ความถึง สิ่งที่มีคุณค่า มี ประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดี มีความสงบเย็น ภายใน และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย ส่วนคำว่า จริยธรรม หมายความว่า กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้ สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต

เจฟเฟรย์ (Jeffreys, 1962 อ้างถึงใน พรศิริ กองนวล, นวละครง เทพวิวัฒน์จิต, สุชาติ นิชนพถุณิบดี, สมชาย พุ่มพิมล และพรสวรรค์ วีระยุทธศิลป์, 2550, หน้า 37) นิยาม จริยธรรมว่า เป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานของความดี ความเลว เป็นพฤติกรรมที่มุ่งสู่ความดี และ ละเว้นในสิ่งที่เลวร้ายทั้งปวง

ลิโคน่า (LiKona, 1976 อ้างถึงใน พรศิริ กองนวล และคณะ, 2550, หน้า 37) จริยธรรม เป็นการประเมินการกระทำอันเป็นความเชื่อของสมาชิกในสังคมตามที่กำหนดไว้ว่าถูกต้อง

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976, pp. 4-5) กล่าวว่าจริยธรรม เป็นพื้นฐานของความยุติธรรมซึ่ง ยึดถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับโดยทั่วไป

แต่เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งกัน เป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพสิทธิและข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

กู๊ด (Good, 1973, p. 641) อธิบายว่า จริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นเกณฑ์มาตรฐานของความประพฤติในสังคมซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง ผลของการกระทำพฤติกรรมนั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำนั้นผิดหรือถูก โดยแต่ละระดับของการพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีเกณฑ์การตัดสินใจของสังคมนั้น ๆ

จากความหมายของคุณธรรม จริยธรรม ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประกอบใจให้เกิดความดี ความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี และเป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีที่มีความสงบเย็นภายใน ส่วนคำว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติ หรือ เป็นกรอบแนวทางในการประพฤติการปฏิบัติที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

เมื่อเรียกรวมกันว่า “คุณธรรม จริยธรรม” จึงหมายถึง การประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนการคิดในทางที่ถูกต้องดีงามของบุคคลที่สังคมยกย่องว่าเป็นความดี มีคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม

ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จึงหมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมที่เป็นความดี ความงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ และถูกต้องให้กับสมาชิกในสังคมเพื่อทำให้ตนเอง และสังคมมีความสุข สงบร่มเย็น เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเจริญก้าวหน้า และมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบของคุณธรรม จริยธรรม

กรมวิชาการ (2550, หน้า 3) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบด้านจริยธรรมไว้ 3 ประการ คือ

1. ส่วนประกอบทางด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุของความถูกต้องดีงาม สามารถแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้โดยความคิด
2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ
3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมการแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจที่จะกระทำถูก หรือผิดในสถานการณ์ตามสถานภาพแวดล้อมต่าง ๆ

พรศิริ กองนวล และคณะ (2550, หน้า 37) กล่าวว่า การมองจริยธรรมแต่ละคนอาจแตกต่างกันตามแนวความคิด แต่จริยธรรมที่แท้จริงก็เป็นจริยธรรมที่มีอยู่ และการมองเห็นอาจเป็นรูปการนิยาม การแสดงความรู้และการประพฤติปฏิบัติ บราวน์ (Brown, 1965 อ้างถึงใน พรศิริ กองนวล และคณะ, 2550, หน้า 37) แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ (Knowledge)
2. ด้านความรู้สึก (Feeling)
3. ด้านการประพฤติปฏิบัติ (Conduct)

ซึ่งพิจารณาแล้วสอดคล้องกับ ฮอฟแมน (Hoffman, 1970 อ้างถึงใน พรศิริ กองนวล และคณะ, 2550, หน้า 37) ที่แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน เหมือนกัน คือ

1. ความคิดทางศีลธรรมหรือจริยธรรม (Moral Thought)
2. ความรู้สึกทางศีลธรรมหรือจริยธรรม (Moral Feeling)
3. การแสดงพฤติกรรมทางศีลธรรม (Moral Behavior)

สุรางค์ โค้วตระกูล (อ้างถึงใน สุทธิพร บุญส่ง, 2550, หน้า 21-22) ได้กล่าวถึงลักษณะของคุณธรรม จริยธรรม ไว้ดังนี้

1. คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้
2. คุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ องค์ประกอบเชิงปัญญา หรือความรู้คิด องค์ประกอบเชิงความรู้สึกและอารมณ์ และองค์ประกอบเชิงพฤติกรรม
3. พัฒนาการทางจริยธรรมนั้น เกิดควบคู่กับพัฒนาการทางชีวปัญญา
4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมบางอย่าง เปลี่ยนแปรไปตามสถานการณ์ ตัวอย่าง เช่น ความซื่อสัตย์ บุคคลบางคนอาจจะไม่ถือโกงเกี่ยวกับการเงิน แต่อาจจะโกงในเวลาสอบ เป็นต้น
5. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม อาจกล่าวได้ว่ามี 3 ประเภท คือ
 - 5.1 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะสากล คือ เหมือนกับพฤติกรรมในวัฒนธรรมหรือสังคมอื่นทั่วโลก
 - 5.2 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เหมือนกับพฤติกรรมของกลุ่มชน ชุมชน หรือสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก
 - 5.3 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะคน ทำให้คนนั้นต่างจากคนอื่น เป็นปัจเจกบุคคล

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524, หน้า 2-3 อ้างถึงใน สุทธิพร บุญส่ง, 2550, หน้า 22) ได้แบ่งลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่มีความรู้ในสังคมของตนนั้น การกระทำใดควรทำ และชนิดใดควรละเว้น พฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม และประเภทใดไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้นี้ขึ้นอยู่กับอายุ การศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของคนด้วย
2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือ งดเว้นแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น

3. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ซึ่งทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมนั้น

4. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุที่กล่าวมานั้นจะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษา เหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจจะมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจจะมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำและอยู่ในระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าคุณธรรม จริยธรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ทางด้านความรู้ คือ รู้ว่าในสังคมของตนนั้น การกระทำใดควรทำ หรือ ไม่ควรทำ พฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม หรือ ไม่เหมาะสม สามารถแยกแยะความถูกต้องผิดได้ ทางด้านอารมณ์ความรู้สึก คือ การที่บุคคลยินดีที่จะนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติตามที่สังคมนิยมชมชอบ และมีความพึงพอใจ และสุดท้ายคือทางด้านพฤติกรรมการแสดงออก คือ พฤติกรรมที่บุคคลตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามเหตุผล

ประเภทของคุณธรรม จริยธรรม

1. คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคี สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน ศาสนาและสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข

ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจน เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม “8 คุณธรรมพื้นฐาน” ที่ควรเร่งปลูกฝัง ประกอบด้วย (ณรงค์ กาญจนะ, 2553, หน้า 166-169)

1.1 ขยัน

ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ

ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควรเป็นคนสู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

1.2 ประหยัด

ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ เก็บออมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

1.3 ความซื่อสัตย์

ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียงไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

1.4 มีวินัย

มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ขอบบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม

ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน/องค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

1.5 สุขภาพ

สุขภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิจกรรมายาที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ ผู้ที่มีความสุขภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าวรุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้ที่มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

1.6 สะอาด

สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

1.7 สามัคคี

สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกัน ปฏิบัติงานให้บรรลุ ผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด

ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า
ความสมานฉันท์

ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตน
ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จ
ลุล่วง แก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งได้ เป็นผู้ไม่มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทาง
วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

1.8 มีน้ำใจ

มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ
เห็นคุณค่าในเพื่อน มนุษย์มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น
ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน
เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย
สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

2. คุณธรรม จริยธรรม ตามมาตรฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้พัฒนา
และตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียนที่จะใช้เป็นกรอบในการประเมินไว้จำนวน 12 มาตรฐาน ซึ่งในมาตรฐานที่ 1
ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ได้กำหนดตัวบ่งชี้ไว้ดังนี้ (สุวิมล ว่องวานิช,
2550, หน้า 35)

2.1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้น
ของแต่ละศาสนา

2.2 ซื่อสัตย์สุจริต

2.3 มีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

2.4 ประหยัด ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่า

3. คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 7) ได้กำหนดว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม
ได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

3.1 รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์

3.2 ซื่อสัตย์สุจริต

- 3.3 มีวินัย
- 3.4 ใฝ่เรียนรู้
- 3.5 อยู่อย่างพอเพียง
- 3.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 3.7 รักความเป็นไทย
- 3.8 มีจิตสาธารณะ

4. คุณธรรม จริยธรรม ตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาชาติ ฉบับปรับปรุง

(พ.ศ. 2552-2559)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553, หน้า 14-15) ได้กล่าวว่า การมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข คือคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย ประหยัด มีความเอื้ออาทร เกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ پاکเพียร ขยัน ใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รักประเทศ รักชาติ ภูมิใจในความเป็นไทย มีวิถีประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริต และต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง

5. คุณธรรม จริยธรรม ตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาไทยในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552, หน้า 41-42) กล่าวถึงเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ไว้ดังนี้

- 5.1 สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและและมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต
- 5.2 มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 5.3 มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ทำงานเป็นกลุ่ม
- 5.4 มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทยและสามารถก้าวทันโลก

6. คุณธรรม จริยธรรมของพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2556, หน้า 29-30) กล่าวว่าคุณธรรมของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย มีดังนี้

6.1 ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หมายถึง การที่บุคคลมีความสำนึกถึงความสำคัญของความเป็นคนไทย มีจิตใจผูกพันศาสนา และตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนในการผดุงรักษาสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

6.2 การยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาที่ตนเองนับถือทุกศาสนามีหลักศีลธรรมที่ช่วยสร้างจิตใจของคนให้กระทำความดี ไม่เบียดเบียนกัน มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน สมาชิกในสังคมควรศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ แล้วปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของศาสนาที่ตนนับถืออย่างสม่ำเสมอ

6.3 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การกระทำที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่ยึดเอาสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน บุคคลควรซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ กระทำตนให้เป็นคนดี และบุคคลควรซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น ๆ หมายถึงกระทำความดีและถูกต้องตามหน้าที่ต่อผู้อื่น

6.4 ความเสียสละ หมายถึง การคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวม

6.5 ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับการกระทำของตนเองหรือการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง

6.6 การมีระเบียบวินัย หมายถึง การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายที่สังคมกำหนดไว้

6.7 การตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานหรือทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงทันตรงตามเวลาที่กำหนด โดยใช้เวลาอย่างคุ้มค่า

6.8 ความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงออกในทางที่ถูกที่ควรโดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลใด ๆ ความกล้านี้มีใช้การอวดดี แต่เป็นการแสดงออกอย่างมีเหตุผลเพื่อความถูกต้อง

ความมีระเบียบวินัย

1. ความหมายของความมีระเบียบวินัย

ความมีระเบียบวินัยเป็นคุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคมที่มีความจำเป็น ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ชุติมา สัจจานนท์ (2540, หน้า 84-89) ได้กล่าวว่า การมีวินัยเป็นการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมนั้น วินัยเป็นสิ่งจำเป็น วินัยเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เจริญด้วยคุณธรรม ช่วยควบคุมชีวิตจิตใจของคนให้อยู่ในระเบียบอันดีงาม มีความสามัคคีพร้อมเพรียงและช่วยสร้างความเจริญให้ตนเองและสังคม วินัยมีทั้งทางโลกและทางธรรม วินัยโลก คือ กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ กติกา ส่วนวินัยของศาสนา หมายถึง ข้อห้ามหรือข้ออนุญาต ทุกศาสนามีวินัยควบคุมความประพฤติ

ของตนและความเป็นระเบียบในสังคม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของความมีวินัยว่า ความมีวินัย หมายถึง คุณลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของบุคคลที่สามารถควบคุมตนเอง และปฏิบัติตามระบบระเบียบ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และได้กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ว่า ความมีวินัยประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ 7 พฤติกรรม ดังนี้

1. การควบคุมตนเองทั้งกาย วาจาและใจ
2. การยอมรับผลการกระทำของตนเอง
3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
4. การตรงต่อเวลา
5. ความมีเหตุผล
6. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นตามกฎหมายของสังคม
7. การเคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

ธงไชย ไมตรี (2550, หน้า 10-16) ให้ความหมายของระเบียบวินัยว่า หมายถึง การควบคุมความประพฤติให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง เหมาะสมกับคุณธรรมและจริยธรรม มารยาท ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551, หน้า 5) กล่าวว่า มีวินัย หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ ยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติรวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

กล่าวโดยสรุป ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติของตนเองให้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ กติกา ข้อบังคับ กฎหมาย และเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

2. ประเภทของความมีระเบียบวินัย

สุชา จันทน์เฒ และสุรางค์ จันทน์เฒ (2517, หน้า 23 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2542, หน้า 23) ได้แบ่งวินัยออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 วินัยในตนเอง หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการควบคุมตนเอง โดยตนเองเป็นผู้แนะนำตนเองให้ประพฤติไปตามแนวทางที่เลือกปฏิบัติ

2.2 วินัยทางสังคมหรือวินัยในหมู่คณะ หมายถึง การใช้ระเบียบข้อบังคับ กฎหมาย กฎเกณฑ์ เพื่อเป็นเครื่องมือรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขในสังคม ซึ่งวินัย ทั้ง 2 ประเภท จะต้องเกื้อหนุนกัน ผู้ที่มีวินัยในตนเองจะต้องมีวินัยทางสังคมเป็นกรอบแนวทางที่ตน

ยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้ประพฤตินไปในแนวทางเดียวกันที่ถูกต้อง ซึ่งการจะมีวินัยทั้ง 2 ประเภทนี้จะต้องได้รับการอบรมสั่งสอน และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในสังคมมาแต่เยาว์วัยและมีพัฒนาการแนวความประพฤติจนกระทั่งกลายเป็นจิตสำนึกทางจริยธรรม หรือความมีวินัยในตนเอง เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเป็นผู้ที่บรรลุคุณลักษณะทางจิตนั้นเอง การมีวินัยในตนเองจำเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยทุกคนจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับตนเอง

3. ความสำคัญของความมีระเบียบวินัย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537, หน้า 5-6) ได้อธิบายถึงความสำคัญของวินัยต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวมีวินัย ไม่ว่าจะเป็นระเบียบวินัยภายนอกหรือวินัยภายในตนเองย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัว โดยเฉพาะสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัว เมื่อเติบโตขึ้นจากครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีย่อมเป็นผู้ที่มีบุคลิกดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้และปรับตัวในสิ่งใหม่ ๆ อันจะเป็นกำลังคนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศสืบไป

3.2 ด้านสังคม เมื่อกลุ่มคนในสังคมมีการรักษาระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกัน เช่น การช่วยเหลือกันรักษาสาธารณะสมบัติ การเคารพ ไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามประเพณีแบบแผนของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นไปอย่างสงบสุข

3.3 ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน มีการดำเนินงานของภาคธุรกิจอย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้นการมีวินัยตรงต่อเวลา และมีความมีวินัยในตนเองเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ

3.4 ด้านการเมือง การที่ประชาชนในสังคมไทยมีความเคารพยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตน และตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะประชาชน จะช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองของประเทศเป็นไปได้อย่าง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความมีระเบียบวินัย เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่สำคัญในการทำให้บุคคลในครอบครัว และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศให้เจริญก้าวหน้า

ความซื่อสัตย์สุจริต

1. ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริต

ปราชญ์ กล้าผจญ (2549, หน้า 52) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง มีความซื่อตรงถึงมั่นคงอยู่ในศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น มีความสุจริตพร้อมด้วยกาย วาจา และใจ

ธงไชย ไมตรี (2550, หน้า 5) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ เป็นค่านิยมเกี่ยวกับความประพฤติ ปฏิบัติตรงตามความจริงและความถูกต้องดีงาม เช่น ตรงต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ ตรงตามระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ ตรงต่อคำมั่นสัญญา เป็นต้น

ศราวุฒิ เสนาพิทักษ์ (2550, หน้า 694-695) ให้ความหมายว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ตรงและจริง ความซื่อสัตย์ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ประพฤติปฏิบัติซื่อตรงทั้งกาย วาจา ใจ และยังกล่าวถึงความซื่อสัตย์ว่า เป็นคุณธรรมประจำมนุษย์ คนเราจะได้อะไรที่มีความซื่อสัตย์ ต้องมีความจริง 5 ประการ คือ

1. จริงต่อการทำงาน หมายถึง ทำอะไรทำจริง มุ่งให้งานสำเร็จเกิดปฏิบัติส่วนตนหรือส่วนรวมได้จริง
 2. จริงต่อหน้าที่ หมายถึง ทำจริงในงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเรียกว่า หน้าที่ทำงานเพื่อ งาน ทำงานให้ดีที่สุด ไม่เลินเล่อ ไม่หะหลวม ไม่หลีกเลียงบิดพลิ้ว เอาใจใส่หน้าที่ให้งานสำเร็จเกิดผลดี
 3. จริงต่อวาจา หมายถึง การพูดความจริง ไม่กลับกลอกหรือตลบตะแลงรักษาวาจาสัตย์อย่างเคร่งครัด ทำจริงตามที่พูด ดังพระพุทธศาสนาสุภาษิตที่ว่า “ความสัตย์จริงเป็นวาจาที่ไม่ตาย”
 4. จริงต่อบุคคล หมายถึง ความจริงใจต่อคนที่เกี่ยวข้อง จริงใจต่อมิตรและผู้ร่วมงาน จริงใจต่อเจ้านายของตน เรียกว่า มีความจงรักภักดีหรือสวามิภักดิ์ จริงใจต่อผู้มีพระคุณ เรียกว่า กตัญญูกตเวที
 5. จริงต่อความดี หมายถึง มุ่งประพฤติปฏิบัติต่อความดีจนติดเป็นนิสัย เป็นบุคคลที่ประกอบด้วยคุณธรรม คือ หิริ ความละอายแก่ใจที่จะประพฤติชั่ว และโอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อความผิดที่ตนจะได้รับทั้งในที่ลับและที่แจ้ง
- จึงสรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติตรงตามความจริง อย่างถูกต้องดีงาม มั่นคงอยู่ในศีลธรรม และประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเอง และผู้อื่น

2. ประเภทของความซื่อสัตย์สุจริต

อารีพรณ อะทะวงษา (2553, หน้า 9-11) ได้สรุปไว้ว่าพฤติกรรมความซื่อสัตย์สุจริต แบ่งเป็น ดังนี้

- 2.1 ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ มีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ ไม่สับปลับกลับกรอก ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย มั่นคงต่อการกระทำดีของตน ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง ประพฤติตรงตามที่พูด

2.2 ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว

2.3 ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยา หรือกลั่นแกล้ง

2.4 ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตนไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมายหรือผิดระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ ดังนั้นพฤติกรรมความซื่อสัตย์สุจริต แบ่ง 4 ประเภท คือ ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ

3. ความสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต

อาริพรหม อะทะวงษา (2553, หน้า 11) ได้สรุปไว้ว่าพฤติกรรมความซื่อสัตย์สุจริตมีความสำคัญ ดังนี้

- 3.1 ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้บุคคลมีชีวิตที่ดีทั้งกาย และใจ
- 3.2 ช่วยให้บุคคลรู้จักตนเอง สำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและส่วนรวม
- 3.3 ช่วยให้บุคคลรู้จักใช้สติปัญญาแก้ปัญหา ไม่มั่งงายลุ่มหลง
- 3.4 ทำให้บุคคลได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ได้รับมอบหมายงานที่สำคัญ หรือเป็นความลับของส่วนรวม
- 3.5 ทำให้บุคคลเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับ และการกล่าวถึงในทางที่ดีจากบุคคลรอบข้าง
- 3.6 ช่วยเสริมบุคลิกภาพ ทำให้บุคคลมีความสมบูรณ์ในความคิด และการกระทำ เพราะไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างความคิด คำพูด และการกระทำ
- 3.7 ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีระบบ ระเบียบ ปลอดภัย
- 3.8 เพื่อให้บุคคลมีเครื่องยึดเหนี่ยว ป้องกันการเบียดเบียน และเอารัดเอาเปรียบกัน
- 3.9 สร้างสันติภาพทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดความสงบสุขในสังคม
- 3.10 ช่วยเสริมความมั่นคงแก่สังคม

ดังนั้นความซื่อสัตย์สุจริตจึงมีความสำคัญ คือ ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นที่ยอมรับ และได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีระบบ ระเบียบ และทำให้สังคมมีความมั่นคงและสงบสุข

การมีจิตสาธารณะ

1. ความหมายของการมีจิตสาธารณะ

คำว่า “จิตสาธารณะ” มีการใช้คำในภาษาไทยที่มีความหมายเป็นนัยเดียวกันคือ “จิตสำนึกทางสังคม” “จิตอาสา” หรือ “จิตสำนึกสาธารณะ” ส่วนในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Public Mind. หรือ Public Consciousness ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนใช้คำว่า “จิตสาธารณะ (Public Mind)” ซึ่งมีความหมายดังนี้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 13-14) ได้กล่าวถึงความหมายของ จิตสาธารณะ ไว้ดังนี้

จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือสิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกรู้สึกการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟฟ้าที่ให้ความสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปา หรือไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวม โดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนช่วยกันดูแลรักษา ให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือช่วยกันแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม

ปราชญา กล้าผจญ (2549, หน้า 52) จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง มีจิตใจกว้างขวาง มุ่งรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม มีจิตใจเสียสละ ทำสิ่งใดก็ตาม จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ให้มาก่อนประโยชน์ส่วนตนเสมอ หากร่ำรวยมีเงินทอง มีฐานะแล้ว เมื่อมีโอกาสที่จะช่วยเหลือกิจการสาธารณะ หรือช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้พญากับทุกข์ภัย วาตภัย อุทกภัย ก็ให้ความช่วยเหลือบ้างตามกำลังศรัทธา

สรุปได้ว่า การมีจิตสาธารณะ หมายถึง การมีจิตใจเสียสละ คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชนและประเทศชาติ

2. องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 19-20) ได้สรุปองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ไว้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. การรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

ดังนั้นการมีจิตสาธารณะ จึงประกอบไปด้วย การรู้จักดูแลรักษาของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

3. ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 11) กล่าวว่า การสร้างคนให้มีจิตสาธารณะมีความสำคัญต่อบุคคล องค์กร สังคมและประเทศชาติอย่างมาก ถ้าเราสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปัน โอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่นเมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง และพัฒนาทันอารยประเทศ รวมทั้งไม่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประเทศ ซึ่งอาจนำมาซึ่งการล่มสลายของชาติต่าง ๆ ในโลกนี้ได้

การเกิดคุณธรรม จริยธรรมในมนุษย์

พิภพ วังเงิน (2545, หน้า 27) กล่าวว่า การเกิดจริยธรรมในมนุษย์ เกิดได้จากลักษณะต่อไปนี้

1. เกิดจากการเรียนรู้ระบบสังคม มนุษย์เราได้จริยธรรม ค่านิยม จากการรู้จักคิด วิเคราะห์คุณค่า ความถูกต้องผิด ชั่วดี ความมีเหตุผล แล้วนำมายึดถือปฏิบัติ จนกลายเป็นหลักการ ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ แนวศีลธรรม
 2. เกิดจากการเลียนแบบ เป็นกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้ ผู้ใหญ่เป็นสิ่งแวดล้อม เป็นแบบอย่าง ส่วนใหญ่คือครอบครัว โรงเรียน เพื่อนและชุมชน ผู้ที่สัมผัสซึมซับพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมเป็นเวลาพอสมควรจะเกิดความเคยชิน เกิดการยอมรับ เลียนแบบพฤติกรรมที่มี ประสิทธิภาพ ปรับเข้ากับตนเอง
 3. การปฏิบัติตามหลักธรรมสากล (Universal) หลายศาสนาสร้างสรรคหลักธรรมไว้ กลุ่มเถรวาท จิตใจคนดีมีมโนธรรมบำเพ็ญตนและปลูกศรัทธาให้คนทั่วไปเห็นคุณค่า จริยธรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ดีงาม จึงขยายขอบเขตจากจุดเล็กที่สุดคือเฉพาะตนไปจนถึงสากลโลก ที่สุดก็กลายเป็น หลักธรรมสากล ให้คนถือปฏิบัติเป็นสากล
 4. การสร้างจริยธรรมในตนเอง เกิดจริยธรรมในตนเองโดยจิตสำนึก โดยตัวเองเป็นผู้ กำหนดขึ้นเนื่องจากความเป็นผู้มีมโนธรรม มีเหตุผล หรืออารมณ์ Kan (คานท์) เชื่อว่ามนุษย์มีกฎ จริยธรรมเกิดขึ้นในตนเอง โดยรู้จักปรับตัวในสภาพธรรมชาติ (Natural self) กับสภาพที่มีจริยธรรม (Moral self) เข้าด้วยกันแล้วเลือกเอาทางที่ดีมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต
 5. การบำเพ็ญประโยชน์และพันธสัญญาประชาคม (Utility and Social Contract) เป็น การปฏิบัติไปตามระเบียบ บทบาท หน้าที่ สิทธิ เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความสามัคคี มีมิตรภาพ
- สรุปว่าการเกิดคุณธรรม จริยธรรม ในมนุษย์ นั้นเกิดได้จาก เกิดจากการเรียนรู้ระบบสังคม เพราะมนุษย์รู้จักคิดวิเคราะห์คุณค่า ความถูกต้องผิด ชั่วดี ความมีเหตุผล เกิดจากการเรียนแบบพฤติกรรม ของบุคคลในครอบครัว โรงเรียน เพื่อนและชุมชน จากการปฏิบัติตามหลักธรรมสากล การสร้าง จริยธรรมในตนเอง และการบำเพ็ญประโยชน์และพันธสัญญาประชาคมซึ่งเป็นการปฏิบัติไปตาม ระเบียบ บทบาท หน้าที่ สิทธิ เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความสามัคคี มีมิตรภาพ

ความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มีคุณค่าต่อมนุษย์ ช่วยให้มีมนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมี ความสุข ส่งผลต่อการพัฒนาต่อสังคม และประเทศชาติ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ไว้ดังนี้

พิภพ วังเงิน (2545, หน้า 22) กล่าวถึงคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรม ไว้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีขึ้น มีสุขภาพดีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต และมีชีวิตที่สมบูรณ์
 2. ช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเอง มีความสำนึกในหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว สังคมและประเทศชาติ
 3. เป็นวิถีทางแห่งปัญญา ทำให้มนุษย์มีเหตุผล รู้จักใช้สติแก้ปัญหาชีวิตโดยนำหลักคุณธรรม จริยธรรมมาเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาชีวิต มีความเชื่อว่าการทำความดีเป็นสิ่งที่ดี ไม่หลงมกมายในสิ่งปราศจากเหตุผล
 4. ช่วยสร้างสันติภาพในสังคมและสร้างสันติภาพโลก
 5. ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบเป็นระบบ รู้สึกมีความอบอุ่น ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีสันติภาพ
 6. ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น ๆ และสังคมอย่างมีระบบ เป็นระเบียบสามารถครองตน ครองคน ครองงานและครองเรือน
 7. ช่วยให้มนุษย์มีเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นหลักปฏิบัติเพื่อป้องกันการเบียดเบียน การเอารัดเอาเปรียบในทางส่วนตัวและสังคม
 8. ช่วยให้มนุษย์เป็นคนหนักแน่น อดทน ขยัน ต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตนเองและเป็นที่พึ่งของตนเองโดยไม่รอโชคชะตา
 9. ช่วยให้มนุษย์กำหนดเป้าหมายชีวิตและพัฒนาชีวิตให้สำเร็จตามเป้าหมาย
 10. ช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาชีวิตและสามารถทำให้ความทุกข์หมดไปได้
- วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี (2546, หน้า 36-37 อ้างถึงใน ณรงค์ กาญจนะ, 2553, หน้า 165) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม สรุปได้ดังนี้

1. ทำให้เป็นบุคคลที่รักของคนในสังคม
 2. ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข
- ณรงค์ กาญจนะ (2553, หน้า 166) มีความเห็นว่า การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในชั้นเรียน ก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย ที่สำคัญได้แก่
1. การทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 2. นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี และเกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข
 3. ห้องเรียนเป็นระบบ ครูสามารถจัดการชั้นเรียนได้ดีขึ้น
 4. ทำให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมมีประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ที่สำคัญได้แก่ การทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งสามารถเรียนรู้ได้ดี และจะเกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข ห้องเรียนเป็นระบบระเบียบ ครูสามารถจัดการชั้นเรียนได้ดีขึ้น ทำให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และที่สำคัญที่สุด การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นบุคคลที่รักของคนในสังคม และส่งผลให้สังคมมีความสงบสุข

ผกา สัตยธรรม (2550, หน้า 279) กล่าวว่ามนุษย์ควรนำคุณธรรม จริยธรรมมาใช้ในสังคมไทยทุกระดับ เพื่อให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า แต่ที่เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายในปัจจุบัน เพราะเกิดจากคนในสังคมขาดคุณธรรม จริยธรรม การปลูกฝังส่งเสริมคุณธรรมในเยาวชนของชาติ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมีความสำคัญ คือ ช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเอง ช่วยยกระดับจิตใจ เป็นที่รักของคนในสังคม ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ทำให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความอบอุ่น ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้สังคมมีระเบียบ มีความสงบสุข สร้างสันติภาพในสังคมและสันติภาพของโลก

ทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)

1.1 สารสำคัญ

เพียเจต์ (Piaget) อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขึ้นกับวัย โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ ๆ คือ

ขั้นแรก อายุระหว่าง 5-8 ปี เป็นขั้นการยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เช่น บิดามารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้

ขั้นที่สอง เป็นขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีความคิดว่า กฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ (สราวุธ โค้วตระกูล, 2539 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2550, หน้า 11) ต่อมาโคลเบอร์ก (Kolhberg) ได้พัฒนาแนวคิดต่อเนื่องจากเพียเจต์ โดยแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Level) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stage) รวมเป็น 6 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) คือการตัดสินใจโดยมุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหารางวัล (7-10 ปี) คือการตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการ

ขั้นที่ 3 ขั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) คือการตัดสินใจโดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ขั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16 ปี) คือการตัดสินใจโดยถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น และสังคมนั้นคาดหวังที่จะให้ตนทำหน้าที่ตามกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) คือการตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่) คือการตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

บุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนา หรือมีการพัฒนาเร็ว-ช้าต่างกัน เราสามารถวัดระดับจริยธรรมของบุคคลได้โดยดูจากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้นให้ และเราสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็นและการอภิปรายร่วมกับผู้อื่นจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้นได้

1.2 วิธีการ

วิธีการสอนหรือพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1.2.1 ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม และขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กให้ความเข้าใจว่า เด็กในช่วงอายุต่าง ๆ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมไปตามลำดับขั้น และเด็กในชั้นเรียนแต่ละคนอาจจะมีขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่ากัน ดังนั้นครูจึงสอนจริยศึกษาให้เด็กทุกคนเหมือนกันหมดไม่ได้ ครูจำเป็นต้องวิเคราะห์เด็กก่อนว่า เขามีขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นใด แล้วจึงช่วยนำเขาได้พัฒนาขึ้นไปในขั้นสูงอีก 1 ขั้น โดยการพยายามจัดประสบการณ์ทางสังคมให้เหมาะสมกับพัฒนาการในขั้นนั้น

1.2.2 พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะ

กับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นการให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว

1.2.3 ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้โดยการช่วยให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อย ๆ และฝึกให้เด็กได้คิดวิเคราะห์อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันหรือเป็นเรื่องที่ครูสมมุติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นอยู่ของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ फिल्मสตริป หรือ วิดีทัศน์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมุติประกอบก็จะยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้น ๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนี้ในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจและอภิปรายร่วมกันนั้น อาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น

1.2.4 วิธีที่ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้อีกวิธีหนึ่งก็คือ การช่วยจัดบรรยากาศในห้องเรียนและในโรงเรียนให้เอื้อต่อการที่เด็กจะสามารถแสดงความคิดเห็นอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ได้อย่างเปิดเผย บรรยากาศในที่นี้หมายถึง บรรยากาศของเสรีภาพในการพูด แสดงความคิดเห็น การได้รับการยอมรับ และความปลอดภัยจากการถูกลงโทษ วิพากษ์วิจารณ์ และการกล่าวหาต่าง ๆ

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Cognitive Theory)

2.1 สาระสำคัญ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม พัฒนาขึ้นโดยนักจิตวิทยาชาวแคนาดา ชื่อ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ซึ่งขณะนี้อยู่ที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา แบนดูรา (Bandura, 1977) มองกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเพียงพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น กระบวนการนี้เริ่มต้นจากภายใน โดยยังไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก (Acquisition) แบนดูรา เชื่อว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดขึ้นจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งสามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน และตัวแบบนี้ทำหน้าที่ 3 ลักษณะด้วยกันคือ อาจทำหน้าที่ส่งเสริมหรือยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมหรือช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ โดยตัวแบบนี้อาจเป็นบุคคลจริง ๆ (Live Model) หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การ์ตูน หรือหนังสือนวนิยาย เป็นต้น การเรียนรู้

จากตัวแบบนี้ประกอบไปด้วยกระบวนการ 4 กระบวนการ คือ กระบวนการตั้งใจ (Attentional Processes) กระบวนการเก็บจำ (Retention Processes) กระบวนการทำ (Production Processes) และ กระบวนการจูงใจ (Motivational Processes) ซึ่งการเรียนรู้ในแต่ละกระบวนการจะเป็นไปอย่างไร ขึ้นกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (Personal) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม (Environmental) และปัจจัยทางพฤติกรรม (Behavioral)

นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการสังเกตตัวแบบแล้ว แบนดูราได้เสนอแนวคิดสำคัญอีก 2 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับตนเอง (Self-Regulation) ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์สามารถที่จะควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเอง เพื่อนำตนเองไปสู่จุดมุ่งหมายหรือผลที่ต้องการได้ และแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ซึ่งเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้นมีผลต่อการกระทำของบุคคล ผู้ที่รับรู้ว่าคุณภาพความสามารถก็จะแสดงความสามารถนั้นออกมา (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2550 หน้า 19-20)

2.2 วิธีการ

วิธีการสอนหรือพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ โดยใช้การสังเกตตัวแบบนั้น ควรดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความใส่ใจและตั้งใจสังเกตตัวแบบ

2.2.2 การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องมีลักษณะเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป เป็นตัวแบบที่มีคุณค่ามีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจและทำให้ผู้สังเกตพึงพอใจ

2.2.3 การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบนั้นโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเป็นรหัส หรือโครงสร้างให้จำได้ง่าย การชักข้อมลักษณะของตัวแบบในความคิด และการชักข้อมด้วยการกระทำ

2.2.4 การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้เห็นคุณค่า หรือเห็นผลที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ รวมทั้งการช่วยให้ผู้เรียนได้รับความสามารถของตน และเรียนรู้วิธีการกำกับตนเอง

2.2.5 การลงมือกระทำหรือปฏิบัติโดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกตการกระทำของตนเอง ให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับและให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

การสอนคุณธรรม จริยธรรม

วลัย พานิช (2549, หน้า 172) กล่าวว่า กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสำคัญยิ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะนอกจากจะเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังโดยตรงของกลุ่มสาระการเรียนรู้แล้วยังเป็น

กระบวนการที่จะช่วยสร้างความสำนึกและทัศนคติที่ดีงาม ช่วยแก้ปัญหาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ช่วยยกระดับจิตใจ สร้างศรัทธาและปัญญาอันจะนำไปสู่พฤติกรรมที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงของสังคมสืบต่อไปอีกด้วย และ ทิศนา แคมมณี (2550, หน้า 5) กล่าวว่า การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มีวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งจะขอกล่าวถึงวิธีการพัฒนาในแง่ของการอบรมสั่งสอน ดังนี้

1. การสอนคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้หลักการสอนด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

บลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2550, หน้า 44) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ จุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านความรู้ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายทางด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านการปฏิบัติ การกระทำ และจุดมุ่งหมายทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หรือด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติ ทางด้านจิตพิสัย บลูมได้จำแนกจุดมุ่งหมายออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งสามารถอธิบายขั้นตอนสำคัญของการเกิดเจตคติและการพัฒนาลักษณะนิสัยได้ ดังนี้

1. ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยใด ๆ ได้ บุคคลนั้นจะต้องมีโอกาสดำเนินรับรู้และใส่ใจในสิ่งนั้น ๆ ก่อน ดังนั้น หากเราต้องการจะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมใด ๆ ให้แก่บุคคล เราจึงต้องพยายามจัดสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนี้เกิดการรับรู้และความเข้าใจในคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้น ๆ

2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) แม้บุคคลได้รับรู้และเกิดความสนใจในสิ่งนั้น ๆ แต่หากไม่มีโอกาสได้ตอบสนองต่อสิ่งนั้น ความเข้าใจนั้นก็จะได้ไม่ได้รับการพัฒนาไปจนถึงระดับการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ดังนั้น ในการสอนจึงจำเป็นต้องพยายามให้บุคคลนั้นมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งนั้นและเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นพัฒนาความเข้าใจที่มีอยู่ให้มากขึ้น

3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) หากบุคคลมีโอกาสดตอบสนองต่อสิ่งใดแล้ว ได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ บุคคลนั้นก็จะเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ดังนั้น หากเราสามารถจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นจะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยม นั้น ๆ ก็จะช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าของการปฏิบัติ และเต็มใจที่จะปฏิบัติเช่นนั้นต่อไป

4. ขั้นการจัดระบบ (Organizing) การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใด ๆ แล้ว จะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้น ๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้น ๆ ได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

5. ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization) บุคคลที่สามารถปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมที่ยึดถือในวิถีการดำเนินชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอ ในที่สุดก็จะพัฒนาถึงขั้นการเป็นลักษณะนิสัยของตน ซึ่งนับเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย

จากแนวคิดข้างต้น การที่จะปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมใด ๆ ให้แก่บุคคลเพื่อให้เป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นสามารถทำได้โดย

1. จัดสิ่งเร้าให้บุคคลนั้นได้รับรู้และเกิดความสนใจในเรื่องที่ต้องการปลูกฝัง
2. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนั้นได้มีการตอบสนองในเรื่องนั้นและเกิดความพึงพอใจ
3. ช่วยให้ผู้บุคคลเห็นคุณค่าของเรื่องนั้น โดยการช่วยให้เขาได้เห็นประโยชน์ ได้รับประโยชน์หรือเกิดความพึงพอใจที่มากพอเพียง
4. ช่วยให้ผู้บุคคลนั้นมีโอกาสจัดระเบียบในการนำเรื่องนั้นไปใช้ในระบบชีวิตของตน และให้การเสริมแรงอย่างเหมาะสม

2. การสอนคุณธรรม จริยธรรม โดยการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสอน

พุทธวิธีในการสอน หมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับการยกย่องว่า “สวสฺส เตวมนุสฺสทานิ” ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พุทธศาสนิกชนหรือผู้ที่สนใจศึกษาพระพุทธศาสนาต่างก็ทราบดีว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมครูที่ยอดเยี่ยมหาที่เปรียบมิได้ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่เมื่อพระองค์ทรงสอนแล้ว ผู้ฟังมักจะได้รับผลตามความมุ่งหมาย คือ ได้บรรลุธรรมขั้นสูงบ้าง ต่ำบ้าง ตามพื้นฐานของผู้ฟัง การที่พระพุทธองค์ทรงสามารถสอนอย่างได้ผลในเรื่องที่ลุ่มลึกที่สุดนั้น ก็เนื่องจากทรงเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยพระบริสุทธิ์คุณ พระปัญญาคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

เนื่องจากพระพุทธองค์ทรงเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ พุทธวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ที่ทรงใช้จึงได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ได้มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาและนักการศึกษาจำนวนหนึ่งที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎก และได้พยายามวิเคราะห์พุทธวิธีสอนออกมาให้ผู้สนใจศึกษาอย่างสะดวกขึ้น เช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) วศิน อินทสระ เสฐียรพงษ์ วรรณปก สาทิส บัวศรีแสง จันทรงาม จำนงค์ ทองประเสริฐ ประสาร ทองภักดี โกวิท วรพิพัฒน์ และสุมน อมรวิวัฒน์ เป็นต้น ผลงานของท่านเหล่านี้ได้เป็นแนวทางให้แก่นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจ ได้ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมอีกเป็นจำนวนมาก

2.1 หลักธรรม : อริยสัจ 4

สาระสำคัญ

เป้าหมายของชีวิตที่สูงสุดของมนุษย์ คือ การดับทุกข์ และบรรลุดังสภาวะของการหลุดพ้น ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกระบวนการตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งพจนานุกรมพุทธศาสตร์ (พระเทพเวที, 2535 อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี, 2550, หน้า 52) ได้อธิบายว่า

- 1) ทุกข์ หมายถึง สภาวะที่บีบคั้น สภาพที่ทนได้ยาก
- 2) สมุทัย หมายถึง เหตุเกิดแห่งทุกข์
- 3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์
- 4) มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

การประยุกต์ใช้

ศาสตราจารย์ บัณฑิต (2522 อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี, 2550, หน้า 52) ได้ประยุกต์หลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการเรียนการสอนโดยนำหลักอริยสัจ 4 อันมี ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาใช้คู่กับแนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า “กิจในอริยสัจ 4” อันประกอบด้วย ปริยญา การกำหนดรู้ ปหานะ การละสลักกิเลส การทำให้แจ้ง และภาวนา การเจริญ

จากหลักทั้งสองสามารถกำหนดวิธีสอนได้ 4 ขั้น คือ

- 1) ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์)
- 2) ขั้นตั้งสมมุติฐาน (ขั้นสมุทัย)
- 3) ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ)
- 4) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค)

2.2 หลักธรรม : ไตรสิกขา

สาระสำคัญ

กระบวนการศึกษาทางด้านปฏิบัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จะนำเข้าสู่ภาวะไตรสิกขา คือ สติ สมาธิ ปัญญา

การประยุกต์ใช้

สุมน อมรวิวัฒน์ (2513 อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี, 2550, หน้า 53) ได้ประยุกต์หลักไตรสิกขามาใช้ในการเรียนการสอน โดยการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยผ่านขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นสติ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนรู้
- 2) ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนรวบรวมจิตใจความคิดให้แน่วแน่ในจุดเดียว

เรื่องเดียว

3) **ชั้นปัญญา** เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิในการทำความเข้าใจสิ่งที่เรียนจนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นถูกต้องตรงตามที่เป็นจริง

2.3 หลักธรรม : หลักพหูสูต

สาระสำคัญ

หลักการเรียนรู้ที่จะช่วยให้บุคคลเกิดปัญญาได้ประการหนึ่งคือ หลักพหูสูต ซึ่งพจนานุกรมพุทธศาสตร์ (พระเทพเวที, 2535 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2550, หน้า 54) ได้อธิบายว่า

- 1) พหูสูตา - ฟังมาก (ได้เล่าเรียนสดับฟังไว้มาก)
- 2) ธตา - จำได้ (จับหลักหรือสาระได้ ทรงจำความไว้มั่นยำ)
- 3) วจสา ปริจิตา - คล่องปาก (ท่องบ่น หรือใช้พูดอยู่เสมอจนแคล่วคล่องชัดเจน)
- 4) มนสานุเปกขิตา - พะงั่นใจ (ใส่ใจนึกคิดพิจารณาจนเจนใจ)
- 5) ทิฏฐิยา สุปฏิวิทธา - ขบได้ด้วยทฤษฎี (มีความเข้าใจลึกซึ้ง มองเห็นประจักษ์แจ้งด้วยปัญญาทั้งในแง่ความหมายและเหตุผล)

2.4 หลักธรรม : ปรีโธโสสะ และโยนิโสมนสิการ

สาระสำคัญ ปัจจัยที่เกื้อหนุนให้บุคคลเกิดสัมมาทิฏฐิ 2 (พระเทพเวที, 2535, อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2550, หน้า 55) คือ

- 1) ปรีโธโสสะ ได้แก่ เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก คือ การรับฟัง คำแนะนำสั่งสอนเล่าเรียนความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะการสดับสัทธรรมจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร
- 2) โยนิโสมนสิการ ได้แก่ การใช้ความคิด ถู่วิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือ กระทำในใจ โดยการมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ออกให้เห็นตามสถานะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย

3. การสอนคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ

ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้ครูมีการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น ซึ่งการที่ครูจะสามารถจัดได้ต้องอาศัยวิธีสอนแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีสอนที่ใช้กันอยู่นี้สามารถนำมาใช้ในการสอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มีดังนี้

3.1 การเล่านิทาน

เป็นการสอนที่ใช้นิทานเป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระที่ต้องการ ซึ่งครูอาจใช้สื่ออื่น ๆ ประกอบได้ เช่น หุ่น ภาพ แผ่นป้ายคำติ การ์ตูน เป็นต้น นิทานที่ใช้มีหลายประเภท เช่น นิทานปรัมปรา (Fairy Tale) นิทานท้องถิ่น (Legend) นิทานเทพนิยาย (Myth) นิทานเกี่ยวกับ

สัตว์ (Animal Tales) นิทานคติธรรม (Fable) นิทานไม่รู้จักจบ (Cumulative Tales) และนิทานตลก (Humorous) นิทานใช้ได้ดีกับเด็กเล็กและเด็กระดับประถมศึกษา สำหรับเด็กโต และเยาวชน นิทานก็ยังใช้ได้ แต่เนื้อหาของนิทานต้องเหมาะกับระดับของผู้เรียน

3.2 การเล่นเกม

เกมเป็นการเล่นภายใต้กติกาที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่น โดยทั่วไปแล้ว จะมีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตื่นเต้น เกมการเล่นหลายเกมสามารถใช้ในการสอนและฝึกคุณธรรม และจริยธรรม ต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ การให้อภัย การเล่นและทำงานเป็นทีม การเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น

3.3 การใช้กรณีตัวอย่าง

เป็นการสอนโดยใช้เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นนี้ควรจะเป็นเรื่องที่คล้ายคลึงกับความเป็นจริง การที่ผู้เรียนได้อภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกันจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฟังความคิดที่หลากหลายและมีแง่มุมต่าง ๆ กัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้คิดพิจารณาและวิเคราะห์หาคำตอบที่เหมาะสม การสอนแบบนี้ นำมาใช้ได้ดีในการสอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ โดยครูอาจนำข่าวจากหนังสือพิมพ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาใช้เป็นกรณีตัวอย่างได้

3.4 การรับบทบาทสมมติ

เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นตัวละครในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทที่สวม อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความคิดความรู้สึก เจตคติ และอคติต่าง ๆ ของตน ด้วยเหตุนี้การสอนแบบนี้จึงสามารถใช้สอน คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมได้ดี เพราะทั้ง 3 เรื่องนี้มีความเกี่ยวข้องกับจิตใจ และความรู้สึกโดยตรง

3.5 การใช้สถานการณ์จำลอง

เป็นการสอนโดยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กันในสถานการณ์ที่จำลองจากสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองบางประเภทมีลักษณะเป็นเกมการแข่งขันที่เล่นได้อย่างสนุกสนานไปพร้อม ๆ กับการได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองสามารถใช้ในการสอนจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมต่าง ๆ ได้ดี ตัวอย่างเช่น เรื่องของการเห็นประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม มีเกมสถานการณ์จำลองที่ผู้เรียนสามารถลงไปเล่น แล้วได้เห็นว่า หากทุกคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอะไรจะเกิดขึ้น และอะไรเป็นเหตุให้คนต้องเห็นแก่ประโยชน์ตน รวมทั้งได้เรียนรู้ถึงการรู้จัก

ประสานประโยชน์ตนและส่วนรวม การมองการณ์ไกล และการคำนึงถึงประโยชน์ระยะยาวซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกัน

3.6 การสอนโดยใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การสอนโดยใช้กระบวนการการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การสอนที่ใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด รวมทั้งได้เรียนรู้ในเรื่องการทำงานร่วมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี และได้ผลงานที่ดีควบคู่ไปด้วย ด้วยเหตุนี้ การสอนแบบนี้จึงมักมีการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง และเรียนรู้จากกันและกัน การสอนแบบนี้มักใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยแบบต่าง ๆ ซึ่งการสอนวิธีอื่น ๆ โดยเฉพาะวิธีที่กล่าวมาข้างต้นล้วนนำเอาการอภิปรายกลุ่มย่อยไปใช้ประกอบทั้งสิ้น ซึ่งส่วนใหญ่มักใช้ในการอภิปรายสรุป หลังจากได้ทำกิจกรรมตามวิธีนั้นแล้ว การอภิปรายกลุ่มย่อยมีรูปแบบให้เลือกจำนวนมาก เช่น การอภิปรายแบบเวียนรอบวง (Circular Response) การอภิปรายแบบซินดิเคท (Syndicate) การอภิปรายแบบกลุ่มหึ่ง (Buzz Group or Phillips 66) การอภิปรายแบบระดมสมอง (Brain Storming) การอภิปรายแบบวงช้อน (Fish Bowl Technique) การอภิปรายแบบโต้เถียง (Debate) และการอภิปรายแบบโต้เถียงที่ธรรมะ สำหรับการอภิปรายแบบโต้เถียงที่ธรรมะนี้ อำไพ สุจริตกุล เป็นผู้คิดขึ้น มีข้อแตกต่างจากการโต้เถียงที่ธรรมดา 3 ประการ คือ

1. หัวข้อหรือยุติ เป็นหัวข้อที่มีการเปรียบเทียบ 2 ฝ่าย ซึ่งมีน้ำหนักต่างกัน สถานการณ์หนึ่ง
2. วิธีได้ ไม่มีการยกตนข่มท่าน เสียดีเสียร้าย ผู้ใดทุกคนยึดมั่นในหลักธรรมเกี่ยวกับวาจาภาสิต ห้ามใช้วาจาอุปเท่ห์
3. ผู้ได้เป็นไปในทางตรงข้ามกับการโต้เถียงทั่วไป คือ ฝ่ายเสนอกลับเป็นผู้เสนอหลักการที่ยอมรับหรือยกย่องฝ่ายตรงข้ามด้วยความจริงใจฝ่ายค้านพยายามหาเหตุผลมาหักล้างการยกย่องด้วยการใช้ถ้อยคำถ่อมตัว ได้แย้งกลับไปในญัตตินั้น แต่ก็เป็นไปในเชิงยกย่องฝ่ายเสนอ

จะเห็นได้ว่าการสอนคุณธรรม จริยธรรม มีหลากหลายวิธี เช่น การสอนโดยใช้หลักการสอนด้านจิตพิสัย การสอนโดยการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสอน การสอนโดยการเล่านิทาน การเล่นเกม การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง และการสอนโดยใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 3 ด้าน คือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ

วิธีการวัดคุณธรรม จริยธรรม

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 188-197) กล่าวว่า การวัดคุณธรรม จริยธรรม ทำได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. วัดเนื้อหาจริยธรรม เนื้อหาหรือความรู้ (Knowledge) ในที่นี้หมายถึง เนื้อหาของ จริยธรรมที่โรงเรียนหรือสังคมกำหนดไว้ และนำเนื้อหาเหล่านี้ที่ถือว่าดีงามสอนให้ผู้เรียน หรือคน ในสังคมนำไปประพฤติปฏิบัติกัน และเมื่อประพฤติปฏิบัติแล้วจะทำให้สังคมอยู่ได้อย่างมีความสุข ทั้งตนเองและผู้อื่น สิ่งที่สังคมสอนจึงเป็นเนื้อหาที่ควรรู้ไว้ก่อน การสอนความรู้แบบนี้ โรงเรียน หรือวิทยาลัยจะใช้มากที่สุดเพราะมีวิชาที่มีเนื้อหาทางจริยธรรมเกี่ยวข้องอยู่มาก การสร้างข้อสอบ แบบนี้เป็นแบบการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อสอบอาจเป็นการอธิบาย เติมคำ จับคู่ และ เลือกตอบก็ได้ แล้วแต่จุดประสงค์ของการสอบ

2. วัดความรู้สึกทางจริยธรรม ความรู้สึกเป็นพื้นฐานอันหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม จริยธรรมจริง ๆ แล้วเน้นการแสดง การตัดสินใจลงมือกระทำเมื่อพบกับปัญหาทางจริยธรรม ซึ่งการตัดสินใจนั้น แสดงว่าต้องมีพื้นฐานความรู้สึกมาก่อน ถ้าเรามีจุดประสงค์เพื่อต้องการดูว่า ความรู้สึกทางจริยธรรมของคนนั้นมีมากน้อยเพียงใดก็สามารถสร้างเครื่องมือวัดดูก่อนได้ ซึ่งจะ สามารถเอาผลของความรู้สึกไปพยากรณ์การแสดงออกมาทางจริยธรรมได้บ้าง ความรู้สึกทาง จริยธรรมบางทีเรียกว่า เจตคติต่อจริยธรรมคือมีจริยธรรมเป็นเป้า ความรู้สึกต่อเป้าซึ่งเป็นจริยธรรม เรียกว่า เจตคติต่อจริยธรรมได้เช่นกัน

การวัดแบบนี้ใช้วิธีการของการวัดเจตคติก็ได้ นั่นคือ กำหนดเป้าซึ่งเป็นจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ แล้วเขียนข้อแสดงความรู้สึกต่อเป้า อาจจะใช้วิธีของเทอร์สโตนหรือของลิเกิร์ต หรือ ของออสกูค ก็ได้แล้วแต่จะเห็นว่าเหมาะสม สิ่งที่ควรระวังก็คือ เป้าที่จะวัดเป็นอะไร จะต้องหา ข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าให้มีความเป็นไปได้มากที่สุด

3. วัดพฤติกรรมการแสดงออกทางจริยธรรม ด้านนี้เป็นการวัดจริยธรรมได้ตรงจุดที่สุด เพราะจริยธรรมมองในแง่การพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อพบสภาพ ความขัดแย้งทางจริยธรรมขึ้นมา การตัดสินใจจึงต้องใช้ค่านิยมหรือคุณธรรมระดับใดระดับหนึ่ง แล้วแต่มนโนธรรมหรือจิตสำนึกที่สั่งสมอยู่ในใจคนนั้น การวัดการกระทำจึงสามารถทำได้หลาย แบบ ดังนี้

3.1 การสังเกตพฤติกรรม

การสังเกตเป็นการเฝ้ามองดูอย่างมีจุดมุ่งหมาย เครื่องมือที่สำคัญจึงเป็นตานั่นเอง ตากับการรับรู้จะต้องมีความเที่ยงตรงสามารถจำแนกพฤติกรรมของผู้ที่ถูกสังเกตได้อย่างดี สิ่งที่จะ ช่วยในการสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือ บัตรรายการ ในบัตรรายการนี้จะมีพฤติกรรมที่ต้องสังเกตไว้

จำนวนหนึ่ง การสังเกตที่ดีจะต้องพยายามไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวและควรกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมจึงจะดี

การจะสังเกตพฤติกรรมทางจริยธรรมใด ควรวิเคราะห์แยกแยะพฤติกรรมทั้งดี และไม่ดีในการแสดงออกทางจริยธรรมนั้น การสังเกตถ้ามีผู้สังเกต 2 คนขึ้นไปก็จะดี เพื่อจะได้นำผลของการสังเกตมาตรวจสอบ ว่าผลการสังเกตสอดคล้องกันหรือไม่ ถ้าผลการสังเกตไม่สอดคล้องกัน ถือว่าการสังเกตไม่คนใดคนหนึ่งจะต้องคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง จึงควรระวัง

3.2 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ หมายถึง การพูดคุยกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย เครื่องมือสำคัญจึงเป็นปาก แต่ต้องพูดได้ ถ้าพูดไม่ได้ก็สัมภาษณ์ไม่ได้ จุดมุ่งหมายในที่นี้คือต้องการทราบพฤติกรรมทางจริยธรรมจากผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อช่วยให้การสัมภาษณ์เป็นมาตรฐานมากขึ้น จึงควรมีข้อคำถามไว้ก่อน และถามเน้นประเด็นที่เราต้องการศึกษา ถ้าผู้ตอบเลียงไปทางอื่น ผู้สัมภาษณ์พยายามตะล่อมเข้าสู่จุดหมายที่ต้องการให้ได้ การศึกษาของโคลเบอร์ก หรือเพียเจต์ ก็ใช้วิธีการสัมภาษณ์เหมือนกันโดยใช้คำถามที่มีปัญหาทางจริยธรรม ถามผู้ถูกสัมภาษณ์ แล้วรวบรวมผลนำมาวิเคราะห์ ในที่สุดจึงรู้ว่าเด็กระดับใดมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับใด ซึ่งเขาเป็นคนจัดประเภทเหตุผลทางจริยธรรมที่ได้จากการสัมภาษณ์ จึงได้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

การสัมภาษณ์เพื่อวัดจริยธรรมเป็นการยาก ตรงที่จะต้องให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมออกมาให้ปรากฏ ถ้าใช้คำถามไม่ดีก็จะไม่ได้รับความร่วมมือหรือตอบไปคนละอย่างไม่ได้สิ่งที่เราต้องการ

3.3 ใช้ข้อความแสดงจริยธรรมให้เลือกตอบ

ข้อความที่ใช้จะยาวหรือสั้นก็ได้ แต่จะต้องเป็นข้อความที่มีเงื่อนไขปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรม ผู้ที่ตอบจะต้องใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมาตอบ ส่วนตัวเลือกที่กำหนดไว้ให้ตอบ ขึ้นอยู่กับข้อความนั้น ๆ ด้วย แต่ละข้อจะใช้ตัวเลือกเหมือนกันหรือต่างกันก็ได้ แต่ข้อสอบชุดหนึ่ง ๆ ควรสามารถให้คะแนนแต่ละข้อได้เท่ากัน ทางที่ง่ายคือให้ตัวเลือกจำนวนเท่ากัน และมีเกณฑ์การคิดให้คะแนนเหมือน ๆ กัน

3.4 ใช้สถานการณ์ย่อย ๆ ให้เขียนตอบ

สถานการณ์ย่อยที่กล่าวนี้จะเป็นเรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งต้องแก้ปัญหาโดยวิธีการทางจริยธรรม ลักษณะเหมือนเรื่องสั้นที่ใช้สัมภาษณ์ที่กล่าวมาแล้ว แต่ในครั้งนีให้ผู้สอบเขียนตอบว่าจะแก้ปัญหายังไง พร้อมเหตุผลประกอบด้วย จะได้สามารถนำไปเปรียบเทียบระดับของจริยธรรมได้

3.5 ใช้สถานการณ์ย่อย ๆ แล้วเขียนตัวเลือกให้ตอบ

สถานการณ์ในที่นี้อาจจะยาวหรือสั้นก็ได้ แต่ให้เป็นลักษณะที่มีปัญหาเชิงจริยธรรมอยู่ ยิ่งซับซ้อนก็จะยิ่งยากแก่การตัดสินใจ แต่ต้องระวังเรื่องภาษา เพราะผู้ตอบบางคนอ่านไม่เข้าใจหรือจับต้นชนปลายไม่ถูก เลยไม่สามารถพิจารณาตัดสินใจได้ดังที่ตนเองคิดก็เลยเดาส่งเดชไปอย่างนั้น ถ้าเป็นแบบนี้แสดงว่าข้อที่มีสถานการณ์แบบนี้ไม่ดีควรตัดออก ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมอาจมีหลายแง่ แต่ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายได้ การตอบจะไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าการใช้ภาษาอธิบายสถานการณ์วกวนไม่กระชับมักจะมีความยากในการตีความ ผู้เขียนข้อสอบจึงควรระวังข้อนี้ให้ดี บางทีสถานการณ์ยาวเหยียดเป็นหน้า แต่สรุปปัญหาแล้วเหมือน ๆ กับสถานการณ์ 3 บรรทัด อย่างนี้ก็ไม่ได้เหมือนกัน การเลือกสถานการณ์จึงควรระวังอย่างยิ่ง

จะเห็นได้ว่าในการวัดคุณธรรม จริยธรรม มีรูปแบบการวัด 3 รูปแบบ คือการวัดเนื้อหา จริยธรรม วัดความรู้สึทางจริยธรรม และวัดพฤติกรรมการแสดงออกทางจริยธรรม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวัดคุณธรรม จริยธรรม โดยวัดพฤติกรรมการแสดงออกทางจริยธรรม ด้วยการสังเกตพฤติกรรม

พลเมืองดี

1. ความหมายของพลเมืองดี

กรมพล ทอธรรมนูญ, ดำรง ฐานดี และดำรง ธรรมารักษ์ (2554, หน้า 59) กล่าวว่า บุคคลจะเป็นพลเมืองดีตามวิถีของสังคมไทยและสังคมโลกได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม และจริยธรรม เคารพกฎกติกาของสังคม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ด้วยความรับผิดชอบและสำนึกที่ดีที่จะต้องส่งเสริมให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามเป็นพลเมืองดีเช่นกัน

นงลักษณ์ ทองอยู่ (2552, หน้า 52) พลเมืองดี คือ ประชาชนที่ดำเนินชีวิตในสังคม โดยมีความคิดดี จิตใจดี และปฏิบัติดี มีความเอื้ออาทร เห็นคุณค่า และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554, หน้า 14) พลเมืองดี สมาชิกของสังคมที่มีอิสระและพึ่งตนเองได้ ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบต่อ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา ไม่แก้ปัญหด้วยความรุนแรงตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะและกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหรือร่วมขับเคลื่อนสังคม และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ในครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ

สรุปได้ว่า พลเมืองดี หมายถึง บุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรม เคารพกฎกติกาของสังคม เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีจิตสาธารณะ มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต และตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมในทุกระดับ

2. ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2556, หน้า 22-23) กล่าวว่า สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยรู้จักปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ย่อมเกิดผลดีต่อสังคมและประเทศดังนี้

2.1 ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปอย่างมั่นคง เพราะการที่ทุกคนส่วนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย และมีเหตุผลในงานหรือโครงการต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชนถึงระดับประเทศ ตลอดจนเปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถได้ร่วมกันทำงาน ย่อมส่งผลให้การทำงานและผลงานนั้นมีประสิทธิภาพ

2.2 เกิดความรัก และความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกันย่อมมีความผูกพัน ร่วมแรงร่วมใจในการทำงานทั้งปวงให้บรรลุเป้าหมายได้

2.3 สังคมมีความเป็นระเบียบ สงบเรียบร้อย เพราะทุกคนต้องปฏิบัติตามระเบียบกติกาของสังคม ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับ

2.4 สังคมมีความเป็นธรรม สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ทำให้สมาชิกทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

2.5 สมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกัน โดยยึดหลักศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติต่อกันตามวิถีประชาธิปไตย

ดังนั้นการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยจึงส่งผลให้สมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกัน เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ มีความเป็นธรรม สังคมมีความเป็นระเบียบ สงบเรียบร้อย ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปอย่างมั่นคง

การสังเกตพฤติกรรม

สุวิมล ว่องวานิช (2550, หน้า 200) กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรม (Observation) เป็นการใช้ประสาทสัมผัสโดยเฉพาะตาและหู ในการบันทึกจดจำพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมาย แล้วจดลงในแบบบันทึกที่มีลักษณะเป็น แบบตรวจรายการ (Checklist) หรือแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) การที่จะสังเกตให้สอดคล้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด แบบบันทึกพฤติกรรมจะต้องมีการให้รายละเอียดของสิ่งที่สังเกตอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีประเด็นการสังเกตที่ครอบคลุมพฤติกรรมที่ปรากฏขึ้นด้วย ซึ่งพิชิต ฤทธิ์จรูญ (2548, หน้า 72-74) ได้กล่าวถึงประเภท

ของการสังเกต หลักและวิธีการสังเกต ข้อดี และข้อจำกัดของการสังเกตไว้ดังนี้

1. ประเภทของการสังเกต

1.1 แบ่งตามเกณฑ์การมีส่วนร่วม การสังเกตแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ต้องการสังเกต หรือเข้าไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มที่ศึกษา จะทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด ถูกต้อง ชัดเจน เป็นลักษณะของการสังเกตทางตรง (Direct Observation) เช่น การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวเขาที่อาศัยวัดถ้ำกระบอก จังหวัดสระบุรี ผู้สังเกตจะต้องเข้าไปอยู่ในวัดถ้ำกระบอกนาน ๆ จนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นคนแปลกหน้า

1.1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)

เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปร่วมกิจกรรมในเหตุการณ์ที่ศึกษา แต่คอยเฝ้าดูอยู่ห่าง ๆ อาจให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ การสังเกตแบบนี้เป็นการสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) ซึ่งอาจมีการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น กล้องถ่ายภาพ กล้องถ่ายวิดีโอ เป็นต้น

1.2. เมื่อแบ่งตามการมีโครงสร้าง การสังเกตแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.2.1 การสังเกตมีโครงสร้าง (Structured Observation) เป็นการสังเกตที่ได้กำหนดเรื่องราว หรือขอบเขตของเนื้อหาไว้ล่วงหน้าแน่นอนว่าจะสังเกตพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์อะไร มีการเตรียมเครื่องมือที่จะใช้ประกอบการสังเกตล่วงหน้า

1.2.2 การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation) เป็นการสังเกตที่ไม่มีการกำหนดเรื่องราวหรือขอบเขตของเนื้อหาไว้ล่วงหน้า เป็นการสังเกตอย่างอิสระ ผู้สังเกตจะสังเกตอย่างกว้าง ๆ

2. หลักและวิธีการสังเกต มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.1 กำหนดเป้าหมายของการสังเกตให้แน่นอน และชัดเจนโดยกำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะสังเกต รายละเอียดของเรื่อง และลักษณะของการสังเกต

2.2 สังเกตอย่างละเอียด มีขั้นตอน เป็นระบบ และตั้งใจตลอดระยะเวลาที่สังเกต

2.3 ควรมีการบันทึกทันทีที่สังเกตไม่ควรทิ้งไว้นานเพราะอาจลืมได้ และไม่ควรถูกบันทึกให้ผู้ถูกสังเกตเห็น

2.4 ผู้สังเกตควรมีสภาพปกติ มีการรับรู้ที่ถูกต้องและรวดเร็ว

2.5 ผู้สังเกตต้องขจัดความอคติหรือความลำเอียงให้หมด วางตัวเป็นกลาง บันทึกเหตุการณ์ตามการรับรู้โดยตรงไปตรงมาและไม่รังเกียจผู้ถูกสังเกต

2.6 ก่อนการสังเกตจริงควรมีการฝึกการสังเกต และบันทึกเหตุการณ์

2.7 ไม่ควรตีความขณะสังเกตเพราะจะทำให้ความสนใจในการสังเกตลดลง

2.8 ควรระมัดระวังความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มเวลา ดังนั้นบางเรื่องอาจต้องสังเกตตามช่วงเวลาต่าง ๆ กันหลาย ๆ ครั้ง หรือใช้ผู้สังเกตหลาย ๆ คน เพื่อให้ผลการสังเกตเชื่อถือได้

3. ข้อดีของการสังเกต

3.1 ได้ข้อมูลจากแหล่งโดยตรง และได้รายละเอียดต่างๆ อย่างลึกซึ้ง

3.2 สามารถเก็บข้อมูลกับผู้ที่พูดไม่ได้ เขียนไม่ได้ ไม่มีเวลา และไม่ให้ความร่วมมือ

3.3 สามารถใช้เครื่องมืออื่นร่วมด้วยได้

3.4 สามารถเก็บข้อมูลที่เป็นความลับ ความละเอียด หรือข้อมูลที่เขาไม่เต็มใจจะตอบได้

3.5 สะดวกในการปฏิบัติ ซึ่งจะเริ่มสังเกต หรือหยุดสังเกตเวลาใดก็ได้

3.6 ใช้เป็นหลักฐานสนับสนุนหรือขัดแย้งความในเรื่องเดียวกันที่ทราบจากการเก็บข้อมูลโดยวิธีอื่น หรือเสริมให้ชัดเจนขึ้น

4. ข้อจำกัดของการสังเกต

4.1 บางครั้งอาจต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมากกว่าเหตุการณ์ที่ต้องการจะเกิดขึ้น

4.2 กรณีที่ผู้สังเกตจะต้องมีการปฏิบัติผิดจากเดิมได้ ทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่เที่ยงตรง

4.3 บางครั้งไม่สามารถเฝ้าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหมือน ๆ กันไม่ได้ และบางครั้งเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นขณะไม่ได้เฝ้าสังเกต หรือไม่เกิดขึ้นขณะเฝ้าสังเกตก็ได้

4.4 ไม่สามารถเก็บข้อมูลที่เจ้าของเหตุการณ์ไม่อนุญาต เช่น พิธีกรรมบางอย่าง

4.5 เหตุการณ์บางอย่างอาจเกิดขึ้นเร็วมากจนสังเกตไม่ทัน

4.6 หากผู้สังเกตมีประสาทสัมผัสไม่ดี ผลการสังเกตอาจไม่ชัดเจนและหากผู้สังเกตขาดทักษะจะทำให้การสังเกตมีอคติได้

4.7 หากผู้สังเกตมีอารมณ์ไม่ปกติ หรือมีอารมณ์ค้างมาจากเรื่องอื่น อาจทำให้การสังเกตมีความคลาดเคลื่อนได้

4.8 หากผู้สังเกตไม่คุ้นเคยกับประเพณีวัฒนธรรม อาจทำให้แปลความหมายจากการสังเกตผิดไปได้

วิธีการสร้างแบบสังเกตคุณธรรม จริยธรรม

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 184-187) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัดจริยธรรมไว้ ดังนี้

1. กำหนดจริยธรรมที่จะวัด ในขั้นนี้เป็นเหมือนจุดประสงค์ว่าต้องการวัดจริยธรรมอะไรเป็นแบบรวม ๆ หรือแบบเดี่ยว ๆ เฉพาะอย่าง เช่น ความซื่อสัตย์ ความกรุณาความยุติธรรม เป็นต้น

2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจจริยธรรมนั้น ๆ ดีขึ้น สามารถนิยามได้แจ่มชัด เพราะการวัดผลอะไรจะต้องรู้ว่าสิ่งที่ต้องการมีหน้าตาเป็นอย่างไร ถ้ารู้ไม่ดีจะวัดถูกต้องได้อย่างไร การศึกษาทฤษฎี เอกสารการวิจัย หรือผลการศึกษา รายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับจริยธรรมนั้น ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือ ในการสร้างเครื่องมือการวัดจริยธรรมมีรูปแบบหลายอย่าง แล้วแต่ผู้สอนจะเลือกตามความเหมาะสมของจุดมุ่งหมาย รูปแบบของเครื่องมือ เช่น

- แบบการสัมภาษณ์
 - แบบการสังเกต
 - แบบการเขียนตอบ
 - แบบสร้างจินตนาการ
- โดยเฉพาะแบบการเขียนตอบนั้นที่นิยมกันคือ
- แบบเติมเสรี
 - แบบมีตัวเลือก ซึ่งยังแบ่งย่อยอีกมาก

4. เขียนข้อความ ภาพหรือสถานการณ์และข้อคำถาม ในขั้นนี้ เอาความรู้จากขั้นที่ 1 ถึง 3 มาใช้ประโยชน์ เพื่อเขียนข้อคำถามให้สามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการให้ได้ ถ้าใช้แบบสัมภาษณ์ก็ต้องเขียนข้อความอย่างหนึ่ง ถ้าการสังเกตก็ต้องทำเป็นข้อรายการ ถ้าเป็นแบบเขียนตอบ ก็ต้องมีสถานการณ์ เป็นภาษาหรือภาพก็ได้ แล้วมีคำถาม ซึ่งอาจให้ตอบแบบอิสระหรือกำหนดคำตอบไว้ให้ ในขั้นนี้จะต้องคำนึงถึงวิธีการกำหนดคะแนนด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการให้คะแนนจากผลการตอบข้อคำถามนั้น ๆ

5. ตรวจสอบเครื่องมือ ขั้นนี้เป็นการตรวจสอบเบื้องต้นโดยผู้ชำนาญทางจริยธรรมด้านนั้น และโดยผู้ชำนาญทางด้านการวัดผล ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องมือที่สร้างขึ้นมาก่อนไปทดลองมีความมั่นใจขั้นแรกก่อน ถ้าเสียก็คงเสียหน่อยน้อย ไม่ต้องเป็นภาระในการสร้างใหม่ทั้งหมด

6. ตรวจสอบคุณสมบัติรายข้อ หลังจากการทดลองแล้ว ผู้สร้างเครื่องมือตรวจให้คะแนน แล้วนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพเบื้องต้น ว่าแต่ละข้อวัดจริยธรรมนั้น ได้จริงหรือไม่ ข้อใดมีคุณภาพดีเก็บเอาไว้ ข้อใดไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดเอาไปปรับปรุงแก้ไขทดลองใหม่ แต่ถ้าสร้างข้อสอบไว้มาก ๆ แล้วก็สามารถเลือกเอาแต่ข้อดี ๆ ไปจัดทำเป็นข้อสอบวัดจริยธรรมนั้นได้เลย

7. จัดข้อสอบเป็นชุด คำว่าชุดในที่นี้เป็นกลุ่มของข้อสอบที่มีจำนวนข้อสอบดีทุก ๆ ข้อ ตรงตามจุดมุ่งหมายในการวัดจริยธรรมครั้งนี้ จำนวนข้อต้องมีสัดส่วนของจริยธรรมที่ต้องการวัดเป็นสัดส่วนตามที่ตั้งไว้ สร้างคำชี้แจงการสอบ จัดวางแบบของข้อสอบ พร้อมกำหนดเวลาในการดำเนินการสอบ

8. ศึกษาคุณภาพ คุณภาพของเครื่องมือวัดในขั้นนี้ หมายถึง ความเที่ยงตรง (Validity) คือว่าข้อสอบสามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการวัดได้จริงหรือไม่ อีกอย่างหนึ่งคือความเชื่อมั่น (Reliability) คือ ว่าข้อสอบมีความคงเส้นคงวาของคะแนนการสอบหรือไม่ คุณภาพทั้ง 2 อย่างที่กล่าวมานี้จะต้องถึงเกณฑ์ที่ดีของข้อสอบตามทฤษฎี ทางการวัดผลกำหนดไว้ ถ้าคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์จำเป็นต้องศึกษาปรับปรุงใหม่ให้ดีขึ้นอาจจะต้องเริ่มศึกษาตั้งแต่ขั้นที่ 2 มาเลยก็ได้

9. สร้างเกณฑ์ปกติ เกณฑ์ปกติ (Norms) หมายถึง ข้อเท็จจริงทางสถิติ ที่บรรยายการแจกแจงของคะแนนจากประชากรที่นิยามไว้ชัดเจนแล้ว และเป็นคะแนนตัวที่จะบอกระดับจริยธรรมของผู้สอบว่าอยู่ในระดับใดเมื่อเทียบกับคนส่วนใหญ่

ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ความหมายของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

สมบัติ การจนารักพงศ์, สุนี ศรีประภา และอมรรัตน์ เจริญทิม (2549, หน้า 3-4) กล่าวว่า การเรียนรู้ตามทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนเอง โดยครูเป็นผู้กระตุ้น ผู้อำนวยความสะดวก ชักถาม และจัดสถานการณ์ให้เหมาะสมกับความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและเชื่อมโยงความรู้เองจนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เก็บไว้ในหน่วยความจำระยะยาว

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550, หน้า 126) กล่าวว่า ทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่ของตนเองโดยให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิด ค้นคว้า ทดลอง ระดมสมอง ศึกษาจากใบความรู้ สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงความรู้ใหม่เกิดขึ้นกับความรู้เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว โดยผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือ มีการตรวจสอบความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถกระทำได้ทั้งการตรวจสอบกันเอง ระหว่างกลุ่ม หรือผู้สอนช่วยเหลือในการตรวจสอบความรู้ใหม่

วรรณทิพา รอดแรงคำ (2540, หน้า 1) กล่าวว่า คอนสตรัคติวิซึม เป็นทฤษฎีความรู้ที่ใช้อธิบายว่าเรารู้ได้อย่างไร และเรารู้อะไรบ้าง คอนสตรัคติวิซึม จึงเป็นวิธีการคิดเกี่ยวกับเรื่องของความรู้และการเรียนรู้

สุรางค์ โค้วตระกูล (2553, หน้า 210) สรุปว่าทฤษฎี Constructivism มีหลักการสำคัญว่าในการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้

ทิสนา แคมมณี (2554, หน้า 93-94) กล่าวว่า ทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการในการ “Acting On” ไม่ใช่ “Taking In” กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องจัดกระทำกับข้อมูล ไม่ใช่เพียงรับข้อมูลเข้ามา และนอกจากกระบวนการเรียนรู้จะเป็นกระบวนการ

ปฏิสัมพันธ์ภายในสมอง (Internal Mental Interaction) แล้ว ยังเป็นกระบวนการทางสังคมอีกด้วย การสร้างความรู้จึงเป็นกระบวนการทั้งทางด้านสติปัญญาและสังคมควบคู่กันไป

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นทฤษฎีที่มีหลักการสำคัญว่า ในการเรียนรู้ นักเรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้ใหม่ของตนเอง โดยให้นักเรียนได้ศึกษา คิด ค้นคว้า ทดลอง ระดมสมอง ศึกษาจากใบความรู้ สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงความรู้ใหม่เกิดขึ้นกับความรู้เดิมที่นักเรียนมีอยู่แล้วโดยครูเป็นผู้กระตุ้น ผู้อำนวยความสะดวก ชักถาม และจัดสถานการณ์ให้เหมาะสมกับความรู้เดิมของนักเรียน

ที่มาของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ทิสนา แคมมณี (2554, หน้า 90-96) กล่าวว่า วิกตอทสกี (Vygotsky) เป็นนักจิตวิทยาชาวรัสเซียที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาในสมัยเดียวกันกับเพียเจต์ (Piaget) ผลงานของเขาเป็นที่ยอมรับกันในประเทศรัสเซียและเริ่มเผยแพร่สู่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเมื่อได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. 1962 ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 โคซูลิน (Kozulin) ได้แปลและปรับปรุงหนังสือของวิกตอทสกีอีกครั้งหนึ่ง เป็นผู้ทำให้มีผู้นิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย

สุรางค์ โค้วตระกูล (2553, หน้า 210) กล่าวว่าความเชื่อพื้นฐานของ Constructivism มีรากฐานมาจาก 2 แหล่ง คือจากทฤษฎีพัฒนาการของเพียเจต์ และวิกตอทสกี ทฤษฎี Constructivism จึงแบ่งเป็น 2 ทฤษฎี คือ

1. Cognitive Constructivism หมายถึงทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยมที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการของPiaget ทฤษฎีนี้ถือว่าผู้เรียนเป็นผู้กระทำ (Active) และเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นในใจเอง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีบทบาททำให้ผู้เรียนเกิดความไม่สมดุลทางพุทธิปัญญาขึ้นเป็นเหตุให้ผู้เรียนปรับความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ให้เข้ากับข้อมูลข่าวสารใหม่จนกระทั่งเกิดความสมดุลทางพุทธิปัญญา หรือเกิดความรู้ใหม่ขึ้น

2. Social Constructivism หมายถึง ทฤษฎีที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการของ Vygotsky ซึ่งถือว่าผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น (ผู้ใหญ่หรือเพื่อน) ในขณะที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองาน ในสถานะสังคม (Social Context) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญและขาดไม่ได้ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจเดิมให้ถูกต้องหรือซับซ้อนกว้างขึ้น

ชนาธิป พรกุล (2554, หน้า 72) กล่าวว่าทฤษฎีการสร้างความรู้ มีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของ Piaget และ Vygotsky เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในบริบทที่ผู้เรียนสร้างความรู้ในขณะที่ได้รับประสบการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ทฤษฎีนี้เกิดจากการ

สังเกตการณ์เรียนรู้ของเด็กเล็ก ๆ เด็กสร้างความรู้โดยการมีปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ เช่น ดู ฟัง ชิม ดม สัมผัส แสดงว่าเด็กสร้างความรู้ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวกับสถานการณ์จริงในชีวิต และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เช่น บ้าน โรงเรียน ชุมชน และโลก และมีความเชื่อว่า ผู้เรียนจะเข้าใจอย่างถ่องแท้ เมื่อเขารู้จักสิ่งนั้นด้วยตนเองอย่างตื่นตัว เขาจะต้องจัดกระทำกับข้อมูลใหม่ด้วยความรู้ที่มีอยู่ และถ้าข้อมูลใหม่ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับความรู้เดิม จะเกิดความขัดแย้งขึ้นในใจ และจะต้องหาทางแก้ไข

เมอร์ฟี (Murphy, 1997) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดความรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้มีหลายแนวคิด แต่แนวคิดที่ได้รับ ความสนใจ และนำมาพัฒนาอย่างแพร่หลาย เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ของบุคคลผ่านกระบวนการทางสังคม โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจต์ และทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของวิกโกทสกี

สรุปได้ว่าทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีรากฐานมาจากทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจต์ และทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของวิกโกทสกี

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจต์

ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจต์ เป็นพื้นฐานสำคัญของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองในแนวพุทธิปัญญา เพียเจต์เชื่อว่าการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่แรกเกิด จะมีผลทำให้ระดับเชาว์ปัญญาของบุคคลนั้นพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพียเจต์ได้อธิบายว่า พัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการพื้นฐาน 2 กระบวนการ คือ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2553, หน้า 48-49)

1. การจัดระบบโครงสร้างความรู้ (Organization) เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้รวบรวม จัดระบบ เรียบเรียงประสบการณ์และความคิดของตนเองอย่างอัตโนมัติและต่อเนื่องเป็นขั้นตอน

2. การปรับขยายโครงสร้างความรู้ (Adaptation) เป็นกระบวนการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย เพียเจต์เชื่อว่าการปรับตัวของบุคคลประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 2 กระบวนการ คือ

2.1 การซึมซับหรือดูดซับ (Assimilation) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และตีความข้อมูลที่รับรู้ใหม่สอดคล้องกับโครงสร้างความรู้เดิมของตนเอง

2.2 การปรับให้เหมาะสม (Accommodation) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปรับโครงสร้างความรู้เดิมของตนเองให้สอดคล้องกับข้อมูล

ที่รับรู้ใหม่ โดยบุคคลเกิดการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากกระบวนการซึมซับหรือดูดซึม (Assimilation) ข้อมูลและประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าไปเชื่อมโยงกับโครงสร้างความรู้เดิมของตนเอง ซึ่งทำให้โครงสร้างความรู้เดิมเปลี่ยนไป แต่หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะเกิดภาวะไม่สมดุลได้ ซึ่งบุคคลจะต้องใช้กระบวนการปรับให้เหมาะสม (Accommodation) เข้าไปช่วยเพื่อให้โครงสร้างความรู้เกิดภาวะสมดุล เพื่อยืนยันว่า โดยธรรมชาติบุคคลต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอและจะต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเป็นเหตุให้บุคคลมีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่มีส่วนเสริมสร้างพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของบุคคลมี 4 ประการ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2553, หน้า 49-50) คือ

2.2.1 วุฒิภาวะ (Maturation) เพื่อยืนยันว่า การมีพัฒนาการทางร่างกาย อวัยวะรับสัมผัสและระบบประสาทที่มีความพร้อม มีความสำคัญต่อการพัฒนาเชาวน์ปัญญาของบุคคล

2.2.2 ประสบการณ์ (Experience) การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการสั่งสมของประสบการณ์ในบุคคลนั้น ๆ ซึ่งได้แก่ ประสบการณ์ที่เนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Physical Environment) และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการคิดหาเหตุผลเชิงคณิตศาสตร์ (Logica – Mathemtical Environment)

2.2.3 การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (Social Transmission) เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้รับและเรียนรู้เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมด้านบุคคล ประเพณีและวัฒนธรรม ฯลฯ ประสบการณ์ทางสังคมที่บุคคลแต่ละคนได้รับจะส่งผลต่อการพัฒนาเชาวน์ปัญญาของบุคคลนั้น

2.2.4 กระบวนการพัฒนาสมดุล (Equilibration) เป็นกลไกในการปรับโครงสร้างความรู้ของบุคคลให้อยู่ในภาวะสมดุล เมื่อบุคคลเกิดความขัดแย้งทางความคิดบุคคลจะพยายามลดความขัดแย้งดังกล่าว โดยหาเหตุผลให้กับความคิดที่ขัดแย้งหรือหาข้อมูลเพิ่มเติม และทำให้เกิดภาวะสมดุลระหว่างโครงสร้างความรู้เดิมกับข้อมูลที่ได้รับใหม่

2. ทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของวิกตอร์สกี

ทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของวิกตอร์สกี เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองในเชิงสังคมและวัฒนธรรม วิกตอร์สกี (ทิสนา แจมมณี, 2554, หน้า 90-93; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553, หน้า 14-15) เชื่อว่าองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคล คือ การสร้างสื่อกลาง (Mediation) และการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ทางสังคม และวัฒนธรรม บุคคลสามารถสร้างกระบวนการจำสิ่งที่ตนเองรับรู้ได้ โดยใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่เป็นข้อตกลงทางสังคมและถูกถ่ายทอดผ่านทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา กิริยา ท่าทาง สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ฯลฯ เป็นสื่อกลางให้ระลึกถึงสิ่งนั้น ๆ ได้ ซึ่งความจำของบุคคล

นี้จะมีผลโดยตรงต่อความรู้สึกและกระบวนการคิดของเขาเมื่อรับรู้สิ่งเร้าใหม่ นอกจากนี้ วิกัลทสกีเห็นว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคล การให้ความช่วยเหลือและชี้แนะจากผู้ที่มีความชำนาญมากกว่าจะทำให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ด้วยตนเองได้ ประสบการณ์จากการแก้ปัญหาดังกล่าวจะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และสามารถแก้ปัญหานั้นได้โดยลำพังในเวลาต่อมา ซึ่งวิกัลทสกีเรียกการเรียนรู้ลักษณะนี้ว่า สแกฟโฟลด์ดิ้ง (Scaffolding) เมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวและรับรู้สิ่งเร้าบางอย่าง เขาจะเชื่อมโยงสิ่งที่รับรู้กับความรู้เดิมที่มีอยู่ พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยอาศัยสื่อกลางทางสังคมและวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น

จากการศึกษาที่มาของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าทฤษฎีพัฒนาการทางเขาวงกตปัญญาของเพียเจต์ และทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของวิกัลทสกี เป็นรากฐานสำคัญของทฤษฎีสร้างความรู้ด้วยตนเอง Piaget เน้นการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญกับความรู้เดิม ในขณะที่แนวคิดของ Vygotsky เน้นการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

หลักการของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ศุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550, หน้า 129) ได้นำเสนอหลักการของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไว้ว่า

1. ความรู้ คือ โครงสร้างทางปัญญาที่บุคคลสร้างขึ้นเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ที่เผชิญ
2. ความรู้เกิดจากตัวผู้เรียน ผู้เรียนไม่ใช่ผู้ที่มีแต่ความว่างเปล่า แต่ผู้เรียนจะดูดซับสารสนเทศใหม่เข้ากับความรู้เดิมหรือปรับเปลี่ยนสารสนเทศใหม่เข้ากับความรู้เดิม
3. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความหมายแก่สิ่งที่ได้เรียน โดยการนำมาเชื่อมโยงความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม
4. กิจกรรมการเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความสามารถตามความเชื่อของตน กิจกรรมการเรียนที่มีลักษณะดังกล่าวจะช่วยฝึกให้สร้างความหมายกับสารสนเทศใหม่ที่ได้รับ
5. การเรียนเป็นกิจกรรมทางสังคมซึ่งเกิดขึ้น โดยการสืบเสาะร่วมกัน การเรียนแบบที่มีความร่วมมือในการสืบเสาะหาความรู้ร่วมกันจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ลึกซึ้งและกว้างขวางขึ้น เพราะมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น และเป็นการขยายทักษะของตนให้กว้างขวางขึ้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 8) ได้สรุปหลักการของทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไว้ว่า คอนสตรัคติวิซึม เป็นทฤษฎีของความรู้ที่มีรากฐานมาจากปรัชญาจิตวิทยาและการศึกษา เกี่ยวกับการสื่อความหมายและการควบคุมกระบวนการสื่อความหมายในตัวคน ทฤษฎีของความรู้นี้

อ้างอิงหลักการ 2 ข้อ ดังนี้

1. ความรู้ไม่ได้เกิดจากการรับรู้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างขึ้น โดยบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ
2. หน้าที่ของการรับรู้คือการปรับตัวและการประมวลประสบการณ์ทั้งหมดแต่ไม่ใช่เพื่อการค้นพบสิ่งที่เป็นจริง

วัชรา เล่าเรียนดี (2554, หน้า 71) ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักการของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองไว้ดังนี้

1. การเรียน คือ การเสาะหาความหมาย
2. ความหมายต้องอาศัยความเข้าใจภาพรวมเช่นเดียวกับเข้าใจแต่ละส่วน โดยการเข้าใจแต่ละส่วนต่างก็อยู่ภายในบริบทขององค์รวม
3. เพื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูต้องเข้าใจรูปแบบการทำงานของสมองของผู้เรียน
4. วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ คือ เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่เพียงแต่จำคำตอบที่ถูกต้องเท่านั้น

สรุปได้ว่าทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองมีหลักการสำคัญ คือ ความรู้เกิดจากการสร้างขึ้นโดยตัวนักเรียนเอง โดยการนำมาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม กิจกรรมการเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ ความสามารถตามความเชื่อของตน

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอน

ทิสนา เขมมณี (2554, หน้า 94-96) กล่าวว่า การนำทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน สามารถทำได้หลายประการดังนี้

1. เป้าหมายการเรียนรู้จะต้องมาจากการปฏิบัติงานจริง (authentic tasks) ครูจะต้องเป็นตัวอย่างและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็น ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง
2. การเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ จะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาจริงได้
3. ผู้เรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (active) ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง
4. ในการจัดการเรียนการสอนครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรม (Sociomoral) ให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสเรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

5. ในการเรียนการสอน ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ (Devries, 1992, หน้า 1-2 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2554, หน้า 95) โดยผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้

6. ในการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิม (Devries, 1992, หน้า 3-6 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2554, หน้า 95) คือ จากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และควบคุมการเรียนรู้เปลี่ยนไปเป็นการให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้ คือ การเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนจาก “Instruction” ไปเป็น “Construction” คือ เปลี่ยนจาก “การให้ความรู้” ไปเป็น “การให้ผู้เรียนสร้างความรู้”

7. ในด้านการประเมินผลการเรียน (Jonassen, 1992, หน้า 137-147 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2554, หน้า 95) จำเป็นต้องมีลักษณะเป็น “Goal Free Evaluation” ซึ่งก็หมายถึง การประเมินตามจุดมุ่งหมายในลักษณะที่ยืดหยุ่นกันไปในแต่ละบุคคล หรืออาจใช้วิธีการที่เรียกว่า “Socially Negotiated Goal” และการประเมินควรใช้วิธีการหลากหลาย ซึ่งอาจเป็นการประเมินจากเพื่อน แฟ้มผลงาน (portfolio) รวมทั้งการประเมินตนเองด้วย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ข, หน้า 9) ได้เสนอแนะเพื่อการปรับใช้ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ สามารถนำไปปรับใช้กับผู้เรียนได้ทุกช่วงชั้น
2. การนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญและมีความชัดเจนในขั้นตอนของแนวทางการจัดการเรียนรู้
3. ควรนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ไปบูรณาการกับรูปแบบอื่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองสามารถนำไปใช้ได้กับนักเรียนในทุกช่วงวัย และนำไปบูรณาการกับรูปแบบการสอนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนมากขึ้น โดยนักเรียนจะต้องเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ และฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเองให้เกิดประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาจริงได้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูจะมีบทบาทเป็นผู้ให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือนักเรียนในการเรียนรู้ คือ การเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนจาก “Instruction” ไปเป็น “Construction” คือ เปลี่ยนจาก “การให้ความรู้” ไปเป็น “การให้นักเรียนสร้างความรู้”

การจัดการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้

วัชรรา เล่าเรียนดี (2554, หน้า 71-73) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้น สร้างความหมายของความรู้ด้วยตนเอง และสร้างความรู้ของตนเองด้วยกระบวนการคิดไตร่ตรอง ผู้เรียนจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้น แทนจะเป็นผู้คอยรับความรู้จากครูเพียงฝ่ายเดียว ดังที่ กานอน และคอลลีย์ (Gagnon และ Collery 2005) ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การจัดสถานการณ์ (Situation) การจัดสถานการณ์หรือการสร้างสถานการณ์เพื่อการเรียนรู้หรือการนำเข้าสู่วิธีการเรียนรู้ ครูจะต้องคิดพิจารณา และจัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ทำความเข้าใจกับเรื่องที่เรียน มีการอธิบาย เช่น ให้ตั้งชื่อสถานการณ์พร้อมคำอธิบายกระบวนการในการแก้ปัญหา การตอบคำถาม สร้างคำพูดเปรียบเทียบ ดัดสนใจหาข้อสรุป การกำหนดเป้าหมาย สถานการณ์ที่ประกอบด้วยสิ่งเร้าคาดหวังให้นักเรียนปฏิบัติ และสร้างความหมายและความเข้าใจด้วยตนเอง

2. การจัดกลุ่มผู้เรียนและสื่อการเรียนรู้ (Grouping) การจัดกลุ่มแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

- 2.1 การจัดกลุ่มผู้เรียน จะจัดกลุ่มผู้เรียนในลักษณะใด เช่น เป็นกลุ่มทั้งชั้น เป็นรายบุคคลหรือให้ช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม ๆ ละ 2-6 คน หรือมากกว่า ใช้ระบบการจัดกลุ่มอย่างไร เช่น ใช้เพศ ใช้สีของเสื้อผ้าที่ใส่ ผลไม้ที่ชอบ สีที่ชอบมาเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่ม ซึ่งครูจะต้องตัดสินใจอย่างเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ได้วางไว้

- 2.2 การจัดสื่อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้ จะจัดอย่างไรสำหรับนักเรียนได้ใช้เพื่ออธิบายสถานการณ์โดยการแสดงให้เห็นได้ชัดเจน เช่น เสนอภาพ กราฟ หรือตัวอย่าง งานเขียนจะใช้สื่อที่ชุดสำหรับนักเรียนแต่ละกลุ่ม เป็นต้น

3. การเชื่อมโยง (Bridge) การสร้างความเชื่อมโยงเป็นกิจกรรมแรกที่ครูใช้เพื่อตรวจสอบความรู้เดิมของนักเรียนกระตุ้นให้เห็นภาพเพื่อเชื่อมโยงเรื่องที่นักเรียนรู้แล้วกับสิ่งที่จะต้องให้นักเรียนรู้ด้วยการถามคำถามนักเรียน อธิบายสถานการณ์ซึ่งจะประกอบด้วยการให้ปัญหาต่าง ๆ ให้นักเรียนทั้งชั้นอภิปรายผลร่วมกัน กระตุ้นให้แสดงความคิด คิดไตร่ตรอง ให้นักเรียนเล่นเกม เขียนรายการย่อ ซึ่งกิจกรรมนี้จะเหมาะสมที่สุด ถ้าหากดำเนินการก่อนการจัดกลุ่มนักเรียนหรือภายหลังการจัดกลุ่มนักเรียน ครูจะต้องคิดพิจารณาว่าจัดกิจกรรมอย่างไร วิธีใดจะเหมาะสม

4. การถามคำถาม/ ใช้คำถาม (Questions) การถามคำถามควรจะดำเนินการในทุกขั้นตอน เช่น จะใช้คำถามอย่างไรเพื่อแนะนำสถานการณ์ เพื่อจัดกลุ่ม เพื่อจัดกิจกรรม เชื่อมโยงเพื่อสร้างความร่วมมือ เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างกระตือรือร้นมีชีวิตชีวา

หรือให้แสดงออก และกระตุ้นส่งเสริมการไตร่ตรองความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง เป็นต้น

5. การให้แสดงผลงาน (Exhibit) เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนได้บันทึกผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนและแสดงออกซึ่งความสามารถ นักเรียนจะแสดงออกซึ่งความสามารถให้ผู้อื่นได้เห็นในเรื่องที่ตนเองรู้ ตนเองปฏิบัติ ซึ่งอาจจะแสดงในลักษณะการเขียนอธิบายสั้น ๆ ในแผ่นกระดาษนำเสนอด้วยปากเปล่า แสดงด้วยแผนภูมิแบบต่าง ๆ แสดงบทบาทสมมุติ แสดงแบบโดยการใช่วิดีโอ ภาพถ่าย หรือเทปบันทึกเสียง

6. การไตร่ตรองสะท้อนความคิด (Reflections) นักเรียนจะไตร่ตรองสะท้อนความคิดของตนเอง โดยการอธิบายว่าสถานการณ์ของตนเองหรือสิ่งที่ตนเองคิด ผลของการปฏิบัติหรือจากการได้ฟังเพื่อนพูดสิ่งที่จำได้จากกระบวนการคิด ความรู้สึก ภาพจินตนาการ เจตคติ ทักษะ ความคิดที่เกิดขึ้น ได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง เรียนรู้เรื่องด้วยวิธีใด และเรื่องใดที่อยากรู้จัก เป็นต้น การเรียนรู้จะมีความหมายยิ่งขึ้น และมีขอบเขตกว้างขวาง ลึกซึ้งมากขึ้น ถ้านักเรียนได้ร่วมกันคิด แสดงความคิดไตร่ตรองความคิดของตนเองกับเพื่อน

บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

ทิสนา แคมมณี (2547, หน้า 94-95) ได้อธิบายเกี่ยวกับบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ดังนี้

1. ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยให้นักเรียนเป็นผู้จัดการกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และสร้างความหมายของสิ่งนั้นด้วยตนเอง
2. ครูควรสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรมให้เกิดขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดการร่วมมือการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด และประสบการณ์ระหว่างนักเรียนกับบุคคลอื่น
3. ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้
4. ครูเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ช่วยเหลือนักเรียน ช่วยสร้างแรงจูงใจ จัดเตรียมกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักเรียน ให้คำปรึกษาแนะนำทั้งทางด้านวิชาการและด้านสังคม
5. ครูควรประเมินผลโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนและใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลายโดยอาศัยบริบทจริง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ข, หน้า 8) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ไว้ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสังเกต เพื่อให้สามารถมองเห็นปัญหาได้อย่างชัดเจน

2. มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน แนะนำ ถามให้คิด เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบหรือสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง

3. สร้างแรงจูงใจ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ช่วยให้ผู้เรียนคิดค้นต่อไป ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม

4. เป็นผู้ชี้แนะ ไม่ใช่ผู้ชี้นำ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดมากกว่าการบอกความรู้

5. ประเมินความคิดรวบยอดของผู้เรียน ตรวจสอบความคิด และทักษะการคิด

จะเห็นได้ว่าครูจะมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือนักเรียน สร้างแรงจูงใจและบรรยากาศทางสังคมจริยธรรมให้เกิดขึ้น จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของนักเรียน ให้คำปรึกษา แนะนำ กระตุ้นให้นักเรียนคิด เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบหรือสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลายโดยอาศัยบริบทจริง

บทบาทของนักเรียนในการเรียนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ทิสนา แคมมณี (2547, หน้า 94-95) ได้อธิบายเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียนในการเรียนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนจะต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จากการลงมือปฏิบัติจริง

2. นักเรียนจะมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มตัว นักเรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง

3. นักเรียนจะมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ โดยเป็นผู้นำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ เช่น เลือกสิ่งที่ต้องการเรียนเอง แก้ปัญหาเอง ตกลงกันเองเมื่อเกิดความขัดแย้งหรือมีความคิดเห็นแตกต่าง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ข, หน้า 8-9) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไว้ดังนี้

1. ค้นคว้า แสวงหาความรู้ ฝึกฝนวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นเจ้าของบทเรียน ลงมือปฏิบัติจริง

2. มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ กล้าแสดงออก กล้านำเสนอความคิดอย่างสร้างสรรค์

3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและกับครูผู้สอน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี

4. มีทักษะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

5. มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ มีผลงานที่สร้างสรรค์

6. มีทักษะทางสังคม เคารพกติกาทางสังคม รับผิดชอบต่อส่วนรวม

7. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ รักการอ่าน กล้าซักถาม

8. มีการบันทึกความรู้อย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติได้จริง

9. ยอมรับความผิดพลาด ปรับปรุง และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่านักเรียนจะต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการค้นคว้า แสวงหาความรู้ ฝึกฝนวิธีการเรียนรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก กล้าเสนอความคิดอย่างสร้างสรรค์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกติกาทางสังคม รับผิดชอบ ต่อส่วนรวม รักการอ่าน มีการบันทึกความรู้อย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติได้จริง ยอมรับความผิดพลาด ปรับปรุง และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

1. รูปแบบการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของไดรเวอร์ และเบล (Driver and Bell, 1986 อ้างถึงใน วัชรรา เล่าเรียนดี, 2554, หน้า 79)

1.1 ขั้นนำเข้าสู่เรื่อง (Orientation) ให้ผู้เรียนรู้จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ เรื่องที่จะเรียน และความสำคัญ

1.2 ขั้นแสดงความคิด (Elicitation) ให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม ที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนด้วยการอภิปรายกลุ่ม ให้แสดงความคิดเห็นหลายมุมมองที่แตกต่างกันและ คล้ายกัน

1.3 ขั้นปรับเปลี่ยนแนวคิด (Restructuring of Ideas) ปรับเปลี่ยนแนวคิดจากขั้นที่ 2 เพื่อให้มีความคิดเห็นใหม่ที่สอดคล้องกัน อาจทำได้ด้วยการให้ร่วมกัน การทดลองร่วมกัน

1.4 ขั้นนำแนวคิดไปใช้ (Application of Ideas) ให้ผู้เรียนนำแนวคิดใหม่นั้นไปใช้ใน สถานการณ์อื่น ๆ ที่ไม่คุ้นเคย

1.5 ขั้นทบทวน (Review) เป็นขั้นสุดท้ายที่ผู้เรียนจัดกระบวนการความคิดความ เข้าใจที่เปลี่ยนแปลงไป วิธีใช้ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น สำหรับเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย จำได้ และสามารถถ่ายโยงได้

2. รูปแบบการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของเยเกอร์ (Yager, 1991 อ้างถึงใน วัชรรา เล่าเรียนดี, 2554, หน้า 80))

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Invitation) เร้าความสนใจด้วยการให้สังเกตเหตุการณ์ ถาม คำถาม บันทึกปรากฏการณ์ ผลที่เกิดขึ้น ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง

2.2 ขั้นการสำรวจ (Exploration) ให้สืบเสาะหาข้อมูลข่าวสาร จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ หรือทำการทดลอง สังเกตผล บันทึก และจัดการกับข้อมูล อภิปรายปัญหา วางแผนการแก้ปัญหา เลือกวิธีแก้ปัญหา ระบุเหตุผล ข้อดี ข้อจำกัด

2.3 ขั้นการนำเสนอรายละเอียดของปัญหา และวิธีแก้ปัญหา (Proposal Explanation and Solution) ให้นำเสนอ อธิบายปัญหาให้ชัดเจน วิพากษ์ปัญหาและวิธีแก้ปัญหา

2.4 ขั้นการปฏิบัติ (Taking Action) นำแผนสู่การปฏิบัติ ประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ ในการแก้ปัญหา พัฒนาผลที่เกิดขึ้น ให้การสนับสนุนแนวคิด วิธีดำเนินการ และนำเสนอผลงาน

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ข, หน้า 3) กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองไว้ดังนี้

1. ขั้นแนะนำ (Orientation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะรับรู้ถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้
2. ขั้นทบทวนความรู้เดิม (Elicitation of the Prior Knowledge) เป็นขั้นที่ผู้เรียน แสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ในเรื่องที่กำลังจะเรียนรู้
3. ขั้นปรับเปลี่ยนความคิด (Turning Restructuring of Ideas) เป็นขั้นตอนที่สำคัญ ของการจัดการเรียนรู้ตามแนว Constructivism ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนย่อยดังนี้
 - 3.1 ทำความกระจ่าง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน (Clarification and Exchange of Ideas) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิดเพื่อให้เกิดองค์ความรู้
 - 3.2 การสร้างความคิดใหม่ (Constructivism of New Ideas) จากการอภิปราย ร่วมกัน และสาธิต ทำให้ผู้เรียนสามารถกำหนดความคิดใหม่ หรือความรู้ใหม่ขึ้นได้
 - 3.3 ประเมินความคิดใหม่ (Evaluation of the New Ideas) โดยการทดลองหรือ การคิดอย่างลึกซึ้ง
4. ขั้นนำความคิดไปใช้ (Application of Ideas) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีโอกาสนำแนวคิด หรือความรู้ความเข้าใจมาพัฒนาทำให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย
5. ขั้นทบทวน (Review) เป็นขั้นตอนสุดท้าย ผู้เรียนจะได้ทบทวน ความคิด ความเข้าใจ โดยการเปรียบเทียบความคิด ระหว่างความคิดเดิมกับความคิดใหม่ แผนภาพ แสดงขั้นตอนการ จัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์แนวคิดรูปแบบการสอนตามแนว ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของไคโรเวอร์ และเบล และของเยเกอร์ รวมทั้งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550, หน้า 3) โดยนำมาประยุกต์และใช้ในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง พลเมืองดี โดยใช้รูปแบบการเรียน การสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนการสอน

ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ให้นักเรียนรู้ถึงจุดมุ่งหมายเรื่องที่เรียน ได้รับความสนใจด้วยการให้สังเกตเหตุการณ์ ถามคำถาม วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น
2. ขั้นแสดงความคิด ให้นักเรียนได้แสดงความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนด้วยการอภิปรายกลุ่ม ให้แสดงความคิดเห็นหลายมุมมองที่แตกต่างกันและคล้ายกัน
3. ขั้นปรับเปลี่ยนแนวคิด เพื่อให้นักเรียนมีความคิดเห็นใหม่ที่สอดคล้องกัน ด้วยการให้สืบเสาะหาข้อมูลข่าวสาร จากแหล่งข้อมูลต่าง อภิปรายปัญหา เลือกริธีแก้ปัญหา ข้อดี ข้อจำกัด ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนย่อยดังนี้

3.1 ทำความกระจ่าง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนใช้ทักษะการคิดเพื่อให้เกิดองค์ความรู้

3.2 การสร้างความคิดใหม่ จากการอภิปราย ร่วมกัน ทำให้นักเรียนสามารถกำหนดความคิดใหม่ หรือความรู้ใหม่ขึ้นได้

3.3 ประเมินความคิดใหม่ โดยการตรวจสอบความรู้ หรือ ความคิดใหม่ที่นักเรียนสร้างขึ้นด้วยการอภิปราย หรือตรวจสอบผลงาน

4. ขั้นนำแนวคิดไปใช้ นำความรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยการสรุปเป็นแผนผังความคิด หรือบรรยายสรุป

5. ขั้นทบทวน เป็นขั้นตอนสุดท้าย นักเรียนจะได้ทบทวน ความคิด ความเข้าใจโดยการเปรียบเทียบความคิด ระหว่างความคิดเดิมกับความคิดใหม่ เสนอแนะความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงพัฒนา

ข้อดีและข้อจำกัดของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

1. ข้อดีของการจัดการเรียนรู้ โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550, หน้า 134) กล่าวว่า ข้อดีของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ขยายความรู้ความคิดของตนเองให้กว้างหรือลึกซึ้งด้วยตนเองโดยมีความรู้เดิมเป็นฐาน สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งมักคิดความสิ่งต่าง ๆ จากความรู้เดิม

พรสวรรค์ สี่ป้อ (2550, หน้า 64) กล่าวว่าประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีดังนี้

1. ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้
2. การเรียนมีลักษณะเหมือนชีวิตจริง
3. ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะสังคม จากการทำงานร่วมกัน

4. ผู้เรียนสามารถจัดการการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เป็นต้น

สรุปว่าข้อดีของการจัดการเรียนรู้ โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนั้น การเรียนรู้มีลักษณะเหมือนชีวิตจริง นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะสังคม จากการทำงานร่วมกัน ได้ทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ สามารถบูรณาการความรู้โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ให้กว้างขวางหรือลึกซึ้ง และจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้ โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550, หน้า 135) กล่าวว่า ข้อจำกัดของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คือ ผู้สอนต้องมีทักษะในการกระตุ้นความคิด ความรู้เดิม การช่วยเชื่อมต่อกnowledge และการช่วยเหลือวินิจฉัยความรู้ความคิดใหม่ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นให้มีความสมเหตุสมผล

พรสวรรค์ สิปโป (2550, หน้า 64) กล่าวถึงข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้ โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีดังนี้

1. ผู้เรียนต้องมีวุฒิภาวะ
2. ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้นาน
3. การตั้งปัญหาเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก
4. การเรียนรู้ดำเนินไปค่อนข้างช้า

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจะมีข้อเสีย คือครูจะต้องมีทักษะในการกระตุ้นความคิด ความรู้เดิม ช่วยเชื่อมต่อกnowledge วินิจฉัยความรู้ความคิดใหม่ที่นักเรียนสร้างขึ้นอย่างสมเหตุสมผล นักเรียนต้องมีวุฒิภาวะ การตั้งปัญหาเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก ใช้เวลานาน การเรียนรู้ดำเนินไปค่อนข้างช้า

วิเคราะห์ขั้นตอนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง พลเมืองดี โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสอนออกเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ขั้นตอนการสอน	กิจกรรมการเรียนรู้	คุณธรรม จริยธรรมที่คาดหวัง
1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน	- คู่มือสาระคดี/ข่าว/ ภาพนิ่ง เกี่ยวกับพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ - ตั้งประเด็นอภิปราย/คำถาม/สนทนา - วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น	- ความมีระเบียบวินัย - ความซื่อสัตย์สุจริต - การมีจิตสาธารณะ
2. ขั้นแสดงความคิด	- อภิปรายกลุ่ม/ แสดงความคิดเห็น - แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน - ระดมพลังความคิด	- ความมีระเบียบวินัย - ความซื่อสัตย์สุจริต - การมีจิตสาธารณะ
3. ขั้นปรับเปลี่ยนแนวคิด	- ร่วมกันค้นคว้าจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้/ แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ - อภิปรายปัญหา/ แสดงความคิดเห็น/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันภายในกลุ่ม โดยครูเป็นกระตุ้นและแนะนำ - ร่วมมือกันเพื่อเขียนคำอธิบาย - นำเสนอแนวคิด/ ผลงาน - อภิปรายระหว่างกลุ่มเพื่อตรวจสอบความคิดของแต่ละกลุ่ม	- ความมีระเบียบวินัย - ความซื่อสัตย์สุจริต - การมีจิตสาธารณะ
4. ขั้นนำแนวคิดไปใช้	- บรรยายสรุปแนวคิดใหม่/ สรุปเป็นแผนผังความคิดเกี่ยวกับการนำความรู้ใหม่ไปใช้ในการดำเนินชีวิต	- ความมีระเบียบวินัย - ความซื่อสัตย์สุจริต - การมีจิตสาธารณะ
5. ขั้นทบทวน	- ประเมินผลงาน - ทำแบบทดสอบ/ ตรวจแบบทดสอบ - ตรวจเฉลยบัตรกิจกรรม	- ความมีระเบียบวินัย - ความซื่อสัตย์สุจริต - การมีจิตสาธารณะ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ดังนี้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2552, หน้า 166) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ (Achievement) หมายถึง เป็นผลการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันเกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ผ่านมา

นิศา แซ่เอี้ยว (2551, หน้า 44) กล่าวสรุปไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการสอนหรือพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และสมรรถภาพทางสมองต่าง ๆ ของนักเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ การศึกษา การค้นคว้า การอบรม การสั่งสอน หรือได้จากประสบการณ์ที่ได้รับจากทางโรงเรียน ทางบ้านและแหล่งอื่น ๆ ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ผ่านมา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2549, หน้า 15) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรต่าง ๆ เป็นเครื่องชี้ความสำเร็จในการจัดการศึกษาของหลักสูตรนั้น ๆ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นตัวชี้ความสำเร็จของการจัดการศึกษาตามจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง

พิมพันธ์ เชนะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2548, หน้า 125) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ผลความสำเร็จที่ได้จากกระบวนการเรียนการสอน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความสามารถ ในการเรียนรู้ของนักเรียนอันเกิดจากการเรียนการสอน ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีนักวิชาการได้อธิบายความหมายไว้ดังนี้

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553, หน้า 28) กล่าวว่า แบบสอบผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบสอบวัดความรู้เชิงวิชาการ มักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เน้นการวัดความรู้ความสามารถจากการเรียนรู้ในอดีตหรือในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

ราตรี นันทสุคนธ์ (2553, หน้า 50) กล่าวว่า แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ (Achievement Test) หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาต่าง ๆ

ในโรงเรียน เป็นแบบทดสอบที่วัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนในสถานศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จะวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือวัดด้านความรู้ ความสามารถ ปรินชาต ตามไท และอัมพร ศิวิลัย (2550, หน้า 20) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(Achievement Test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความสำเร็จในการทำกิจกรรมหรือการเรียนรู้ที่เป็นผลมาจากการอบรมสั่งสอนหรือการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2552, หน้า 165-166) กล่าวว่า แบบสอบผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบสอบที่ใช้วัดผลการเรียนที่เกิดขึ้น (What person has learned) จากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนได้จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้นั้น สิ่งที่มีวัดจึงเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดขึ้น ซึ่งอาจเป็นความรู้หรือทักษะบางอย่าง (ส่วนใหญ่จะเน้นทักษะทางสมองหรือความคิด) อันบ่งบอกถึงสถานภาพของการเรียนรู้ที่ผ่านมา หรือสภาพการเรียนรู้ที่บุคคลนั้น ได้รับ

สมนึก ภัททิยธนี (2549, หน้า 73) กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้ว Encyclopedia World Dictionary (อ้างถึงใน เยาวดี ราชัญกุล วิบูลย์ศรี, 2553, หน้า 16) ได้กล่าวว่า “แบบสอบผลสัมฤทธิ์” คือ แบบสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการวัดผลของการเรียนหรือการสอน

Webster’s New International Dictionary of the English Language (อ้างถึงใน เยาวดี ราชัญกุล วิบูลย์ศรี, 2553, หน้า 16) ได้ให้ความหมายว่า เป็นแบบสอบมาตรฐานที่ใช้สำหรับวัดทักษะหรือความรู้ที่เรียนมา

รอสส์เตอร์และสแตนลีย์ (Ross and Stanley, 1967) ได้ให้ความหมายสั้น ๆ ว่า “แบบสอบผลสัมฤทธิ์” หมายถึงแบบสอบที่ใช้วัดความสามารถทางวิชาการ เช่น แบบสอบวิชาเลขคณิต แบบสอบวิชาฟิสิกส์ ฯลฯ เป็นต้น

ดังนั้นแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการวัดผลของการเรียนหรือการสอน เป็นการวัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนในสถานศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จะวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย คือวัดด้านความรู้ ความสามารถที่เรียนมา

2. ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2553, หน้า 442) กล่าวว่า ข้อทดสอบโดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อทดสอบมาตรฐาน (Standardized Tests) เป็นข้อทดสอบที่สร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ ในการสร้างข้อทดสอบ มีหลายชนิดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของข้อสอบว่าต้องการวัดอะไร และมักจะใช้ชื่อตามสิ่งที่ต้องการวัด เช่น ข้อทดสอบเชาว์ปัญญา ข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือ ข้อทดสอบความถนัด ผู้สร้างข้อทดสอบจะต้องเน้นคุณสมบัติของข้อทดสอบที่ดี คือ ความตรง

ของมาตรวัดและความเที่ยงของมาตรวัด และจะต้องบ่งบอกไว้เวลาพิมพ์ข้อทดสอบว่ามีค่าเท่าใด
วิธีการใช้ข้อทดสอบก็จะมีมาตรฐานด้วย

2. ข้อทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้เอง (Teacher-Made Tests) มี 2 ชนิด คือ

2.1 ข้อทดสอบแบบปรนัย (Objective Test) เป็นข้อสอบที่ครูสามารถจะสร้างขึ้น
เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนดีขึ้น เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

2.1.1 แบบเลือกคำตอบ (Multiple –Choice Item)

2.1.2 แบบถูกผิด (True False Item)

2.1.3 แบบจับคู่ (Mathching Question)

2.2 ข้อทดสอบแบบอัตนัย (Essay Test) เป็นข้อสอบที่ใช้วัดความสามารถของ
นักเรียนในขั้นสูงของวัตถุประสงค์ ด้านพุทธิพิสัยได้ เช่น ใช้ในขั้นวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์
(Synthesis) และประเมินผล (Evaluation) ได้ นอกจากนี้อาจจะใช้เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้
แสดงความคิดเห็นของตนเอง คำตอบของนักเรียนทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนด้วยว่า
ถูกต้องอย่างไร นอกจากนี้ครูอาจเขียนคำถามบนกระดานได้โดยไม่ต้องพิมพ์ ช่วยให้ประหยัดเวลา
เขาวดี รามชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553, หน้า 23 -25) กล่าวว่า แบบสอบผลสัมฤทธิ์โดยทั่วไป
แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. แบบสอบผลสัมฤทธิ์มาตรฐาน เป็นแบบสอบที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมากกว่าที่
จะสร้างขึ้นโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ตามปกติแล้วผู้สร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์
มาตรฐานมักจะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดผลและการประเมินผล รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ
ในสาขาวิชานั้น ๆ ตลอดจนครูในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดขอบข่ายเนื้อหาวิชาที่
ต้องการทดสอบให้เหมาะสม แบบสอบผลสัมฤทธิ์มาตรฐานไม่จำเป็นต้องครอบคลุมเนื้อหาและ
ทักษะที่มีในหลักสูตร เนื้อหาและทักษะของแบบสอบผลสัมฤทธิ์มาตรฐานส่วนมากมักจะได้จาก
ตำราเรียนและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร เนื้อหาโดยทั่วไปจะเป็นความรู้และ
ทักษะในระดับกว้าง ๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้กับนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ได้ สำหรับขั้นตอน
ในการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์มาตรฐาน จะต้องมีการวางแผนสร้างอย่างมีระบบ คือ มีการระบุ
หลักการและเหตุผลของการสร้างแบบสอบ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างที่ชัดเจน มีการ
ทดลองใช้แบบสอบที่สร้างขึ้น เพื่อตรวจสอบความเป็นมาตรฐานโดยการวิเคราะห์ระดับความยาก
ง่าย และอำนาจจำแนกของข้อกระทง มีการหาค่าความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability)
ของแบบสอบ พร้อมทั้งพัฒนาตารางปกติวิสัย (Norm Table) เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบ มีการ
กำหนดเวลาของการทดสอบและวิธีดำเนินการสอบ ตลอดจนมีคู่มือประกอบการใช้แบบสอบซึ่งจะ
ระบุความมุ่งหมายของแบบสอบ ประสิทธิภาพของแบบสอบ รวมทั้งวิธีการใช้แบบสอบ และ

วิธีการตรวจหรือวิธีการให้คะแนน พร้อมทั้งตารางปกติวิสัยของกลุ่ม

อนึ่ง โดยทั่วไปแล้ว การสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์มาตรฐานนั้น มีความมุ่งหมายเพื่อนำไปใช้เปรียบเทียบความสามารถของนักเรียนแต่ละคน หรือเปรียบเทียบระหว่างชั้นเรียนต่าง ๆ หรือระหว่างระบบของโรงเรียนต่าง ๆ กับกลุ่มประชากรที่กว้างขึ้น อันถือว่าเป็นกลุ่มปกติวิสัยของนักเรียนที่ได้เรียนรู้ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ มาแล้ว

2. แบบสอบผลสัมฤทธิ์ที่ครูสร้างขึ้นเพื่อใช้ในชั้นเรียน เป็นแบบสอบซึ่งใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนโดยเฉพาะ คือใช้สำหรับวัดความก้าวหน้าเกี่ยวกับผลการเรียนของนักเรียน และค้นหาข้อบกพร่องของระบบการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดหน่วยการสอนซึ่งให้ซ่อมเสริมข้อบกพร่องในการเรียนให้กับนักเรียนได้ตรงตามความต้องการอย่างเหมาะสม และที่สำคัญคือ ใช้ในการตัดสินใจเป้าหมายของหลักสูตรในแต่ละหน่วยการเรียนการสอนว่าได้บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ เพียงใด รวมทั้งการให้คะแนนหรือระดับผลการเรียนแก่นักเรียนด้วย

แบบสอบผลสัมฤทธิ์ที่ครูสร้างขึ้น ถือว่าเป็นแบบสอบที่มีคุณค่าในการวัดหรือตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้เหมาะสมกว่าแบบสอบประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะถ้าพิจารณาตามบทบาทแล้ว ครูย่อมจะเป็นผู้ที่ทราบความสามารถของนักเรียนที่ตนสอนได้เป็นอย่างดี จึงสามารถที่จะสร้างข้อกระทงของแบบสอบให้เหมาะสมกับระดับการเรียนตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนั้นขอบข่ายของเนื้อหาและทักษะในแบบสอบที่ครูสร้างขึ้น โดยทั่วไปจะประกอบด้วยเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงตามหลักสูตรของวิชาที่เรียน และมีรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้และทักษะเฉพาะชั้นเรียนต่าง ๆ เท่านั้น จึงมักจะครอบคลุมขอบข่ายของเนื้อหาวิชาได้แคบกว่าแบบสอบผลสัมฤทธิ์มาตรฐาน นอกจากนั้น แบบสอบผลสัมฤทธิ์ที่ครูสร้างขึ้นตามปกติแล้วมักจะไม่มีกรอบการใช้เพื่อตรวจสอบความเป็นมาตรฐานของแบบสอบมาก่อน อย่างไรก็ตาม แบบสอบผลสัมฤทธิ์ที่ครูสร้างขึ้นก็จำเป็นต้องมีความเป็นมาตรฐานอย่างเพียงพอ เป็นต้นว่า ควรมีการแนะนำวิธีการสอบสำหรับนักเรียนทุกคนด้วยมาตรฐานเดียวกัน เช่น ให้ตอบในกระดาษคำตอบ หรือให้ตอบในสมุด ตลอดจนกำหนดเวลาของการทดสอบที่แน่นอนและตรงกัน รวมทั้งการอนุญาตให้ใช้ตำราแบบฝึกหัดในขณะที่สอบได้หรือไม่ และที่สำคัญคือ ต้องมีระบบการให้คะแนนที่เป็นแบบแผนเดียวกัน เป็นต้น

ศิริชัย กาญจนวาสี (2552, หน้า 167-169) กล่าวว่า แบบสอบผลสัมฤทธิ์สามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก ในที่นี้จะของจำแนกตามเกณฑ์ที่สำคัญดังนี้

1. จำแนกตามผู้สร้าง

1.1 แบบสอบมาตรฐาน (Standardized Tests) เป็นแบบสอบที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการมาตรฐานโดยสำนักทดสอบ หรือบริษัทสร้างแบบสอบซึ่งมักออกแบบให้ครอบคลุม

เนื้อหาสาระอย่างกว้าง ๆ ที่สอนในหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้ได้กับสถาบันการศึกษาทั่วไป โดยทั่วไปมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานสำหรับการให้บริการการดำเนินการสอน การตรวจให้คะแนน การแปลผล เปรียบเทียบกับบรรทัดฐานระดับชาติ การรายงานผล และการรายงานคุณภาพของแบบสอบ

1.2 แบบสอบที่ผู้สอนสร้าง (Teacher-made Tests) เป็นแบบสอบที่ผู้สอนเป็นคนสร้างขึ้นมาใช้เอง จึงมักเป็นแบบสอบที่ครอบคลุมเนื้อหาเฉพาะตามหลักสูตรของสถาบันใดสถาบันหนึ่ง การตรวจให้คะแนนและการแปลผลจึงมักทำการเปรียบเทียบผลเฉพาะกลุ่มที่สอบด้วยกัน หรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ผู้สอนกำหนดไว้เฉพาะ

2. จำแนกตามเนื้อหาวิชา

แบบสอบผลสัมฤทธิ์สามารถใช้กับวิชาต่าง ๆ ได้ จึงอาจจำแนกแบบสอบตามชื่อเนื้อหาวิชา เช่น แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ แคลคูลัส สถิติศาสตร์ วิจัยทางสังคมศาสตร์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

3. จำแนกตามการใช้

3.1 แบบสอบความพร้อม (Readiness Test) เป็นแบบสอบที่มุ่งวัด ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้วิชา/ บทเรียน/ หน่วยการเรียนรู้ เพื่อพิจารณาว่าผู้เรียนมีพื้นฐานเพียงพอหรือไม่จะได้ทบทวนหรือปูพื้นฐานที่จำเป็นก่อนเริ่มเรียนวิชา/ บทเรียน/ หน่วยการเรียนรู้

3.2 แบบสอบวินิจฉัย (Diagnosis Test) เป็นแบบสอบที่มุ่งวัด จุดเด่นจุดด้อยของทักษะการเรียนรู้สำคัญ อันเป็นปัญหาของผู้เรียน แบบสอบมุ่งตรวจสอบกลไก องค์ประกอบย่อย ๆ ที่ครอบคลุมกระบวนการสำคัญของทักษะที่เป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ เพื่อระบุว่าผู้เรียนมีปัญหาของการเรียนรู้ตรงจุดไหน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขและสอนซ่อมเสริม

3.3 แบบสอบสมรรถภาพ (Proficiency Test) เป็นแบบสอบที่ใช้วัดว่าผู้สอบมีสมรรถนะถึงระดับที่เหมาะสมหรือยัง เพื่อใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงระดับความสามารถสำหรับการคัดเลือกหรือให้สิทธิบางประการ เช่น การสอบใบขับขี่รถยนต์ การสอบความสามารถทางภาษา การสอบความสามารถทางคอมพิวเตอร์เบื้องต้น เป็นต้น

3.4 แบบสอบเชิงสำรวจ (Survey Test) เป็นแบบสอบที่ใช้สำรวจวัดระดับความรู้เชิงสรุปทั่วไป ของนักเรียนหรือนิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ แบบสอบจึงควรครอบคลุมเนื้อหาทั่วไปที่ผู้รู้ได้จากมวลเนื้อหาอย่างกว้างขวาง เพื่อทดสอบผลการเรียนรู้ทั่วไป เช่น แบบสอบปลายภาคเรียน เป็นต้น

4. จำแนกตามการแปลผล

4.1 แบบสอบอิงกลุ่ม (Norm Referenced Tests) เป็นแบบสอบที่มีมุ่งวัดผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความรู้ ความสามารถของผู้สอบ ข้อสอบอิงกลุ่มจึงถูกสร้างและเลือกมาใช้เพื่อทำหน้าที่จำแนกระดับความสามารถของผู้สอบที่แตกต่างกัน คะแนนสอบที่ได้จึงนำไปใช้แปลความหมายโดยการเปรียบเทียบความรู้ ความสามารถระหว่างกลุ่มผู้สอบด้วยกันเอง

4.2 แบบสอบอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced Tests) เป็นแบบสอบที่มีมุ่งวัดระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีความรู้ ความสามารถอะไรบ้าง ข้อสอบอิงเกณฑ์ถูกสร้างให้ครอบคลุมความรู้หรือทักษะสำคัญของการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้น คะแนนสอบที่ได้จึงแปลผลโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือ มาตรฐาน ที่กำหนด

5. จำแนกตามรูปแบบการตอบ

5.1 แบบสอบประเภท เสนอคำตอบ (Supply Type)

5.1.1 แบบสอบความเรียง (Essay Test)

5.1.1.1 แบบสอบความเรียงไม่จำกัดคำตอบ (Essay-Extended)

5.1.1.2 แบบสอบความเรียงจำกัดคำตอบ (Essay-Restricted)

5.1.2 แบบสอบแบบตอบสั้น (Short Answer)

5.1.3 แบบสอบแบบเติมคำ (Completion)

5.2 แบบสอบประเภทเลือกคำตอบ (Selection Type)

5.2.1 แบบสอบแบบถูก-ผิด (True-False)

5.2.2 แบบสอบแบบจับคู่ (Matching)

5.2.3 แบบสอบหลายตัวเลือก (Multiple choice)

ปาริชาติ ตามไท และอัมพร ศิวลิย (2550, หน้า 21-22) ได้แบ่งประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. แบบทดสอบประเภทความเรียงหรือแบบทดสอบอัตนัย (Essay Test) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามขึ้นมา แล้วให้ผู้ตอบเขียนเรียบเรียงคำตอบจากความรู้ ความคิดของตนเอง แบบทดสอบประเภทนี้ใช้วัดพฤติกรรมที่สูงกว่าระดับความรู้ความจำได้ดี แต่อาจมีข้อบกพร่องในด้านคำถามมักกว้าง ขาดความชัดเจน ผู้ตอบอาจมองประเด็นปัญหาที่ถาม ไม่ตรงกัน นอกจากนี้การให้คะแนนมักขึ้นอยู่กับอารมณ์และความรู้สึกของผู้ตรวจเป็นสำคัญทำให้ขาดความเที่ยงและความน่าเชื่อถือ ซึ่งถ้าแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวได้ แบบทดสอบนี้จะมีคุณค่าและประโยชน์อย่างมาก (วิราพร พงศ์อาจารย์, 2542, หน้า 62 อ้างถึงใน ปาริชาติ ตามไท และอัมพร ศิวลิย, 2550, หน้า 22) แบ่งเป็น

1.1 แบบทดสอบอัตนัยไม่จำกัดคำตอบ (Essay –extended Respond) แบบทดสอบประเภทนี้ไม่จำกัดคำตอบ ผู้ตอบจะต้องจำกัดคำตอบด้วยตนเองตามความเหมาะสมของคำถามและเวลา โดยจัดลำดับความรู้ที่สำคัญ เรียงเรียงความคิดในการตอบให้เหมาะสมกับหลักเหตุผลที่คำถามต้องการ (เขาวดี วิบูลย์ศรี, 2540, หน้า 231 อ้างถึงใน ปาริชาติ ตามไท และอัมพร ศิวาลัย, 2550, หน้า 22)

1.2 แบบทดสอบอัตนัยจำกัดคำตอบ (Essay-restricted respond) แบบทดสอบประเภทนี้จำกัดคำตอบ เช่น ให้ตอบไม่เกินหนึ่งหน้ากระดาษ หรือให้มีความยาว 250 ถึง 300 คำ เป็นต้น เหมาะสำหรับวัดผลการเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งผู้ตอบจะต้องเลือกความรู้ที่ดีที่สุดมาตอบ (เขาวดี วิบูลย์ศรี, 2540, หน้า 231 อ้างถึงใน ปาริชาติ ตามไท และอัมพร ศิวาลัย, 2550, หน้า 22)

1.3 แบบทดสอบตอบสั้น (Short answer) เป็นแบบทดสอบที่ใช้คำถามในรูปของประโยคคำถาม และให้ตอบเพียงหนึ่งหรือสองประโยคสั้น ๆ (วิราพร พงศ์อาจารย์, 2542, หน้า 65 อ้างถึงใน ปาริชาติ ตามไท และอัมพร ศิวาลัย, 2550, หน้า 22)

1.4 แบบทดสอบเติมคำให้สมบูรณ์ (Completion) มีลักษณะคล้ายกับแบบทดสอบตอบสั้น แต่จะใช้คำถามในรูปของประโยคหรือข้อความที่ไม่สมบูรณ์ และให้เติมคำตอบเพียงคำเดียวหรือวลีเดียว (วิราพร พงศ์อาจารย์, 2542, หน้า 65 อ้างถึงใน ปาริชาติ ตามไท และอัมพร ศิวาลัย, 2550, หน้า 22)

2. แบบทดสอบประเภทเลือกตอบหรือแบบปรนัย (Selection type) ได้แก่

2.1 แบบทดสอบถูก-ผิด (True-False)

2.2 แบบทดสอบจับคู่ (Matching)

2.3 แบบทดสอบหลายตัวเลือก (Multiple choice)

สุวิมล ว่องวาณิช (2550, หน้า 157) ได้จำแนกประเภทของข้อสอบอย่างกว้าง ๆ ได้

2 ประเภท คือ

1. แบบสอบประเภทเขียนตอบ (Supply Type)

1.1 แบบสอบอัตนัยไม่จำกัดคำตอบ (Essay -extended Respond)

1.2 แบบสอบอัตนัยจำกัดคำตอบ (Essay-restricted Respond)

1.3 แบบสอบตอบสั้น (Short Answer)

1.4 แบบสอบเติมคำให้สมบูรณ์ (Completion)

2. แบบสอบประเภทเลือกตอบ (Selection Type)

2.1 แบบสอบถูก-ผิด (True-False)

2.2 แบบสอบจับคู่ (Matching)

2.3 แบบสอบหลายตัวเลือก (Multiple Choice)

สมนึก ภัททิยธนี (2549, หน้า 63) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาจแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized Test) หมายถึงแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์เช่นเดียวกับแบบทดสอบที่ครูสร้าง แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพต่าง ๆ ของนักเรียนที่ต่างกลุ่มกัน เช่น เปรียบเทียบคุณภาพของนักเรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่งกับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ทั่วประเทศ (แบบทดสอบมาตรฐานระดับชาติ) หรือกับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ทั่วจังหวัด (แบบทดสอบมาตรฐานระดับจังหวัด) เป็นต้น

2. แบบทดสอบที่ครูสร้าง (Teacher Made Test) หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน จะไม่นำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่น เป็นแบบทดสอบที่ใช้กันทั่ว ๆ ไปในโรงเรียน

จากการข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำแนกตามผู้สร้างได้เป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบมาตรฐาน ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดผลและการประเมินผล รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ ตลอดจนครูในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดขอบข่ายเนื้อหาวิชาที่ต้องการทดสอบให้เหมาะสมเนื้อหาและทักษะของแบบทดสอบมาตรฐานส่วนมากมักจะได้จากตำราเรียนและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร เนื้อหาโดยทั่วไปจะเป็นความรู้และทักษะในระดับกว้าง ๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้กับนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ได้ และแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น เป็นแบบทดสอบซึ่งใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนโดยเฉพาะ ที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน เพื่อวัดความก้าวหน้า และค้นหาข้อบกพร่องของระบบการเรียนการสอน จะไม่นำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่น เป็นแบบทดสอบที่ใช้กันทั่ว ๆ ไปในโรงเรียน ซึ่งมี 2 ชนิดคือ ข้อทดสอบแบบปรนัย (Objective Test) และข้อทดสอบแบบอัตนัย (Essay Test)

3. ลักษณะของแบบทดสอบที่ดี

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2553, หน้า 441) กล่าวว่า ข้อทดสอบที่ดีควรมีคุณลักษณะ 2 ประการ คือ

1. ความตรงของมาตรวัด (Validity) หมายถึงข้อทดสอบที่สามารถวัดสิ่งที่ผู้สร้างข้อสอบมีความประสงค์ที่จะวัดความตรงของมาตรวัดมีหลายชนิด แต่จะกล่าวถึงเพียง 3 ชนิด คือ

- 1.1 ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)
- 1.2 ความตรงตามทฤษฎี (Construct Validity)
- 1.3 ความตรงตามทำนาย (Predictive Validity)

2. ความเที่ยงของมาตรวัด (Reliability) หมายถึง ความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อทดสอบหรือเครื่องมือวัด ทำให้เชื่อถือได้ว่าคะแนนที่ได้จะเหมือนกันหรือมีความคงเส้นคงวาไม่ว่าจะสอบกี่ครั้งก็ตาม ในการสร้างข้อทดสอบ ควรจะเป็นข้อทดสอบที่มีความยาวพอสมควร เพราะความยาวของข้อทดสอบจะเพิ่มความเที่ยงของข้อทดสอบ นอกจากนี้ข้อทดสอบไม่ควรจะยากหรือง่ายเกินไป ควรจะออกข้อทดสอบที่แต่ละคำถาม มีผู้ตอบได้ประมาณ 50 %

สมนึก ภัททิยธนี (2549, หน้า 67-71) และชวาล แพร์ตกุล (2552, หน้า 82-89) กล่าวว่า คุณลักษณะของข้อทดสอบที่ดี มีดังนี้

1. ความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง คุณภาพของแบบทดสอบ ที่สามารถวัดได้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการ หรือวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ตามความมุ่งหมาย ลักษณะความเที่ยงตรงของแบบทดสอบ แบ่งเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1.1 ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) หมายถึง ความสามารถของแบบทดสอบที่วัดได้ตรงกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือตรงกับเนื้อหาที่ได้ทำการสอน

1.2 ความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construction Validity) หมายถึง ความสามารถของแบบทดสอบที่วัดได้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือวัดได้ตรงกับพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน

1.3 ความเที่ยงตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) หมายถึง ความสามารถของแบบทดสอบที่วัดได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน หรือปัจจุบันของนักเรียน

1.4 ความเที่ยงตรงตามการพยากรณ์ (Predictive Validity) หมายถึง ความสามารถของแบบทดสอบ ที่วัดได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียน ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง ลักษณะของแบบทดสอบทั้งฉบับที่สามารถวัดได้คงที่คงวาไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะทำการสอบใหม่กี่ครั้งก็ตาม

3. ความยุติธรรม (fair) หมายถึง ลักษณะของแบบทดสอบที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการได้เปรียบ เสียเปรียบในกลุ่มผู้เข้าสอบด้วยกัน ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนทำข้อสอบได้โดยการเดา ไม่ให้นักเรียนขี้เกียจหรือไม่สนใจในการเรียนทำข้อสอบได้ดี ผู้ที่ทำข้อสอบได้ ควรจะเป็นนักเรียนที่เรียนเก่งและขยันเท่านั้น

4. ความลึกของคำถาม (Dearching) หมายถึง ข้อสอบแต่ละข้อนั้นจะต้องไม่ถามผิวเผินหรือถามประเภทความรู้ความจำ (พฤติกรรม 1.00) แต่ต้องถามให้นักเรียนนำความรู้ความเข้าใจไปคิดค้นแปลงแก้ปัญหาแล้วจึงตอบได้

5. ความขั้วยุ (Exemplary) หมายถึง แบบทดสอบที่นักเรียนทำด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่ควรใช้คำถามซ้ำซากซึ่งน่าเบื่อ วิธีการที่จะให้แบบทดสอบมีความขั้วยุยากตอบ

ก็โดยเรียงจากข้อง่ายไปหาข้อยาก ให้ข้อสอบรูปภาพบ้าง ถามข้อละปัญหาบ้าง รูปแบบของข้อสอบ น่าสนใจ ถ้าเป็นข้อสอบแบบอัตนัยก็ให้บรรยายมีความยาวพอเหมาะ และไม่ถามหลายประเด็นใน ข้อเดียวกัน

6. ความจำเพาะเจาะจง (Definition) หมายถึงข้อสอบที่มีแนวทาง หรือทิศทางการถาม การตอบชัดเจน ไม่คลุมเครือ ไม่เผงกลเม็ดให้นักเรียนง นักเรียนไม่ได้คะแนนเนื่องจากตอบไม่ถูก คิดว่าไม่ได้คะแนนเนื่องจากไม่เข้าใจคำถาม

7. ความเป็นปรนัย (Objective) หมายถึงคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

7.1 ตั้งคำถามให้ชัดเจน ทำให้ผู้เข้าสอบทุกคนเข้าใจความหมายตรงกัน

7.2 ตรวจให้คะแนนได้ตรงกัน แม้ว่าจะตรวจหลายครั้งหรือตรวจหลายคนก็ตาม

7.3 แปลความหมายของคะแนนได้เหมือนกัน

8. ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง แบบทดสอบที่มีจำนวนข้อมากพอประมาณ ใช้เวลาสอบพอเหมาะ ประหยัดค่าใช้จ่าย จัดทำแบบทดสอบด้วยความประณีต ตรวจให้คะแนน ได้รวดเร็ว รวมถึงสถานการณ์ในการสอบที่ดี

9. อำนาจจำแนก (Discrimination) หมายถึง ความสามารถของข้อสอบในการจำแนก ผู้สอบที่มีคุณลักษณะ หรือความสามารถแตกต่างกันออกจากกันได้ ข้อสอบที่ดีจะต้องมีอำนาจ จำแนกสูง หมายความว่าเด็กเก่งมักจะต้องเป็นผู้ตอบถูก มากกว่าเด็กอ่อนเสมอ

10. ความยาก (Difficulty) หมายถึง จำนวนคนตอบข้อสอบได้ถูกมากน้อยเพียงใด หรืออัตราส่วนของจำนวนคนตอบถูกกับจำนวนคนทั้งหมดที่เข้าสอบ

สรุปข้อทดสอบที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ดังนี้ ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความยุติธรรม ความลึกของคำถาม ความยั่ว ความจำเพาะเจาะจง ความเป็นปรนัย ประสิทธิภาพ อำนาจจำแนก และ ความยาก ซึ่งข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนควรจะต้องมีความตรงตามเนื้อหา ที่ประกอบด้วยตัวอย่างของความรู้ความสามารถของนักเรียนที่ต้องการวัด มีความเที่ยงตรงของมาตรวัด หรือ ความเชื่อมั่น เพื่อความแน่ใจว่าคะแนนหรือข้อมูลที่ได้จากการ ทดสอบเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะทำการสอบใหม่กี่ครั้งก็ตาม ความยาก จำนวนคนตอบข้อสอบได้ถูกมากน้อยเพียงใด หรืออัตราส่วนของจำนวนคนตอบถูกกับจำนวนคน ทั้งหมดที่เข้าสอบ และมีอำนาจจำแนก คือความสามารถของข้อสอบในการจำแนกผู้สอบที่มี คุณลักษณะ หรือความสามารถแตกต่างกันออกจากกันได้ ข้อสอบที่ดีจะต้องมีอำนาจจำแนกสูง หมายความว่าเด็กเก่งมักจะต้องเป็นผู้ตอบถูก มากกว่าเด็กอ่อนเสมอ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

1. งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ไชยพันธ์ แสงทอง (2546, หน้า 105-107) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเล่านิทาน เพื่อสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเล่านิทานเพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเองของนักเรียนประถมศึกษา 2) พัฒนาชุดกิจกรรมการเล่านิทาน เพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเอง ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3) ทดลองใช้ชุดกิจกรรมการเล่านิทาน เพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเอง และ 4) ประเมินพฤติกรรมคามมีวินัยในตนเอง ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม และความคิดเห็น ของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเล่านิทานเพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/6 ของโรงเรียนวัดอ้อมน้อย (มิตรศุภราชราษฎร์รังสรรค์) อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 48 คน ที่ได้มาด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้ 1) ชุดกิจกรรมการเล่านิทานเพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเอง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเล่านิทานเพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเอง 4) แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเล่านิทานเพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเองของนักเรียนประถมศึกษา ที่ได้จากนักเรียน ครู ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหาร คือ เนื้อหานิทานที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์ ภาษาที่เข้าใจง่าย มีรูปภาพประกอบและมีคติสอนใจ 2) ชุดกิจกรรมการเล่านิทานเพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเองมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (E_1/E_2) เท่ากับ 98.47/ 85.78 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3) การทดลองใช้ชุดกิจกรรมการเล่านิทานเพื่อสร้างคามมีวินัยในตนเอง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนของแผนการสอน นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน 4) คามมีวินัยในตนเองก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเล่านิทาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบคามมีวินัยในตนเองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังนี้ พฤติกรรมมีวินัยในตนเอง ด้านการปฏิบัติตามระเบียบของห้องเรียน คิดเป็นร้อยละ 95.83/ 58.33 ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 91.67/ 70.83 ด้านการรู้จักกาลเทศะ คิดเป็นร้อยละ 95.83/ 72.92 และด้านความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย คิดเป็นร้อยละ 93.73/ 77.08 และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อชุดกิจกรรมทั้งในภาพรวม และรายข้อ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ว่าเป็นชุดกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนาน มีคติสอนใจ มีข้อสรุปไปเป็นแบบอย่างได้

พรพิชญ์ วิริยาคุณภัทร์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธิดาแม่พระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว 2) เปรียบเทียบจิตสำนึกสาธารณะระหว่างกลุ่มที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวกับกลุ่มที่ใช้ข้อสนเทศเพื่อการแนะแนว และ 3) เปรียบเทียบจิตสำนึกสาธารณะของกลุ่มทดลองภายหลังการทดลองกับในช่วงระยะเวลาติดตามผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธิดาแม่พระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะมีค่าความเที่ยง 0.98 2) แบบประเมินพฤติกรรมเชิงจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียน มีค่าความเที่ยง 0.90 3) แบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะมีค่าความเที่ยง 0.93 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนมีความเที่ยง 0.98 5) ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ และ 6) ชุดข้อสนเทศเพื่อการแนะแนว ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะมีจิตสำนึกสาธารณะสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่เรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ มีจิตสำนึกสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้ข้อสนเทศเพื่อการแนะแนว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) ในระยะติดตามผล นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ยังคงมีจิตสำนึกสาธารณะคงทน โดยระดับของจิตสำนึกสาธารณะเมื่อสิ้นสุดการทดลองกับในระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

อารีพรรณ อะทะวงษา (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาล 6 นครเชียงราย จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต และนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้ใช้กิจกรรมแนะแนวอื่น ๆ 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองต่างกัน และ 3) เปรียบเทียบพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีภูมิหลังทางชีวสังคมต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของโรงเรียนเทศบาล 6 นครเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 60 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม 2 ห้องเรียนจากนั้นสุ่มเข้ากลุ่ม 2 กลุ่ม ได้กลุ่มละ 30 คน และสุ่มเพื่อกำหนดกลุ่ม เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามภูมิหลังทางชีวสังคม แบบวัดพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต

มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .84 2) แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .86 3) ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต จำนวน 11 กิจกรรม และกิจกรรมแนะแนวอื่น ๆ จำนวน 11 กิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต มีพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้ใช้กิจกรรมแนะแนวอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนต่างกัน มีพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตไม่แตกต่างกัน และ 3) นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีเพศ ผลการเรียนเฉลี่ย และรายได้ของครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตไม่แตกต่างกัน

อิสระ ชอนบุรี (2552, หน้า 122-128) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2) ทดลองชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทย ด้านทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน และประเมินหนังสือนิทานเล่มเล็ก ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 3) ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านนาข่าท่า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 จำนวน 18 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 ชุด 2) แบบวัดคุณธรรม จริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง และความซื่อสัตย์สุจริต 3) แบบวัดทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน 4) แบบประเมินหนังสือนิทานเล่มเล็ก 5) แบบประเมินความพึงพอใจ หลังการใช้ชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าประสิทธิภาพรวมเท่ากับ 83.24/ 85.32 และค่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม จำนวน 4 ชุด เท่ากับ 83.78/ 84.70, 82.79/ 84.70, 84.06/ 86.80 และ 82.32/ 85.08 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 2) ผลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปรากฏผลดังนี้ นักเรียน มีพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเอง และความซื่อสัตย์สุจริต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทยด้านทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการประเมินหนังสือนิทานเล่มเล็ก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านการนำเสนอแนวคิดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านแนวคิดเนื้อหา และด้านสำนวนที่ใช้ ตามลำดับ และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนหลังใช้ ชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด

2 งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

อัมฤทัย สาหร่าย (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างชุดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริม รายวิชาภาษาไทยเรื่องหลักภาษานำรู้ โดยใช้ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า อุดรดิตต์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมรายวิชาภาษาไทย เรื่องหลักภาษานำรู้ โดยใช้ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า อุดรดิตต์ 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมรายวิชาภาษาไทย เรื่องหลักภาษานำรู้ โดยใช้ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 35 คน นักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า อุดรดิตต์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ชุดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมรายวิชาภาษาไทย เรื่องหลักภาษานำรู้ 2) แบบประเมินความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมรายวิชาภาษาไทย เรื่องหลักภาษานำรู้ โดยใช้ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองมีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.93/85.43 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรม อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

ปัทมธนา วงศ์ทองแก้ว (2554, หน้า 69-71) ได้ศึกษา การสร้างชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ทฤษฎีการแก้ปัญหาของโพลยาและทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและสร้างชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ทฤษฎีการแก้ปัญหาของโพลยาและทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 2) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ 3) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนเทศบาลวัดท้ายตลาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตต์ จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Specific Purpose Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว 2) แบบทดสอบ

วัดผลสัมฤทธิ์ 3) แบบวัดความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ทฤษฎีการแก้ปัญหาของโพลยาและทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีดัชนีความสอดคล้องของชุดกิจกรรมทั้ง 4 ชุด เท่ากับ 1.00 แสดงว่า ชุดกิจกรรมมีคุณภาพเหมาะสมและมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ 2) ชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว มีประสิทธิภาพโดยเฉลี่ย 85.30/ 83.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/ 75 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ตามขั้นตอนของโพลยาหลังเรียนสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว อยู่ในระดับมากที่สุด

ศศิธร มากคล้าย (2554, หน้า 87-88) ได้ศึกษา การพัฒนาชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ โดยใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหาดเสี้ยว โดยมียุทธประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ โดยใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง 2) วิเคราะห์และหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ 3) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบ้านหาดเสี้ยว ตำบลทุ่งตะเกียบ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ โดยใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ 3) แบบวัดความพึงพอใจของชุดกิจกรรม สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม โดยใช้ E_1/E_2 และการทดสอบค่าที (t -test) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ โดยใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.95 แสดงว่าชุดกิจกรรมทุกชุดมีความเหมาะสม 2) ชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานเท่ากับ 84.53/ 82.41 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/ 75 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 แสดงว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมเป็นอย่างยิ่ง

อัจฉรา อินทรจุฑ (2552, หน้า 79-81) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเรื่อง Birds & Insects สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเรื่อง Birds & Insects สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสิทธิภาพ 80/ 80 2) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษา 2/5 จำนวน 35 คน โรงเรียนเทศบาลวัดเหมืองแดง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เรื่อง Birds & Insects มีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.98 แสดงว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพเหมาะสม และมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ 2) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าประสิทธิภาพ $E_1/E_2 = 83.38/ 82.00$ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/ 80 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ค่าระดับความพึงพอใจระหว่าง 4.37-4.71 คิดเป็นค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.52 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 0.70 แสดงว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

Vivas (1985, p. 603) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบพัฒนาและประเมินค่าของการรับรู้ทางความคิดของนักเรียนเกรด 1 ในประเทศเวเนซุเอล่า โดยใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะ 5 ด้าน คือ ด้านความคิด ด้านความพร้อมในการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ ด้านเชาว์ปัญญา และด้านการปรับตัวทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนเกรด 1 โรงเรียนเรนิสส์กัวเนียร์ เขตรัฐลินด้า ประเทศเวเนซุเอล่า จำนวน 214 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 3 ห้องเรียน จำนวน 114 คน ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความเข้าใจทักษะ 5 ด้าน และกลุ่มควบคุม 3 ห้องเรียน จำนวน 100 คน ได้รับการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะ 5 ด้าน มีความสามารถในการด้านความคิด ด้านความพร้อมในการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ด้านเชาว์ปัญญา และด้านการปรับตัวทางสังคม สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

Wilson (1989, p. 416) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์เรื่องการบวก การลบ สำหรับครูเพื่อแก้ปัญหาในการเรียนของนักเรียนที่เรียนช้า ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนยอมรับว่า การใช้ชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก การลบ สำหรับครู สามารถแก้ปัญหาในการเรียนของนักเรียนที่เรียนช้าได้ดีกว่าการสอนตามปกติ

Romane (1985, p. 45 อ้างถึงใน ดารัตน์ ยินดีพ, 2548, หน้า 47) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนเกรด 5 จำนวน 3 ห้องเรียน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 32 คน ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมการส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมสามารถพัฒนาระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนได้ดีกว่า

Harling (2004, p. 58) ได้ศึกษาเกี่ยวกับมุมมองของนักเรียนเกรด 5 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึมเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความกดดันหรือความเครียด ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความตระหนักในตัวเอง เห็นคุณค่าความเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น และเห็นคุณค่าของความสัมพันธ์ของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น 2) นักเรียนหญิงมีคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนสูงกว่านักเรียนชาย และ 3) ทั้งกลุ่มนักเรียนชายและกลุ่มนักเรียนหญิงมีการผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึมเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความกดดันหรือความเครียด

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศดังที่กล่าวมา สรุปได้ว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ ทักษะการอ่าน ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง และมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น สามารถนำไปใช้กับการสอนในวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา และ แขนง รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ยังมีผลให้นักเรียนมีความตระหนักในตัวเอง เห็นคุณค่าความเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น และเห็นคุณค่าของความสัมพันธ์ของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น